

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Martin Čapek

**Autorské právo a Internet – se zaměřením na ochranu
osobních údajů na sociálních sítích**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Irena Holcová

Katedra: Ústav práva autorského, práv průmyslových a práva soutěžního

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): duben 2015

Čestné prohlášení

Tímto prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a tuto práci jsem nevyužil k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 29. dubna 2015

Martin Čapek

Poděkování

Rád bych tímto na prvním místě poděkoval vedoucí své diplomové práce JUDr. Ireně Holcové za její vstřícnost, ochotu, cenné rady a užitečné připomínky.

Dále děkuji také své rodině a přítelkyni, od kterých se mi po celou dobu mého studia dostávalo veliké podpory, motivace a pochopení.

OBSAH

Úvod	1
Cíl práce.....	3
1. Internet	4
1.1 Internet jako fenomén moderní doby	4
1.2 Vznik a vývoj Internetu	6
1.3 Struktura a prostředí Internetu	8
1.4 Právní aspekty Internetu	12
2. Autorské právo.....	17
2.1 Autorské právo v prostředí moderní společnosti	17
2.2 Význam autorského práva v prostředí Internetu	21
2.3 Předmět a obsah autorského práva v České republice	24
2.4 Neoprávněné užití autorského díla ve vztahu k Internetu.....	28
3. Ochrana osobních údajů v České republice a Evropské unii.....	30
3.1 Vztah soukromí a ochrany osobních údajů	30
3.2 Právní úprava ochrany osobních údajů v České republice	34
3.2.1 Zákon o ochraně osobních údajů	37
3.2.1.1 Osobní údaj a jiné základní pojmy spojené s ochranou osobních údajů.....	37
3.2.1.2 Předmět, struktura a základní zásady obsažené v zákoně o ochraně osobních údajů	42
3.3 Stávající právní úprava a návrh reformy ochrany osobních údajů v rámci Evropské unie.....	48
3.3.1 Srovnání ochrany osobních údajů dle Směrnice 95/46/ES a návrhu nařízení Evropské unie o ochraně osobních údajů	49
3.3.1.1 Právní forma	51
3.3.1.2 Nové koncepty, změny v působnosti a definicích.....	53
3.3.1.3 Souhlas se zpracováním osobních údajů	54
3.3.1.4 Zásady, transparentnost a komunikace.....	55
3.3.1.5 Práva subjektu údajů.....	56

3.3.1.6 Povinnosti správce.....	57
3.3.1.7 Bezpečnost.....	58
3.3.1.8 Inspektor ochrany údajů a předávání údajů.....	58
3.3.1.9 Sankce a opravné prostředky.....	59
3.3.2 Potenciální dopad návrhu nařízení na fyzické osoby.....	60
3.3.3 Potenciální dopad návrhu nařízení na podniky.....	63
3.3.4 Právo být zapomenut.....	64
3.3.4.1 Úvodní zamyšlení nad původem práva být zapomenut.....	64
3.3.4.2 Co si představit pod právem být zapomenut?.....	66
3.3.4.3 Případ Google Spain SL, Google Inc. proti Agencia Española de Protección de Datos (AEPD), Mario Costeja González	68
3.3.4.4 Závěrečné úvahy a kritické zhodnocení práva být zapomenut.....	73
4. Sociální sítě.....	75
4.1 Co je to sociální síť?	75
4.2 Historie sociálních sítí.....	77
4.3 Problematika ochrany osobních údajů na sociálních sítích	80
4.4 Současná právní úpravy ochrany osobních údajů ve světle právních vztahů vznikajících na sociálních sítích	87
4.4.1 Uživatel sociální sítě jako správce osobních údajů.....	87
Závěr	92
Abstrakt	97
Summary.....	99
Seznam použitých zkratk	101
Seznam použité literatury	102
Klíčová slova.....	109

Úvod

Když brusič diamantů, zrcadel a zlatník v jedné osobě známý jako Johannes Gutenberg v polovině 15. století začal psát novodobou historii mechanického knihtisku, málokdo by si troufl odhadnout, jak ohromný vliv bude mít jeho objev na rozvoj vzdělanosti, kultury a rozšíření informací ve společnosti. Jak je velice dobře známo, historie se ráda opakuje. O téměř 500 let později zaskočil společnost objev Internetu, který nepřestává fascinovat a je stále plný překvapení. V současnosti by sice bylo ukvapené srovnávat nástup knihtisku a Internetu, přesto však lze v těchto dvou na svou dobu revolučních technologiích spatřovat jisté společné rysy. Jak knihtisk, tak Internet se zasloužily o nevídané zjednodušení a zrychlení šíření informací, což vedlo k efektivnímu předávání vědomostí ve společnosti.

Nejen objev knihtisku a Internetu dokázal, jak složité je předvídat význam zbrusu nových technologií. Ještě složitější se zdá být předvídat postoj, který právo zaujme k těmto technologiím. Ne všechny nové vynálezy mají to štěstí, aby našly své uplatnění a byly tedy široce akceptovány společností tak jako Internet, jehož prudký, až alarmující rozmach otevřel do té doby nevídané možnosti a přinesl nepřeborné množství příležitostí pro fyzické i právnické osoby v soukromém i obchodním sektoru. Jako důkaz, jak není snadné předvídat reakci společnosti na novou technologii, poslouží například série starších skeptických názorů týkajících se internetového obchodování, kdy autor uvedl, že: „*scestný je předpoklad obchodníků, že vydělají mnoho peněz, nabídnou-li svým zákazníkům tento způsob obchodování*“.¹ V našich silách tedy, jak se zdá, není budoucnost dostatečně účinně předvídat, můžeme se však pokusit tuto budoucnost alespoň do jisté míry ovlivnit.

Jak už samotný název napovídá, Internet² můžeme připodobnit k hustě tkané síti. Je to síť, která ukrývá nepředstavitelné množství informací, která usnadňuje komunikaci a která byla vytvořena k usnadnění života těm, kteří tuto síť využívají. V současnosti je velice snadno přístupná a lehce ovladatelná a tyto dva aspekty velkou měrou přispívají

¹ SMEJKAL, V., *Internet po odložení růžových brýlí*, Magazín CHIP, Únor 1997, č. 2, s. 18–20; Srovnej publikaci SMEJKAL, Vladimír a kolektiv, *Právo informačních a telekomunikačních systémů*, 2. vydání, Praha: C.H.Beck, 2004;

² Příručka jazyka českého vedená Ústavem pro jazyk český rozlišuje mezi Internetem (psáno s velkým počátečním písmenem), kdy je myšleno vlastní jméno celosvětové informační a komunikační sítě, a internetem (psáno s malým počátečním písmenem) užívaným ve významu propojené počítačové sítě, komunikačního média. Dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/>;

k faktu, že uživatelská základna neustále expanduje, vznikají nové specifické entity a její rozvoj je doslova raketový. Právě neočekávaně rychlá expanze a vývoj Internetu, které nás zastihly zcela nepřípravené, spolu s vynalézavostí a neopatrností lidí, odkryly stinné stránky Internetu. Ukázalo se, že zneužití Internetu k porušování práv jednotlivců, je skoro stejně tak snadné, jako jeho užívání samotné. Nikdy nebylo jednodušší porušit autorská práva jako nyní s pomocí Internetu, který dle mého názoru může být právem označen za živnou půdu nejen pro porušování práv autorských a mnohých jiných, ale i jako nástroj, kterým může být ohrožena hmatatelná část světa kolem nás, kde je Internet více či méně užíván.

Další okamžik v rámci vývoje Internetu, který zasáhl jak do roviny společenského života běžných uživatelů, tak i do světa marketingu, je okamžik vzniku sociálních sítí na Internetu. Nejenže byla ještě více usnadněna komunikace mezi uživateli, ale vznikla zbrusu nová dimenze sociální interakce, utvořilo se prostředí, kde soukromí v podobě, kterou jsme znali, přestává existovat, prostředí, kde otázka ochrany práv duševního vlastnictví se stává čím dál více komplikovanou.

Byla odstartována nová éra informační společnosti, kde informace stejně jako práva duševního vlastnictví jsou jedny z nejcennějších komodit a jako takové si žádají odpovídající přístup a adekvátní právní ochranu. V současnosti je dosavadní právní úprava roztržitěná a nejednoznačná jak na mezinárodní úrovni, tak dokonce i na úrovni regionální. Je třeba sjednotit a vytvořit právní úpravu, která by alespoň částečně reflektovala již tak nedostižitelný vývoj Internetu. Jeví se jako klíčové do formování právní úpravy této problematiky vložit veškeré úsilí a vytvořit tak právní rámec jak na státní, tak mezinárodní úrovni, který poskytne moderní informační společnosti dostatečnou právní jistotu a přinese odpovědi na právní otázky týkající se nejen práva autorského a ochrany soukromí.

Cíl práce

Po mé roční zkušenosti z irské univerzity v Dublinu, kde byl kladen silný důraz zejména na výuku neustále se vyvíjejícího práva duševního vlastnictví a problematiku ochrany osobních údajů především ve světle příchodu moderních technologií, jsem se nechal inspirovat a dal si za cíl prostřednictvím této práce analyzovat některé otázky týkající se autorského práva na Internetu, ochrany osobních údajů a sociálních sítí. Věřím, že právě tato problematika, jakožto ne zcela probádaná, v blízké budoucnosti zaujme velice důležitou roli nejen ve světě právním a bude hodna ještě větší pozornosti než doposud.

V první části této práce bych se rád zabýval Internetem jako takovým a nastínil bych, jaký mezi sebou mají vztah právě Internet a autorské právo. Poté bych obrátil svou pozornost na oblast, kde leží těžiště této práce, a sice na analýzu nového konceptu soukromí a s tím úzce související ochrany osobních údajů. V rámci tohoto tématu bych zejména rád rozebral, jaké změny přinese a jaký potenciální vliv bude mít tolik diskutovaný návrh nařízení Evropské Unie o ochraně osobních údajů.³ Na závěr přistoupím k deskripci fenoménu sociálních sítí, přiblížím zejména problematiku ochrany osobních údajů na sociálních sítích a pokusím se poukázat na problémy aplikace současné právní úpravy na právní vztahy vznikající v tomto specifickém prostředí.

Jelikož je takřka nemožné z právního hlediska držet krok s technologickým vývojem, klade si tato práce za cíl upozornit na vliv technologických změn na existující právní vztahy a ověřit, nakolik je současná právní úprava schopna vypořádat se s výzvami, které jsou jí novými technologiemi předkládány. Tato práce se bude kvůli rozsáhlosti jednotlivých témat věnovat pouze dílčím otázkám jednotlivých problematik. Z důvodu aktuálnosti tématu bude čerpat spíše než z klasické tištěné odborné literatury zejména z odborných článků dostupných z mezinárodních právních databází, fundovaných publikovaných i nepublikovaných názorů odborníků v daných oblastech a z mezinárodní judikatury.

³Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováváním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů (obecné nařízení o ochraně údajů) (COM(2012)0011 – C7-0025/2012 – 2012/0011(COD)), dostupné z: http://ec.europa.eu/justice/data-protection/document/review2012/com_2012_11_cs.pdf [cit. 20. 10. 2014];

1. Internet

1.1 Internet jako fenomén moderní doby

„Život v moderním světě 21. století bez Internetu“ – většina lidí žijících v této moderní době si takovou situaci jen těžko představí, natož aby vůbec popsala, jak hluboký zásah do našich každodenních životů a zažitých standardů by způsobila absence Internetu. Když mluvím o většině lidí žijících v moderním světě, mám na mysli téměř čtyřicet procent dnešní světové populace. Jinými slovy z celkové světové populace, která dosahuje téměř 7, 238 miliard⁴, by podle aktuálních odhadů měl ke konci roku 2014 dosáhnout počet uživatelů Internetu tři miliard⁵.

Internet, jak jej známe dnes, nevnímáme jako něco výjimečného a zvláštního, většina z nás ho bere jako součást běžného života bez ohledu na to, jakou roli hraje v životě toho a kterého jedince. Internet se stává čím dál tím více běžným každodenním standardem. Zanechal v našem životě nesmazatelnou stopu a vydobyl si takové místo, které by se při jeho neexistenci obtížně zaplňovalo. Bereme ho jako samozřejmost, protože nás provází na každém kroku. Ať už se jedná o takové malichernosti jako čtení ranních zpráv nebo kontrola elektronické pošty, pro běžného uživatele už není Internet pouhou virtuální sítí, kybernetickým prostředím plným informací, pro běžného uživatele je Internet do jisté míry něco natolik esenciálního, že se stává dlouhodobě nepostradatelným a něčím naprosto přirozeným.

Průzkum provedený v roce 2010 agenturou BBC World Service⁶ odhaluje, že čtyři z pěti dotazovaných respondentů z celkového počtu 26 000 dotazovaných uživatelů i neuživatelů Internetu z 26 zemí je toho názoru, že přístup k Internetu by měl být základním lidským právem všech lidí a jako takový by měl být zajištěn. Nejen tento průzkum dokládá, že pozice Internetu ve světě sílí každým dnem a že za uplynulých dvacet let, kdy počet internetových uživatelů vzrostl ze 14 milionů na téměř 3 miliardy,

⁴ Dle zprávy Population Reference Bureau je aktuální světová populace 7,238,184,000. Dostupné z: <http://www.prb.org/Publications/Datasheets/2014/2014-world-population-data-sheet/population-clock.aspx> [cit. 3. 10. 2014];

⁵ Přesný údaj o celosvětovém počtu internetových uživatelů a jeho vývoji je dostupný z: <http://www.internetlivestats.com/internet-users/> [cit. 5. 10. 2014];

⁶ *Internet access is 'a fundamental right'*, [online], BBC News, ze dne 8. 7. 2010, dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/technology/8548190.stm>, [cit. 10. 10. 2014];

zapustil své kořeny do života lidí tak hluboko, že v tichosti usiluje o rovnocenné postavení mezi základními lidskými právy.

Svůj podíl na tomto vývoji mají zejména neustále se rozrůstající uživatelská základna, velké společnosti, pro které se Internet stal zdrojem jejich příjmů, ale také vládní i nevládní mezinárodní organizace a v neposlední řadě státy. Jsou to právě státy, které mají nezpochybnitelnou moc ovlivnit, jak bude Internet přístupný a v jakém duchu se jeho vývoj bude ubírat. Existují dva přístupy k Internetu z pohledu států. Na jedné straně právem kritizovaná cesta cenzury Internetu a omezování přístupu pro jeho uživatele, na straně druhé pak postoj, který se více či méně ztotožňuje s názorem, že Internet by měl být volně přístupný a co více, že přístup k němu by měl být uznán jako základní právo každého z nás. Právě průkopníkem tohoto liberálního přístupu se v roce 2009 stalo Finsko, kdy přijetím zákona garantovalo přístup k Internetu jako základní právo svých obyvatel.⁷

K pochopení tohoto postoje je nutné připomenout, že hlavním účelem Internetu už není jen a pouze usnadnění komunikace mezi jeho uživateli, nýbrž že Internet se stává každodenním pomocníkem, je jedním z nejdůležitějších zdrojů informací a možnost jeho užívání je úzce spojena s právem na svobodu projevu a slova. V současné době, kdy i na půdě OSN⁸ byla již nejednou prezentována idea volného přístupu k Internetu v celosvětovém měřítku,⁹ je dle mého názoru, pakliže se tak již nestalo, jen otázkou času, technologického pokroku a politického vývoje, kdy se z fenoménu s nejasnou budoucností, jak mohl být Internet vnímán na začátku své cesty, stane velice reálná a hybná síla moderní společnosti, kterou bude mít možnost disponovat každý jedinec.

⁷ AHMED, Saeed, *Fast Internet access becomes a legal right in Finland*, [online], CNN News, ze dne 15. 10. 2009, dostupné z: <http://edition.cnn.com/2009/TECH/10/15/finland.internet.rights/index.html>, [cit. 19. 10. 2014];

⁸ Zpráva zvláštního zpravodaje Franka La Ruea z rada lidských práv OSN, *Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, Frank La Rue*, [online], ze dne 16. 5. 2011, dostupné z: http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/17session/A.HRC.17.27_en.pdf, [cit. 19. 10. 2014];

⁹ JACKSON, Nicholas, *United Nations Declares Internet Access a Basic Human Right*, [online], ze dne 3. 6. 2011, dostupné z: <http://www.theatlantic.com/technology/archive/2011/06/united-nations-declares-internet-access-a-basic-human-right/239911/>, [cit. 19. 10. 2014];

1.2 Vznik a vývoj Internetu

Samotný vznik Internetu je opředen mnoha mýty a kusými informacemi, které jsou často míchány dohromady, a tím tak vzniká množství neúplných pravd a fám. Podíváme-li se zpět do historie, nejsilnějším hnacím motorem pro vývoj technologií byly vždy války. Nejinak tomu bylo i u prapůvodního zrodu Internetu, přestože se zde jednalo jen o tzv. válku studenou, kdy právě úspěch Ruska s umělou družicí na oběžné dráze, dal vzniknout iniciativě USA s cílem dosáhnout pokroku ve vývoji nových technologií.

S trochou nadsázky můžeme říct, že historie a vznik Internetu jsou stejně složité jako Internet sám, takže pro větší jednoduchost a stručnost je vhodné rozdělit jeho vývoj na jednotlivé časové úseky a zmínit několik významných jmen, která jsou s minulostí Internetu spojena. Samotnému vzniku Internetu předcházely první úvahy o vytvoření decentralizované sítě, která by byla schopná propojit více počítačů bez hardwarové závislosti a odlišovala se tak od telefonních sítí. Jako první tyto úvahy zhmotnili a dále rozvinuli Joseph Licklider v rámci projektu jednotné vojenské komunikační sítě,¹⁰ později Paul Baran a Donald Davis, kteří přišli s teorií fragmentace dat a možností náhrady bloků dat definovanými pakety.¹¹ Teprve po těchto dílčích úspěších průkopníků paketových sítí se dostáváme k projektu známému jako ARPANET, který je v povědomí veřejnosti zapsán jako předchůdce Internetu. Tento projekt vznikl v rámci agentury ARPA¹² založené ministerstvem obrany USA. Jednalo se o revoluční projekt, který fungoval na principu paketových peer-to-peer sítí (dále jen „P2P“),¹³ které byly do té doby významnými komerčními hráči v této technologické oblasti značně podceňovány. I když se z počátku tento projekt odehrával prakticky jen

¹⁰Jmenovitě se jedná se o SAGE Air Defence System. Podrobnější informace jsou dostupné z: <https://www.ll.mit.edu/about/History/SAGEairdefensesystem.html>;

¹¹Za paket je v informatice označován nezávislý datový rámec se specifikovanou velikostí a strukturou. Podrobnější informace jsou dostupné v článku Petera Welandera, *Datové pakety*, [online], Control Engineering, ze dne 8. 9. 2012, dostupné z: <http://www.controlengcesko.com/hlavni-menu/artykuly/artikul/article/datove-pakety/>, [cit. 21. 10. 2014];

¹² Advanced Research Project Agency (ARPA) byla založena v roce 1958 a v roce 1972 byla DARPA (Defense Advanced Research Project Agency) vyčleněna v rámci úřadu ministerstva obrany USA jako samostatná agentura. Podrobnější informace jsou dostupné z: http://www.darpa.mil/About/History/ARPA-DARPA_The_Name_Chronicles.aspx;

¹³ Jedná se o síť založenou na principu přepojování paketů. Datová zpráva není přenášena jako celek, ale je fragmentována do jednotlivých paketů. Podrobnější informace jsou dostupné z: http://www.nosch.cz/other_files/SIPVZ/projekty/U%E8ebnice/PS/Typy%20datov%FDch%20s%EDt%E D/Typy.htm;

na akademické půdě čtyř univerzit na západě USA, nebývalý úspěch ARPANETU a jeho následný rozmach se projevil začátkem sedmdesátých let, kdy se do této sítě připojila značná část vědeckých institucí a univerzit v USA a také první instituce evropské.

Míra popularity ARPANETU od začátku sedmdesátých let prudce stoupá, vytvářejí se další sítě založené na stejném principu,¹⁴ avšak neschopné spolu komunikovat. Právě za účelem komunikace jednotlivých lokálních sítí mezi sebou a přenosu dat, vytvářejí v roce 1973 Bob Kahn a Vincent Cerf systém průlomových protokolů TCP a IP.¹⁵ Právě v tuto chvíli se začínají psát novodobé dějiny Internetu a tito dva pánové jsou právem označováni jako otcové Internetu. Po těchto významných letech se začíná Internet ve větší měřítku prosazovat i v Evropě, a to zejména v osmdesátých letech. V této době letch také vznikl systém internetových domén DNS.¹⁶

Do podoby, jak ho známe dnes, se začal Internet transformovat až na začátku devadesátých let. Tehdy došlo k masovému rozšíření a zpřístupnění Internetu běžným uživatelům zejména díky vytvoření služby World Wide Web (zkratka WWW) v ženevském výzkumném středisku CERN.¹⁷ Už se nadále nejednalo o Internet vhodný jen pro akademické účely, nýbrž Internet začal sloužit komerčním a zábavním účelům, a dostal se tak do domácností svých uživatelů. Za toto zpřístupnění Internetu vděčíme dvojici Tim Berners-Lee a Robert Cailliau, kterým náleží neméně velká pocta jako Bobu Kahnovi a Vincentu Cerfovi. Počátkem devadesátých let, přesněji v roce 1992, Internet zavítal také do České republiky, kdy oficiálně první českou institucí „online“ se stala pražská univerzita ČVUT.

Za posledních dvacet let si Internet podmanil přes jednu třetinu dosavadní populace a bylo vytvořeno nepřeberné množství služeb od emailu, přes značný počet komunikačních kanálů, až po vyhledávání, sociální sítě a cloud computing. Internet za historicky velice krátkou dobu urazil obrovský kus cesty. Vděčíme za to nejen

¹⁴ Jako příklad je možné uvést radiovou síť na Hawaii s názvem Aloha net;

¹⁵ Transmission Control Protokol a Internet Protokol (zkráceně TCP/IP) jsou vůbec nejznámější a zároveň nejpoužívanějších protokoly sloužící pro síťovou komunikaci. Jejich použití je charakteristické pro síť Internet. Pro srovnání viz.: https://moodle.sspbrno.cz/pluginfile.php/6413/mod_resource/content/1/tcpip.pdf;

¹⁶ Domain Name System (DNS);

¹⁷ Evropská organizace pro jaderný výzkum (CERN);

vynaloženému vědeckému úsilí, ale také otevřenému poli působnosti v této oblasti, kde nebyl přístup ke klíčovým dokumentům týkajících se vývoje nových technologií odepřen s ohledem na licenční práva a ochranu duševního vlastnictví. Lze tedy tvrdit, že v tomto případě byla odsunuta ochrana duševního vlastnictví stranou a přenechala své místo vyššímu zájmu na rozvoji nové technologie, což nepochybně přispělo k rapidnímu rozvoji Internetu.¹⁸

I přes to, jaký pokrok Internet udělal za tuto dobu, se vzhledem k současným okolnostem odvažují říct, že není ani v polovině cesty svého moderního vývoje. Tento fakt naznačuje například vytvoření a nezadržitelný přechod od přenosového internetového protokolu IPv4 na IPv6, který například reflektuje skutečnost, že mobilní zařízení se stále více stávají plnohodnotnými přístroji, se kterými Internet musí počítat. O neustálém rozmachu a pokroku Internetu svědčí i nedávný vznik iniciativy Marka Zuckerberga známé jako Internet.org,¹⁹ která si klade za cíl zpřístupnit Internet rozvojovým zemím po celém světě, a stimulovat tak jejich ekonomický a sociální rozvoj. K tomu by mělo sloužit nejen rozšíření internetového signálu pomocí solárně napájených bezpilotních letounů nebo nízko orbitálních satelitů na 10 – 20 % území, které není pokryto datovými službami telefonních operátorů, ale hlavně snížení nákladů na získání internetového připojení. Tyto příklady jsou jasnou ilustrací toho, že Internet v budoucnosti ještě podstatně předčí naše očekávání, jako ostatně předčil očekávání jeho zakladatelů.

1.3 Struktura a prostředí Internetu

Rozhodneme-li se jakkoliv definovat Internet, téměř vždy skončí naše snažení u definice, která je více či méně technického rázu. Pro účely této diplomové práce se však nechci omezit pouze na definici tvořenou odbornými pojmy ze světa informačních technologií, nýbrž bych rád apeloval na fakt, který jsem se snažil předestřít v předchozích kapitolách. Navzdory tomu, že by se mnou jistě ne jeden

¹⁸ CERF, Vinton G. et al., *Brief History of the Internet*, [online], ISOC, dostupné z: <http://www.internetsociety.org/internet/what-internet/history-internet/brief-history-internet>, [cit. 21. 10. 2014];

¹⁹ Dle slov iniciativy Internet.org je Internet.org globální partnerství nejvýznamnějších technologických firem, neziskových organizací, místních komunit a expertů, kteří spolupracují na tom, aby zpřístupnili internet dvěma třetinám světové populace, kterým se možností online nedostává. Více informací o tomto projektu dostupné z: <http://internet.org/>;

odborník na informační technologie nesouhlasil, jsem toho názoru, že v současné době je s ohledem na postavení a vliv Internetu ve společnosti zcela nedostačující charakterizovat Internet pouze z hlediska jeho technické a funkční struktury. Z právního hlediska, ale nejen z něho, je nutné pokusit se charakterizovat Internet také z hlediska jeho obsahu. K tomu, aby bylo plně porozuměno této myšlence, je však přeci jen nezbytné okrajově popsát onu technickou strukturu Internetu.

Představme si Internet jako soustavu jednotlivých na sobě nezávislých sítí, které jsou navzájem propojeny a po jejichž vláknech putují data do určeného místa uvnitř této soustavy. Na základě této představy už snadno odušíme, odkud se vzal název „Internet“. Spojením latinského *inter* a anglického *net* (sít') vzniklo sousloví,²⁰ které perfektně vyjadřuje samotnou strukturu. Skutečně se totiž jedná o sítě uvnitř dalších sítí, jinými slovy sítě mezi sítěmi, které jsou spojeny tzv. síťovými uzly. Uvnitř těchto sítí operují poskytovatelé internetových služeb, známí jako Internet Service Providers (ISP), mezi jejichž hlavní starosti patří distribuce Internetu běžným uživatelům. Když se tedy běžný uživatel připojí k Internetu, stane se součástí sítě jeho ISP. ISP se dále může připojit k větším sítím, a stát se tak součástí těchto větších sítí poskytovaných jinými ISP. Celý obrázek „sítí uvnitř sítí“ dokresluje internetové páteřní sítě, které propojují ostatní důležité internetové sítě, a vytváří tak cesty pro datový tok. Největší telekomunikační společnosti disponují svými vlastními páteřními sítěmi, kterými spojují své jednotlivé sítě na územích po celém světě.

Jak sám název napovídá, zdají se být páteřní sítě pomyslnými stavebními kameny celého Internetu. Toto pojetí naštěstí již bylo překonáno, protože bylo schopné způsobit značné potíže, když byl jeden „stavební kámen“ odstraněn. Dnes jsou na sobě páteřní sítě více méně nezávislé a jednotlivé telekomunikační společnosti si na základě smluvních ujednání poskytují přístup do svých páteřních sítí pomocí tzv. Internet Exchange Points (IXP), které tím, že jsou vzájemně propojené, poskytují při kolapsu jednotlivých páteřních sítí záložní cesty pro tok dat.²¹ I takto stručný a jednoduchý

²⁰ Dle serveru [oxford dictionaries](http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/Internet?q=internet) byl název *internet* poprvé použit na začátku sedmdesátých let jako zkratka technického názvu *internetwork* označující spojení počítačových sítí speciálními routery a branami. Skládá se z latinského *inter* ve významu společný, reciproční a anglického *Network* (česky sít'). Dostupné z: <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/Internet?q=internet>;

²¹ MARŠÁLEK, Tomáš, *NIX.CZ – Minulost, současnost a budoucnost*, [online], Lupa.cz, ze dne 15. 9. 2009, dostupné z: <http://www.lupa.cz/clanky/nix-cz-minulost-soucasnost-a-budoucnost/>, [cit. 21. 10. 2014];

popis internetové struktury napovídá, že ve spleti sítí, které tvoří internet, musí být řád, dle kterého se řídí cesta informací z bodu A do bodu B. Součástí tohoto řádu a zároveň jeho fungování zajišťují zejména internetové protokoly TCP a IP, jejichž byť i jen stručný popis by vystačil na několik stránek odborného textu.²²

Úzce související se strukturou Internetu a prostředím, které Internet vytváří, je otázka jeho provozu, případně komu vlastně tento prostor patří a kdo jej zajišťuje. Hned na začátku bych se rád vypořádal s otázkou vlastnictví Internetu jako celku. Jak jsem již předestřel v předchozích odstavcích, Internet, co se funkční struktury týče, je skladba obrovského množství na sobě nezávislých sítí, které jsou ve vlastnictví různých vlastníků. To ve své podstatě vede k závěru, že Internet jako celek svého vlastníka nemá, což mu poskytuje jistou neutralitu a nezávislost. Na druhou stranu otázka jeho provozu a vývoje již tak jednoznačná není a je spojena zejména s organizacemi mezinárodního charakteru. Jedna z nejvýznamnějších organizací, která sehrála zásadní roli za posledních dvacet let vývoje Internetu je mezinárodní nezisková organizace Internet Society (ISOC).²³ Jedná se o organizaci, která mimo jiné vytváří koncepci vývoje Internetu a její slovo má podstatný vliv na určování směru, kterým se Internet nadále bude vyvíjet.

Další organizací, která nesmí být opomenuta v souvislosti s provozem Internetu, je organizace ICANN.²⁴ Úkolem této organizace je jednak správa systému doménových jmen tzv. DNS, jednak péče o stabilitu a celkovou integritu Internetu zejména prostřednictvím definování strategie fungování DNS. DNS si lze představit jako adresář, jmenný seznam podobný telefonnímu seznamu, kde je přiřazena ke každému doménovému jménu jeho vlastní internetová adresa neboli unikátní identifikátor zvaný

²² Transmission Control Protocol a Internet Protocol jsou součástí rodiny komunikačních protokolů a jsou považovány za nejdůležitější protokoly sítě Internet;

²³ Pro srovnání viz.: <http://www.internetsociety.org/>;

²⁴ Internet Corporation for Assigned Names and Numbers. Více informací dostupné z: <https://www.icann.org/>;

IP adresa.²⁵ Důvodem konstrukce takového systému byla snaha nahradit obtížně zapamatovatelnou adresu, která sestává z množství čísel, lehce zapamatovatelným doménovým jménem, které dnes píšeme automaticky do svých internetových vyhledávačů. Pod správou systému DNS si tedy můžeme představit činnost, jejímž výsledkem je, že každé IP adrese odpovídá její doménové jméno. Organizace ICANN nejenže spravuje DNS systém,²⁶ ale také vytváří a přiděluje nové bloky IP adres a doménových jmen, které distribuuje do tříd, dle kontinentů rozdělených správních organizací.²⁷ Tyto regionální organizace následně přerozdělují a přiřazují tento balíček nových IP adres a doménových jmen, a tím je tak prostřednictvím ICANN vytvářen nový adresní prostor.

Vraťme se nyní k úvodní myšlence o definici a popisu Internetu z hlediska jeho obsahu. Rád bych zdůraznil, že ICANN a jeho vytváření nových IP adres a doménových jmen hraje důležitou roli pro vytváření internetového prostoru, kde je tvořen obsah Internetu. A je to právě obsah Internetu, který je pro běžného uživatele určujícím faktorem pro zformování představy o něm. Bezprostřednost působení Internetu na jeho uživatele totiž nespočívá v technických údajích o internetových protokolech, paketových sítích atd., ona bezprostřednost působení tkví ve vnímání jevů vyskytujících se v uměle vytvořeném prostředí definovaném jeho uživateli. Jedná se o prostředí, které se mění každým okamžikem a kde díky uživatelům Internetu dochází k přesahu

²⁵ Struktura a uspořádání IP adresy je v současnosti dvojitá. Dle staršího přenosového protokolu IPv4 je adresa tvořena skupinami čísel, které jsou odděleny tečkami. Dle nového přenosového protokolu IPv6, který postupně bude nahrazovat protokol IPv4, se skládá adresa z čísel a písmen ve skupinách oddělených tečkami. Jedním z důvodů zavedení nového přenosového protokolu a s ním nové formy IP adres je postupné vyčerpávání kombinací adres v rámci protokolu IPv4, což se na počátku jeví naprosto nepravděpodobným. Dalšími výhodami nového protokolu je například lepší zabezpečení proti hackerským útokům

Pro více informací o této problematice viz: sdružení CZ.NIC – správce národní domény CZ a provozovatel služby mojeID, *Doména, IP adresa, DNS*, [online], jaknainternet.cz, dostupné z: <http://www.jaknainternet.cz/page/1261/domena%2C-ip-adresa%2C-dns/>, [cit. 21. 10. 2014];

²⁶ Zajímavostí týkající se systému DNS a jeho centrálního kódu je, že čtyřikrát do roka se musí sejít 14 držitelů speciálních bezpečnostních klíčů na půdě USA a za přísných bezpečnostních procedur vygenerovat nový centrální kód, aby systém DNS a potažmo samotný Internet mohl další 3 měsíce bezpečně fungovat. Celý proces probíhá pod správou organizace ICANN. Více informací je dostupných v článku autora Jamese BALLA, *Meet the seven people who hold the keys to worldwide internet security*, [online], The Guardian, ze dne 28. 2. 2014, dostupné z:

<http://www.theguardian.com/technology/2014/feb/28/seven-people-keys-worldwide-internet-security-web>, [cit. 21. 10. 2014], případně v článku Jindřicha LAUSCHMANNNA, *Mocná čtrnáctka, která hlídá bezpečnost internetu*, [online], tyinternety.cz, ze dne 3. 3. 2014, dostupné z: <http://www.tyinternety.cz/ostatni/mocna-ctrnactka-ktera-hlida-bezpecnost-internetu/> [cit. 21. 10. 2014];

²⁷ Asia Pacific Network Information Centre (APNIC) – pro Asii a Tichomoří, American Registry for Internet Numbers (ARIN) – pro Severní a Jižní Ameriku, Réseaux IP Européens (RIPE) – pro Evropu;

do reálného světa. Je pozoruhodné, že velká část uživatelů si tento přesah neuvědomuje, cítí se na Internetu více v bezpečí a ignoruje možný dopad jednání na Internetu do reality všedního světa. Jinými slovy definice Internetu z hlediska jeho obsahu se stala dle mého názoru nezbytnou součástí celkové definice Internetu a její omezení pouze na popis jeho technické struktury by vedlo k opomenutí jeho klíčových charakteristik.

1.4 Právní aspekty Internetu

Jak již bylo naznačeno, Internet neodmyslitelně patří do moderní doby 21. století. Uživatelé se rychle přizpůsobují veškerým změnám, které přináší do jejich životů a snaží se z jeho potenciálu vytěžit maximum. Se vznikem služby WWW, kdy proběhl obrovský boom Internetu mezi běžnými uživateli, se objevila i otázka, jakým způsobem bude Internet fungovat v masovém měřítku a kam bude směřovat vývoj Internetu. Tyto otázky, ve kterých je patrný náznak obav z neznámého, přinášejí ožehavé téma, jakým je právní regulace Internetu. S příchodem Internetu vzniklo prostředí, které samo o sobě právně regulováno není, a zainteresovaná společnost by se dala rozdělit na dva tábory, jež mají dva naprosto odlišné pohledy na otázku, zda zasahovat do prostředí Internetu a regulovat jej či nikoliv.

Obecně by mělo platit pravidlo, že kde je dostatečně rozvinutá a účinná schopnost přirozené autoregulace, ať už prostřednictvím různých ekonomických, technologických nebo administrativních nástrojů, tam není nutné přistupovat k umělé autoritativní regulaci. V případě Internetu je třeba kriticky zhodnotit, zda je prostředí Internetu včetně všech jeho současných i budoucích aspektů schopno se samo regulovat a vyřešit tak množství konfliktů, které jdou ruku v ruce s užíváním Internetu a které jsou hlavním důvodem, proč v první řadě cokoliv regulovat.

Řada odpůrců právní regulace je proti jakékoliv regulaci a zejména proti takové formě, která dle slov a myšlenek Johna Perryho Barlowa vyjádřených v Deklaraci nezávislosti kyberprostoru: „omezuje jednotlivce v realizaci jejich záměrů a dosažení odpovídajícího prospěchu, ať už materiálního či jiného.“²⁸ Tato deklarace a její idea

²⁸ BARLOW, John, PERRY, A Declaration of the Independence of Cyberspace, [online], Electronic Frontier Foundation, ze dne 8. 2. 1996, dostupné z: <https://projects.eff.org/~barlow/Declaration-Final.html>, [cit. 22. 10. 2014];

liberálního Internetu se stala vůdčím dokumentem liberalistických, dokonce až libertariánských myšlenek a hnutí podporujících tento koncept Internetu osvobozeného od jakékoliv regulace. I když tato koncepce má jistě svá pozitiva a je vroucně obhajována napříč internetovým světem, nelze přehlížet stále nově vznikající problémy a konflikty v souvislosti s Internetem, které zoufale volají po určité formě právní regulace.

Rozmáhající se trestná činnost např. v podobě šíření dětské pornografie, bankovních podvodů v oblasti elektronického bankovníctví, dále různé formy emailových podvodů, porušování autorských práv a zneužívání osobních údajů, se dají označit za pouhou špičku ledovce v souvislosti s množstvím problémů, jejichž řešení si žádá specifický přístup a kde autoritativně vynucované právo má jistě svůj nepostradatelný smysl. Za současného přihlédnutí ke zmíněným myšlenkám „volného a svobodného“ Internetu a k urgentní nutnosti řešení problémů, které v jistém slova smyslu brání pozitivnímu vývoji společnosti, se jako jedno z nejlepších řešení, jak bezdůvodně neomezovat svobodu jedinců na Internetu, ale zároveň poskytnout nezbytnou právní jistotu, zdá být spolupráce státních, ekonomických a technických autorit, kdy by došlo spíše k tvorbě specifických mechanismů, synergických forem organizace, které by nebyly pod vládou práva, nýbrž by zde právo bylo užíváno.²⁹

V současnosti již nějakou dobu zaznamenáváme teoretické úvahy a hypotézy, které považují současné technologické a zároveň společenské změny za natolik zásadní, že díky své globální povaze mají schopnost významně ovlivnit dosavadní právní vztahy. Účinek těchto změn je schopen změnit náhled na základní podstatu po dlouhá léta ustálených a fungujících právních postulátů a zároveň tyto změny mohou vyvolat množství specifických právních problémů, jejichž řešení by bylo normativně značně obtížné, ne-li nemožné bez určitých modifikací dosud široce uznávaných a dlouhá staletí používaných právních institutů. Již dnes jsme svědky mnoha změn v právních rádech, které napovídají, že tyto úvahy v dohledné době přestanou existovat v rovině teoretické a již se nebude jednat o pouhé hypotetické myšlenky, nýbrž o jevy více než skutečné. Ačkoliv je ještě brzy na to předjímat o naplnění těchto jevů, domnívám se, že

²⁹ Více viz POLČÁK, Radim, *Právo na internetu - Spam a odpovědnost ISP*, ComputerPress, a.s., 1. vydání, Brno, 2007;

technologický vývoj a jeho vliv na podstatu práva s ohledem na utváření nových právních institutů nesmí být podceňován.

Opačného názoru byl v roce 1996 uznávaný americký soudce Frank Easterbrook, který ve svém článku popsal kybernetické právo, jehož vznik reaguje na technologické změny ve společnosti, jako obor práva, který nemá právo na existenci. Dále kategoricky rozlišoval mezi zaměřením na technologie a na právo. Vrcholným výrokiem v jeho článku bylo dodnes často parafrázované přirovnání práva o kybernetickém prostoru k „právu koňskému“, které vzniklo na základě analogie, že kůň je pouze zvíře, tudíž pro něj platí stejné zákony jako pro vše ostatní a nevytvoří se speciální „koňské právo“.³⁰

Tyto radikální názory, nejenže se postupem času ukázaly být mylné, ale i reakce na takový článek na sebe nenechala dlouho čekat. Do čela opozice proti těmto názorům se prostřednictvím svého článku publikovaného v reakci na Easterbrookovo dílo postavil Lawrence Lessig, významný americký akademik a průkopník internetového práva.³¹ Ve svém článku podrobil Easterbrookovy názory ostré kritice, kde vyzdvihoval zejména pro společnost praktický význam a pragmatické důvody vzniku nového oboru práva, který se bude zabývat Internetem a jeho právními aspekty.

Zajímavou analogii k vývoji nového oboru práva, které se týká Internetu, a vůbec k vypořádání se s novými právními aspekty, které technologie, tedy i Internet, přináší, představil ve svém díle Greg Lastowka.³² Připodobňuje zde význam internetového práva k právu automobilovému. Ve svém díle poukazuje na změny, které příchod automobilů na svět měl na svědomí. V širokém výčtu změn uvádí mimo jiné hlavně dosud nevídaný počet lidských životů, které si provoz automobilů vyžádal, počet, který předčí všechny přírodní katastrofy. Dále například vliv na okolní krajinu, její přetváření stavbou infrastruktury, dopad na životní prostředí působením výfukových plynů atd. Svým popisem, jak společnost přijala automobily a jakým změnám musela čelit spolu

³⁰ EASTERBROOK, F., *Cyberspace and the Law of the Horse*, [online], The University of Chicago Legal Forum. 1996, s. 207 a násl., editovaná verze dostupná z:

<https://www.law.upenn.edu/law619/f2001/week15/easterbrook.pdf>, [cit. 31. 10. 2014]

³¹ LESSIG, L., *The Law of the Horse: What Cyberlaw Might Teach Us*, [online], Harvard Law Review. 1999, roč. 113, č. 2, s. 501, dostupné z: <https://cyber.law.harvard.edu/works/lessig/finalhls.pdf>, [cit. 31. 10. 2014];

³² LASTOWKA, G., *Foreword: Paving the Path of Cyberlaw*, [online], 38 William Mitchell Law Review 1, 2011, dostupné z: <http://open.wmitchell.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1442&context=wmlr>, [cit. 31. 10. 2014];

s jejich příchodem, trefně ilustruje a srovnává situaci, ve které se nachází internetové právo. Popisuje, jak právo, které se vyvinulo, aby zmírnilo „tvrdý úder“, jež automobily zasadily společnosti, ovlivňuje reálný život ve společnosti.³³

Dnes můžeme konstatovat, že se Frank Easterbrook mýlil ve svých soudech, že podcenil sílu propojení mezi nástupem nových technologií a právem. Ať už v té době neviděl nebo nechtěl vidět budoucnost, která už tehdy důrazně klepala na dveře, můžeme jen doufat, že se vyvarujeme stejných chyb a nebudeme zavírat oči před vzájemnou provázaností technologického vývoje a práva. Naopak, budeme se snažit co možná nejvíce zkrátit prodlení, s jakým se právo snaží dynamicky reflektovat společenské změny, které nové informační a komunikační technologie přináší.

Je zcela bez pochyby, že většina současných právních norem při svém vzniku nebyla a ani nemohla být koncipována tak, aby je bylo možné lehce aplikovat na právní vztahy, které jsou přímo či nepřímo ovlivněny novými komplexními technologiemi, jejichž evoluce neustále probíhá. Přirozeně zde tak vzniká množství nejasností při aplikaci těchto právních norem na problémy společnosti. Tyto problémy se dají pomyslně rozdělit na problémy, které má reálný svět s Internetem společné, problémy, kterým dává Internet nový rozměr a nové právní aspekty.

Jedním z institutů práva, které dostává nový rozměr s příchodem Internetu, je oblast práva autorského. Problematika ochrany autorských děl se stala velice palčivým tématem s masovým rozšířením Internetu, kdy povědomí uživatelů Internetu a právní vědomí společnosti o ochraně autorských práv na Internetu a o možném porušení autorských práv se jednak stalo téměř zanedbatelným, jednak právní ochrana autorských děl se značně rozchází s požadavky moderní společnosti. Ochrana autorských práv se ukázala jako nedostatečná a zoufale volající po reformě s ohledem na globální dostupnost Internetu na úrovni národní i mezinárodní.

S mezinárodní právní ochranou nejen autorských práv úzce souvisí i další problematika, která dostává novou podobu díky Internetu, a sice problematika určení rozhodného práva, dle kterého se budou řešit spory vzniklé na Internetu. Mnohdy totiž může prostředí Internetu značně zkomplikovat určení jednoznačného kritéria, dle

³³ Za příklad produktu takového práva můžeme jmenovat dopravní předpisy, tvorbu emisních norem, dále různé normy právní i neprávní, které se týkají bezpečnosti a bezpečnostních prvků automobilů a mnoho dalšího;

kterého lze identifikovat příslušný soud, u kterého by se mohl poškozený domáhat ochrany svých práv. Do budoucna je tedy třeba nadále se soustředit na řešení této problematiky, pokusit se dostatečně unifikovat systém kolizních norem, aby byla zajištěna dostatečná právní jistota při vymáhání práv a povinností vzniklých z právních vztahů na Internetu.

V souvislosti s internetovým prostředím je také čím dál více ohroženo soukromí jeho uživatelů. Internet se stal mocným nástrojem porušování soukromí svých uživatelů, o čemž svědčí narůstající počet útoků v podobě krádeží identit, nežádoucího sledování a odposlechů, emailových podvodů atd. Tento vývoj v ochraně osobních údajů vyžaduje podrobnější právní úpravu, než jaká byla k dispozici před nástupem Internetu, sociálních sítí a telekomunikačních technologií vůbec. V těsném kontaktu s ochranou osobních údajů je i nový náhled na povinnosti a odpovědnost poskytovatelů internetových služeb. Toto nové pojetí a koncepce odpovědnosti a povinností poskytovatelů internetových služeb při ochraně osobních údajů s sebou přináší mimo jiné zakotvení specifických povinností a garancí za účelem posílení ochrany osobních údajů uživatelů. V současnosti tato potřeba nové právní úpravy vyústila na půdě Evropské unie v nový návrh nařízení o ochraně osobních údajů³⁴.

S příchodem moderních informačních technologií a rozvojem Internetu se vyvinula i řada nových služeb, která formuje zcela nové právní aspekty Internetu. Jako příklad těchto nových technologií a služeb v internetovém prostředí lze uvést technologie cloud computingu, problematiku datových úložišť nebo třeba oblast doménových jmen a jejich ochranu. Všechny tyto služby vyvinuté v souvislosti s Internetem mají jeden společný jmenovatel, a tím je, vytváření nového rozměru Internetu. A právě v souvislosti s ním je nezbytné se orientovat na vytvoření co nejefektivnější právní úpravy, která nejenže by respektovala tyto nové právní aspekty, ale poskytovala by uživatelům těchto nových služeb Internetu celkově náležitou právní ochranu, protože právě ta je v dnešní internetové společnosti více než potřebná.

³⁴ Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováváním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů (obecné nařízení o ochraně údajů);

2. Autorské právo

2.1 Autorské právo v prostředí moderní společnosti

Bez ohledu na to, jak dlouhou a trnitou cestu muselo autorské právo urazit, aby docílilo aktuální podoby, důvody vyčlenění tohoto odvětví práva a jeho relativní samostatnosti jsou v zásadě stejné, jako byly v období jeho vzniku. Ačkoliv je vývoj autorského práva protkaný dvěma hlavními filozofickými myšlenkami, které byly a jsou určujícími pro koncept autorského práva současnosti, dnes se dostávají filozofické debaty o původu autorského práva spíše do pozadí. Pro utvoření hrubé představy o jednotlivých konceptech autorského práva je však vhodné alespoň okrajově zmínit dvě teorie, které formovaly autorské právo jak v kontinentálním, tak v anglosaském systému práva.

První z teorií je charakteristická svým přirozenoprávním pojetím, kdy je zdůrazňována osobnost autora, která je skrze vlastní tvůrčí činnost vtělena do jeho díla, a na základě tohoto faktu samotného si takové dílo obsahující střípek autorovy osobnosti žádá dle principů spravedlnosti adekvátní ochranu v podobě autorského práva. Tato teorie je svázána s vývojem autorského práva v kontinentálním systému práva a její původ lze zasadit do Francie. Na druhé straně rozlišujeme ještě filozofii, jejímž domovem je systém práva *common law*, typický například pro Velkou Británii nebo pro USA. Tato tzv. utilitaristická filozofie, která si klade za cíl dosáhnout pro společnost co největšího blaha a prospěchu, zanechala patrné stopy v autorském právu například ve zmiňovaných USA a Velké Británii. Dle této utilitaristické teorie je hlavním účelem autorského práva stimulovat produkci co nejrozmanitější palety výtvorů za co nejnižší cenu a odchylka od tohoto pravidla většinou podléhá přísnému proporcionálnímu zvážení. Tyto myšlenky jsou promítnuty například v zakotvení širokého systému výjimek z ochrany autorského práva,³⁵ které umožňují využití díla chráněného autorským právem i bez svolení autora.

³⁵ Jednou z takových výjimek je autorskoprávní doktrína zvaná *fair use*, která vznikla a je používána zejména v USA. Jedná se o prolomení autorskoprávní ochrany, které umožňuje i bez souhlasu majitele autorských práv za specifických podmínek využít určitým způsobem chráněné dílo. Jedná se mimo jiné o užití za účelem výuky, komentáře, kritiky, zprávy, výzkumu nebo vědecké práce, kdy každý z případů je podroben zákonnému testu, který zodpoví, zda se skutečně jedná o *fair use*;

Přestože teorie zná tyto dva filozofické směry ovlivňující vývoj autorského práva, je třeba zdůraznit, že hlavní role při formování autorského práva se zhostily síly ekonomické. Ukázalo se, že ekonomické zájmy vydavatelů a autorů jsou daleko mocnějšími hybnými silami pro vývoj autorskoprávní ochrany, než pouhé ideologie. Tak tomu bylo už od samého prvopočátku autorského práva, který většina historiků spojuje s vynálezem mechanického knihtisku, a současně zasazuje počátky autorského práva do Velké Británie, kde se psal rok 1476. Tato nová technologie představovala pro anglickou Korunu dvě věci. Jednak značné nebezpečí v podobě snadného šíření nepohodlných revolucionářských myšlenek proti majestátu, jednak ukrývala značný ekonomický potenciál. Aby na jednu stranu zabránila nekonformním názorům a na stranu druhou získala profit z této nové technologie, skrze svou legislativní moc vytvořila systém licencí a povolení k publikování a šíření jednotlivých knižních titulů. Tímto si vědomě vybuodovala monopol na rychle se rozvíjejícím trhu s literárními díly, jehož plnou kontrolu později svěřila do rukou londýnského papírenského cechu.

Až na přelomu 17. století došlo ke zboření monopolu a k vydání celosvětově prvního zákona o ochraně autorských práv,³⁶ který garantoval autorům ochranu jejich díla díky prosté evidenci v registru papírenského cechu, jež i nadále disponoval vydavatelskými právy. Tento vývoj, který obrací pozornost autorského práva směrem k autorům a jejich prospěchu, byl více či méně následován v jednotlivých státech Evropy v závislosti na jejich politické situaci.

Nevyvratitelný fakt, že za rozvojem autorského práva, jak bylo nastíněno výše, stojí ekonomické stimuly, platí dodnes a dalo by se říct, že slouží jako pomyslný můstek, který propojuje jednotlivé filozofické ideologie vlastní autorskému právu. Snaha překonat rozdíly mezi těmito filozofiemi a nalézt společnou cestu, jak chránit autorská práva po celém světě, jinými slovy vybudovat mezinárodní ochranu autorských práv, dala vzniknout různým mezinárodním smlouvám a organizacím. Jedním z úkolů těchto organizací je také držet krok s technologickým vývojem společnosti a pružně reagovat na nové výzvy, které tyto technologie představují pro autorské právo. V průběhu vývoje autorského práva je více než patrný vliv nových technologií na vývoj

³⁶ *The statute of Anne*, zkráceným názvem Copyright Act 1709 8 Anne c. 19 – první zákon o autorském právu vydaný parlamentem Velké Británie, kterým je regulováno autorské právo prostřednictvím vlády a soudů, nikoliv prostřednictvím soukromých institucí;

legislativy, a tak není divu, že po přijetí výše zmíněného prvního autorskoprávního zákona, který chránil pouze knihy, bylo jeho znění několikrát doplňováno o další díla, jako jsou malby, zvukové nahrávky, fotografie, kinematografická díla atd., která si s postupem času žádala ochranu.

V autorském právu, jakožto oboru práva, který v každém národním právním řádu je více či méně odlišně právně upraven, s rostoucí migrací lidí, děl, rozvojem infrastruktury a nových technologií, vzniká několik nových problémů, se kterými se legislativa musí vypořádat. Již v roce 1883 ve švýcarském Bernu byla řešena problematika mezinárodní ochrany autorského práva napříč jednotlivými státy. O pár let později, přesněji v roce 1886, vyústila zejména francouzská a německá iniciativa inspirována několika bilaterálními dohodami v přijetí Bernské úmluvy o ochraně literárních a uměleckých děl („Bernská úmluva“).³⁷ Bernská úmluva s původně deseti zakládajícími smluvními státy³⁸ zakotvila alespoň minimální standardy pro ochranu autorských práv k literárním a uměleckým dílům na základě principu národního zacházení a pomocí principu teritoriality řeší problematiku rozhodného práva při konkrétním užití nebo zneužití díla.

Další nový milník v technologickém vývoji, který umožnil přenášet informace přes hranice států, ať už digitálně nebo analogově, prostřednictvím sítě Internet nebo jiným způsobem, dal problematice autorskoprávní ochrany a určení rozhodného práva zcela nový rozměr, jehož popis by vystačil na desítky stran. Díky globální přístupnosti Internetu a jeho specifickým vlastnostem, službám a funkcím, jako jsou například stahování autorských děl z P2P sítí a vytváření tak rozmnoženin díla bez ohledu na vůli autora, prezentace autorských děl (obrázků, textu, fotografií, hudby, filmů atd.) na Internetu a mnoho jiných, čelí autorskoprávní ochrana dosud nepoznaným výzvám.

Problémy, se kterými se v moderní době v oblasti autorského práva zejména potýkáme, jsou jednak příliš snadné, levné, velice efektivní a rychlé vytváření rozmnoženin autorských děl a jejich následné šíření prakticky do celého světa, jednak pokročilé stádium autorská díla nepoškozujících kopírovacích technik, které způsobuje,

³⁷ Samotná Bernská úmluva se stala účinnou dne 5. 12. 1887;

³⁸ Zakládajícími smluvními státy Bernské úmluvy jsou Německo, Belgie, Španělsko, Francie, Velká Británie, Haiti, Itálie, Libérie, Švýcarsko a Tunisko. V současné době je počet smluvních států 168. Současné online anglické znění úmluvy je dostupné z: http://www.wipo.int/treaties/en/text.jsp?file_id=283698;

že postupně mizí význam ochrany hmotného nosiče díla jakožto sekundární ochrany autorského díla. Motivace k neoprávněnému užívání a rozmnožování cizích děl navíc výrazně stoupá s vědomím, že postih jednotlivých neoprávněných uživatelů je kvůli jejich značné anonymitě obtížný, často i nemožný nebo neúčelný.

V dnešní moderní době je nad slunce jasné, že není udržitelná autorskoprávní ochrana bez jistých modifikací. Tyto modifikace se staly předmětem činnosti nejen mezinárodních organizací, ale i cílem legislativy jednotlivých států. Je tomu již téměř dvacet let, kdy Světová organizace duševního vlastnictví (WIPO)³⁹ spravující naprostou většinu mnohostranných mezinárodních dohod v oblasti duševního vlastnictví⁴⁰ přijala tzv. Internetové dohody,⁴¹ a tím tak upozornila, že si je vědoma vzrůstající potřeby nové právní úpravy nejen na mezinárodním poli.

Daleko intenzivnější snahy o úpravu autorského práva v dnešní digitální společnosti jsou patrné na půdě Evropské unie. Pomocí široké škály směrnic⁴² v oblasti autorského práva se Evropská unie snaží najít společnou cestu, kterou by se mělo autorské právo ubírat, a pokouší se tak v rámci unie překonat odchylky jednotlivých národních legislativ. Jako ilustrace nejnovějších snah jak modernizovat autorské právo v rámci Evropské unie, budiž zmíněna iniciativa Evropské komise vytvořit jednotný

³⁹ WIPO – World Intellectual Property Organisation – Mezinárodní organizace OSN založená v roce 1967 se sídlem v Ženevě. V současnosti má 188 členů. Více informací o této organizaci je dostupné z: <http://www.wipo.int/portal/en/index.html>;

⁴⁰ Jedna z výjimek, která nespadá pod přímou správu WIPO, je Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (TRIPS). Tato dohoda spadá pod správu Světové obchodní organizace (WTO);

⁴¹ V roce 1996 byly uzavřeny Smlouva WIPO o autorském právu a Smlouva WIPO o ochraně práv výkonných umělců a výrobců zvukových záznamů. Cílem obou smluv bylo upravit ochranu autorských práv a práv příbuzných v moderním světě, kde dochází k užití elektronického přenosu dat a informací. Pojednání a anglické znění obou smluv je dostupné online z:

http://www.wipo.int/copyright/en/activities/internet_treaties.html,

http://www.wipo.int/treaties/en/text.jsp?file_id=295166,

http://www.wipo.int/treaties/en/text.jsp?file_id=295578;

⁴² Jako příklad nejvýznamnějších směrnic Evropské unie v oblasti harmonizace autorského práva je třeba zmínit Směrnice EP a Rady 2009/24/ES ze dne 23. dubna 2009 o právní ochraně počítačových programů (kodifikované znění směrnice 91/520/EHS), Směrnice Evropského parlamentu a Rady 96/9/ES ze dne 11. března 1996 o právní ochraně databází, Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti, Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/48/ES o vymáhání práv duševního vlastnictví, Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/31/ES ze dne 8. června 2000 o některých právních aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodu, na vnitřním trhu („směrnice o elektronickém obchodu“);

právní rámec pro autorská práva v rámci jednotného digitálního trhu.⁴³ K tomu by měl dopomoci systém evropských licencí a dalších mechanismů, jejichž utváření je diskutováno v rámci veřejných konzultací o reformě autorských práv Evropské unie. Přestože se tyto odchylky v právních rádech jednotlivých členských států snaží Evropská unie neutralizovat harmonizačními směrnici, jsou schopné značně zkomplikovat nalézání přeshraniční právní ochrany autorských práv.

Mluvíme-li o komplikacích, je třeba se vrátit úplně na začátek k filozofiím, které jsou zdrojem rozdílného pojetí autorského práva v kontinentálním a angloamerickém světě. Není třeba zdůrazňovat, že kdyby mělo dojít k určité mezinárodní jednotné právní úpravě autorského práva ve vztahu k moderním technologiím včetně Internetu, zdaleka by se nejednalo o malé odchylky v právních rádech, které by komplikovaly přijetí takové mezinárodní úmluvy. Jednalo by se o značné rozdíly v samotném chápání a pojetí autorského práva. Přestože již byly na obou stranách učiněny drobné ústupky a došlo k otupení ostrých hran rozdílných právních úprav,⁴⁴ domnívám se, že k dosažení takové celosvětové jednotné právní ochrany, která by odpovídala požadavkům moderní společnosti, vede ještě dlouhá a trnitá cesta.

2.2 Význam ochrany autorského práva v prostředí Internetu

„Práva k výsledkům tvůrčí duševní činnosti jsou chráněna zákonem“, tímto zařazením mezi základní lidská práva samotná Listina základních práv a svobod vyjadřuje (dále jen „Listina“),⁴⁵ že tato práva si zasluhují patřičnou ochranu, a to jak práva majetková, tak osobnostní. Hovoříme-li o ochraně těchto práv, je důležité

⁴³ *Veřejná konzultace Evropské komise k revizi pravidel autorského práva EU*, dostupné online z: http://www.mkcr.cz/assets/autorske-pravo/evropska-unie-a-autorske-pravo/Consultation-document_cesky.pdf;

⁴⁴ Jako příklad ústupků v delším časovém měřítku můžeme uvést opuštění striktního postoje českého zákonodárce, kdy, jak Jiří Čermák dodává: „zákonodárce pochopil neudržitelnost tradičního postoje autor-fyzická osoba = vykonavatel autorských oprávnění a přímo ze zákona svěřuje vykonávání autorských práv do rukou jiné osobě, například zaměstnavateli či výrobci. [...] Na druhé straně i USA, které lze chápat jako typické představitele angloamerického systému, učinily jisté kroky k ochraně těchto osobních práv, hlavně proto, aby se mohly stát členy Bernské unie, což znamenalo respektovat ustanovení již zmiňované Bernské úmluvy.“ Autor dále dodává, že došlo k posunu chápání osobních práv autorských s ustavením ochrany počítačových programů, nadále však zůstává platná právní úprava týkající se nezadatelných osobních autorských práv. Dle Jiřího ČERMÁKA a jeho článku *Internet a autorské právo - otázka určení rozhodného práva a jiné autorskoprávní aspekty Internetu*, [online], ITprávo – server o internetovém a počítačovém právu, ze dne 9. 1. 2000, dostupného z: <http://www.itpravo.cz/index.shtml?x=45621>, [cit. 3. 11. 2014], případně také pro srovnání ČERMÁK, Jiří, *Internet a autorské právo*, Praha: Linde, 2001;

⁴⁵ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., článek 34, odst. 1;

zdůraznit, proč je klíčové z hlediska historického, ale i v časovém horizontu doby nedávné, klást důraz na ochranu duševního vlastnictví. Nejrůznější vynálezy v oblasti chemie, medicíny, průmyslu, ale i výsledky tvůrčí činnosti člověka, kdy zachycuje smyslové vjemy a poznatky o okolním světě, to vše jsou důkazy o tom, že lidská tvořivost je nezměrná a stála za technologickým vývojem společnosti od počátku věků až do současnosti. To de facto znamená, že bez neustále podpory této lidské tvořivosti a vynalézavosti by lidstvo neskončilo tam, kde se nachází právě teď. Tato podpora ze strany lidské společnosti spočívá v recipročním systému, kdy jedinci, který projeví snahu zasloužit se o rozvoj společnosti svou tvůrčí činností, musí být poskytnuta dostatečná jistota ochrany jeho práv k takové činnosti, a zároveň výsledek jeho činnosti musí být využit tak, aby prospíval všeobecnému blahu společnosti.

Stejné pojetí platí i pro autorské právo, které je součástí systému práv duševního vlastnictví. Hlavním cílem autorského práva je stimulovat kulturní a vědecký rozvoj, podporovat inovativní myšlení a zajistit přístup společnosti k vědomostem, zábavě a kultuře. Ve vztahu k autorovi je hlavním účelem autorského práva stimulovat autorskou tvorbu. Autorskoprávní ochranu je možné chápat jako určitý systém záruk, že úsilí, které autor vložil do samotné tvorby, nebude zneužito proti autorově vůli nebo i bez ní ve smyslu nedovoleného užití díla.

Naprosto stejný význam má ochrana autorského práva na Internetu. Internet však díky svým službám, které umožňují zveřejňovat autorská díla globálně a pohodlně, v určitých případech oslabuje postavení autorského práva. V současnosti je postavení autorského práva velice znesnadněno. Obsah webových stránek a prostředí Internetu jsou tvořeny samotnými uživateli, dochází ke vzájemné interakci, k otevřené komunikaci a ke sdílení informací. Tato vývojová fáze webu označená jako Web 2.0⁴⁶ je charakteristická participací uživatelů na „tvorbě“ Internetu. Aktivní uživatelé Internetu tvoří webové stránky, blogy, diskusní fóra, sdílejí množství filmů, hudby, fotografií, tvoří programy a aplikace. Jako příklad, kde autorskoprávní ochrana má pro mnohé aktivní uživatele skrytý význam, lze uvést tvorbu webových stránek. Při tvorbě zejména amatérských webových stránek je často opomíjen fakt, že materiál,

⁴⁶ Dle serveru Whatis.com je označení Web 2.0: „*současným označením pro etapu vývoje webu charakterizovanou velkou uživatelskou interaktivitou a spoluprací, všudypřítomným připojením k síti a vylepšenými komunikačními kanály.*“ Více viz dostupné z: <http://whatis.techtarget.com/definition/Web-20-or-Web-2;>

který je použit na jejich tvorbu (ve smyslu fotografií, obrázků, textu atd.), podléhá autorskoprávní ochraně a jako takový si žádá souhlas autora k jeho užití.

S postupným rozvojem decentralizovaných P2P sítí, kdy klasické pojetí centralizovaných sítí v určitých případech téměř vymizelo, roste význam autorskoprávní ochrany. Důvodem je obtížná identifikace konkrétních subjektů při porušování autorských práv, následná vymahatelnost a mnohdy i určení rozhodného práva. V centralizovaných sítích bylo snadné určit, kdo je poskytovatelem obsahu, kdo je jeho koncovým uživatelem a s určitými výjimkami či menšími obtížemi bylo možné užít klasické postupy autorského práva. Tento jev je pochopitelně trnem oku zejména gigantům ve filmovém a mediálním průmyslu a význam, jaký má autorské právo na Internetu, je v jejich očích nanejvýš klíčový.

Ačkoliv význam autorského práva na Internetu s ubíhajícím časem roste, objevují se i takové názory, které navrhují více či méně rozvolnit autorskoprávní ochranu s ohledem na jednotlivé nové jevy na Internetu. Jak již bylo výše zmíněno, Web 2.0 přetvořil do té doby pasivní uživatele na uživatele aktivní, kteří díky množství aplikací kompatibilních s požadavky moderního prostředí získali značný kreativní potenciál. Tuto kreativitu můžeme spatřovat například v různých online zpravodajských relacích tvořených samotnými uživateli.⁴⁷ Dalšími častými jevy na Internetu, ve kterých můžeme pozorovat uživatelskou kreativitu v daleko větších dávkách, jsou například tzv. fan fiction, kdy uživatelé, v tomto případě fanoušci určitého díla, volně navazují a rozvíjejí příběh za použití shodných nebo podobných hlavních postav a jiných prvků charakteristických pro dílo samé. I když tato iniciativa má většinou za cíl rozvinout již ukončený příběh bez formálního zveřejnění a bez úmyslu tuto snahu zpeněžit, problémem je spatřován ve faktu, že takto vytvořená fikce je i nadále volně přístupná na Internetu. Jako další příklady, kde uživatel vytváří obsah a určitým způsobem vstupuje do původního díla, můžeme uvést tzv. mashup, který vzniká spojením několika různých hudebních či audiovizuálních děl v jeden celek osobou, jež není autorem,

⁴⁷ Pro srovnání například internetové stránky deníku *the Guardian* nebo rozhlasové a televizní společnosti *BBC*;

nebo tzv. crossover, kdy v jednom příběhu je využito dvou a více fiktivních postav nebo prostředí z různých děl, které jsou následně v různých formách zobrazeny.⁴⁸

Všechny tyto příklady uživatelsky generovaného obsahu mají společné, že více či méně porušují autorská práva původních autorů. Tyto nové praktiky uživatelů odhalily velké mezery nejen v české úpravě autorského práva. Rozchází se názory, zda přizpůsobit autorské právo současné situaci, kdy dochází k transformaci děl uživateli aktivně zapojenými v internetovém světě, či nerozměňovat autorskoprávní ochranu ve prospěch těchto nových uživatelů a ponechat autorskému právu jeho původní význam. Ať už vyhrají ekonomické zájmy autorů nebo snaha uživatelů aktivně přizpůsobovat díla dle vlastní fantazie, jedno je již teď jisté. Význam autorského práva se díky Internetu a novým technologiím mění a do budoucna je nutné vytyčit jasnou trasu, kudy se autorské právo bude ubírat.

Na závěr této kapitoly je nutno dodat, že účelem této krátké stati o uživatelské aktivitě na Internetu a jejím vlivu na autorské právo bylo spíše nastínit odlišný pohled na význam autorskoprávní ochrany v prostředí Internetu. Jinými slovy, že autorské právo na Internetu není spojeno pouze s problematikou nedovoleného užití, nýbrž z pohledu mnohých uživatelů, i některých teoretiků⁴⁹, je autorské právo ve vztahu k výše popsaným jevům vnímáno jako překážka aktivní uživatelské tvorby a jako uměle vytvořený monopol.

2.3 Předmět a obsah autorského práva v České republice

Autorské právo je v České republice upraveno v právním předpise číslo 121/2000 Sb., obecně známém jako autorský zákon (dále jen „AutZ“).⁵⁰ Oddělená zvláštní právní úprava byla vytvořena kvůli mnoha specifikům, jež jsou příznačné pro právní vztahy, které vznikají v souvislosti s autorskými díly. Právě vzhledem k charakteristickým rysům této právní úpravy je vztah k občanskému zákoníku (dále jen „ObčZ“)⁵¹

⁴⁸ Předmětem autorského práva může být i dílo nedokončené, jeho vývojové fáze nebo části, včetně názvu a jmen postav, za předpokladu, že splňují podmínky podle odstavce 1 nebo podle odstavce 2 § 2 AutZ. Viz usnesení Nejvyššího soudu ve věci 5 Tdo 815/2009 vydané dne 26. 8. 2009;

⁴⁹ Pro srovnání například JENKINS, Henry, *Convergence Culture: Where Old and New Media Collide*, New York University Press, New York and London, 2006;

⁵⁰ Zákon č. 121/2000 Sb., Zákon o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů;

⁵¹ Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník;

a aplikaci jeho norem vztahem speciálním, tudíž v právních vztazích týkajících se autorských děl bude primárně použito AutZ, a teprve v případě absence aplikovatelných norem bude subsidiárně použit ObčZ.

Tato platná právní úprava autorského práva vychází z kontinentálního pojetí autorského práva, které, jak již bylo naznačeno výše, vychází z přirozenoprávních idejí, a primární důraz je tak kladen na osobu autora. Toto se odráží v dualistické koncepci autorského práva, která rozděluje autorská práva dle kritéria obsahu osobnostního a majetkového substrátu. Jinými slovy, odděleně jsou chápána autorská práva neodmyslitelně spojená s fyzickou osobou autora, tedy práva osobnostní, a práva majetková, se kterými je autorovi umožněno nakládat v zákonem daných mezích.

Osobnostní a majetková práva dohromady vytváří samotný obsah autorského práva. Tyto dvě samostatné skupiny práv podléhají samostatným a odděleným právním režimům, čímž se projevuje jejich výlučnost. Osobnostní práva ve smyslu autorského zákona,⁵² jak bylo popsáno v předchozím odstavci, jsou úzce svázána s autorem, a tudíž jsou nepřevoditelná, autor se jich nemůže za jakýchkoliv okolností vzdát a zanikají až jeho smrtí. Od osobnostních práv autorských odlišujeme všeobecná osobnostní práva, která jsou upravena v občanském zákoníku. Je nutné dodat, že obě skupiny osobnostních práv jsou skupiny samostatné a mohou být uplatněny nezávisle na sobě.⁵³

Další skupinou práv, která tvoří obsah autorského práva, je skupina práv majetkových. Současná úprava autorského zákona rozděluje tato práva do několika rozdílných tříd.⁵⁴ I tato skupina práv, stejně jako skupina práv osobnostních, se řídí kogentní zásadou nepřevoditelnosti, dále platí, že se autor těchto práv nemůže vzdát ani z vlastní vůle, a navíc nemohou být postihnuty výkonem rozhodnutí. Tyto kogentní zásady jsou však rozvolněny systémem tzv. licenčních smluv a ujednání, které umožňují autorovi udělit oprávnění k výkonu práva dílo užít osobám odlišným od autora. Nutno zdůraznit, že tímto nedochází k převodu ani zániku majetkového autorského práva, nýbrž jen a pouze k poskytnutí oprávnění určitým způsobem s dílem nakládat, které jde

⁵² Jako příklad osobnostní práv autorských lze uvést právo na nedotknutelnost díla, právo rozhodnout o zveřejnění díla, právo osoboovat si autorství – pro srovnání více § 11 AutZ;

⁵³ Pro srovnání část první, hlava II, oddíl 6 ObčZ;

⁵⁴ Jedná se o právo dílo užít a dále skupina jiných majetkových práv, mezi které se řadí zejména právo na odměnu při opětném prodeji originálu díla uměleckého upravené v § 24 AutZ, právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu a vlastní vnitřní potřebu upravené v § 25 AutZ;

ruku v ruce s povinností autora strpět zásah do práva dílo užít v rozsahu, který byl smluvně ujednán. Doba trvání majetkových práv se neomezuje na smrt autora. V jednotlivých právních řádech různých států je délka trvání majetkových autorských práv po smrti autora stanovena rozdílně. Český autorský zákon stanovuje obecnou délku ochrany majetkových autorských práv na celý život autora a 70 let po jeho smrti, čímž naplňuje standard požadovaný Bernskou úmluvou a směrnicí 93/98/EHS o harmonizaci doby ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících.⁵⁵⁵⁶ Konečně, jak ostatně ze samotného názvu našeho zákona vyplývá, k autorskému právu se vztahuje ještě skupina práv, která s autorským právem úzce souvisí a jež jsou upraveny v rámci autorského zákona.⁵⁷

Na závěr stručného rozboru českého autorského práva je třeba konkrétněji popsat, čeho se vlastně tato právní úprava týká, jinými slovy, co je jejím předmětem. Autorský zákon hned v úvodních ustanoveních vymezuje věcnou působnost a uvádí, co vše je předmětem autorského práva. Konkrétně v § 2 odst. 1 je obsažena generální klauzule, která stanovuje, že: „*[p]ředmětem práva autorského je dílo literární a jiné dílo umělecké a dílo vědecké, které je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora a je vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě včetně podoby elektronické, trvale nebo dočasně, bez ohledu na jeho rozsah, účel nebo význam.*“⁵⁸ Jednotlivá kritéria této klauzule se dají interpretovat jako tři požadavky, které jsou nezbytné k tomu, aby se jednalo o autorské dílo požívající autorskoprávní ochrany.⁵⁹ Za prvé je nutné, aby se jednalo o dílo literární či jiné dílo umělecké nebo vědecké, za druhé toto dílo musí být

⁵⁵ Směrnice Rady 93/98/EHS ze dne 29. října 1993 o harmonizaci doby ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících;

⁵⁶ Bernská úmluva v článku 7 požaduje minimální délku ochrany po dobu autorova života a padesát let po jeho smrti;

⁵⁷ Do této skupiny práv dle autorského zákona řadíme právo výkonného umělce k jeho uměleckému výkonu, právo výrobce zvukového záznamu k jeho záznamu, právo výrobce zvukově obrazového záznamu k jeho záznamu, právo rozhlasového nebo televizního vysílatele k jeho vysílání, právo zveřejnitelů k dosud nezveřejněnému dílu, k němuž uplynula doba trvání majetkových práv a konečně právo nakladatele na odměnu v souvislosti se zhotovením rozmnoženiny jím vydaného díla pro osobní potřebu;

⁵⁸ § 2 odst. 1 AutZ;

⁵⁹ Pokud u posuzovaného výtvoru či jeho části nejsou kumulativně dány všechny legální pojmové znaky díla, nemohou požívat ochrany podle autorského zákona viz TELEČEK, I., TŮMA, P. Autorský zákon. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, str. 45;

výsledkem tvůrčí činnosti autora a za třetí musí být toto dílo objektivně vnímatelné,⁶⁰ přičemž pro naplnění podmínky vnímatelnosti postačí, když bude dílo vnímatelné alespoň vůči omezené skupině osob.⁶¹ A contrario autorskoprávní ochrany nepoživá dílo, které kumulativně nesplní tyto tři požadavky.⁶² Co si pod takovým dílem vůbec může člověk představit, je popsáno v demonstrativním výčtu v tomtéž ustanovení a například lze uvést díla slovesná, hudební dramatická, audiovizuální, fotografická atd.

Odlišný režim ve smyslu dokazování „jedinečnosti“ je aplikován na počítačové programy, databáze a fotografie. Jedná se například o zakotvení fikce, která považuje počítačové programy za díla na základě „původnosti“ ve smyslu autorova vlastního duševního výtvaru. Zmírňuje se tak požadavek „jedinečnosti“ výsledku tvůrčí činnosti. Tuto mírně odlišnou právní úpravu můžeme považovat za odraz moderní doby a výsledek harmonizace s právní úpravou Evropské unie. Právě dílčím produktem této harmonizace byla novela z roku 2006, která se týkala zejména ochrany počítačových programů a databází a problematiky licenčních vztahů, a byla reakcí na povinnost transpozice množství směrnic týkajících se autorského práva⁶³ do právního řádu České republiky po vstupu do Evropské unie.

Aktuálním projevem úsilí českého zákonodárce reagovat na změny v legislativě Evropské unie v oblasti autorského práva je novela z října roku 2014.⁶⁴ Tato novela

⁶⁰ Dílo samotné může být vnímatelné v jakékoliv objektivně vnímatelné podobě (tedy i v podobě elektronické), přičemž k samotnému vnímání ani dojít nemusí, postačí pouze objektivní možnost dílo vnímat. – viz KŘÍŽ, J.; HOLCOVÁ, I.; KORDAČ, J.; KŘEŠŤANOVÁ, V., *Autorský zákon – komentář a předpisy související*, Linde Praha a. s., 2. vydání, Praha 2005, str. 43;

⁶¹ CHALOUPKOVÁ, Helena, *Autorský zákon - komentář*, 4. vydání, 2012, C. H. Beck, ISBN 978-80-7400-432-2, str. 4;

⁶² Dle komentáře autorů TELEČ, I., TŮMA, P. *Autorský zákon. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, 16 - 22 str., jsou legálními pojmovými znaky díla, jak je zná právní teorie, následující: 1. požadavek, aby se jednalo o výsledek tvůrčí činnosti autora, 2. jedinečnost díla jako výsledku tvůrčí činnosti, 3. povahová vlastnost díla být objektivně vnímáno jako výsledek tvůrčí kategorie umění nebo vědy 4. vyjádření v jakékoli smysly vnímatelné podobě; někteří autoři však třetí a čtvrtý požadavek spojují do jednoho pojmového znaku viz KŘÍŽ, J. a kol. *Autorský zákon. Komentář a předpisy související*. 2. aktualizované vydání. Praha: Linde Praha, a. s., 42 str.;

⁶³ Jedná se zejména o směrnici Rady 91/250/EHS ze dne 14. května 1991 o právní ochraně počítačových programů, směrnici Evropského parlamentu a Rady 96/9/ES ze dne 11. března 1996 o právní ochraně databází, směrnici Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci určitých aspektů práva autorského a práv s ním souvisejících v informační společnosti, směrnici Evropského parlamentu a Rady 2004/48/ES ze dne 29. dubna 2004 o dodržování práv duševního vlastnictví; většina uvedených směrnic byla již kodifikována.

⁶⁴ Zákon č. 228/2014 Sb., kterým se mění zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku a o změně některých zákonů (zákon o oceňování majetku), ve znění pozdějších předpisů;

transponuje směrnici 2011/77/EU, kterou je měněna směrnice 2006/116/ES o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících, a zároveň směrnicí 2012/28/EU o některých povolených způsobech užití osiřelých děl. V praxi se pak tato řádná transpozice jednak promítne do prodloužení doby ochrany majetkových práv výkonných umělců k jejich uměleckým výkonům zaznamenaným na zvukové záznamy a majetkových práv výrobců zvukových záznamů k jejich záznamům z původních 50 let nově na 70 let, jednak dojde například k zavedení nových pravidel pro osiřelá díla zejména ve vztahu k zákonným licencím, ukončení jejich statutu a v neposlední řadě nové definici osiřelého zvukového záznamu.⁶⁵

2.4 Neoprávněné užití autorského díla ve vztahu k Internetu

Aby bylo možné jakkoliv zasáhnout do autorského práva konkrétního autora, musí nejdříve takové právo vůbec vzniknout. Samotný vznik autorského práva je vázán k okamžiku, kdy dojde k vyjádření díla⁶⁶ ve formě, skrze kterou lze toto dílo objektivně vnímat lidskými smysly. Subjektivní autorské právo tedy vzniká fyzické osobě, jakožto autorovi, aniž by jeho vznik byl závislý na zveřejnění díla, jeho registraci nebo na splnění jiných formálních podmínek.

V okamžiku, kdy autorské právo autorovi díla vznikne, je každé užití toho kterého díla podmíněno souhlasem jeho autora. Výjimku z tohoto pravidla tvoří případy, kdy dochází k tzv. volnému užití díla a užití díla na základě tzv. zákonných licencí.⁶⁷ Autorský zákon definuje volné užití díla v ustanovení § 30 odst. 1 takto: „*Za užití díla podle tohoto zákona se nepovažuje užití pro osobní potřebu fyzické osoby, jehož účelem není dosažení přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu,*

⁶⁵ Pro srovnání více viz. GLOBAR, Martin, *Novela autorského zákona*, [Online], Právní prostor, 3. 11. 2014, dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/zmeny-v-legislative/vyslo-ve-sbirce-zakonu/novela-autorskeho-zakona>, [cit. 16. 11. 2014];

⁶⁶ Subjektivní autorské právo se vztahuje nejen na dílo jako celek, ale i na jednotlivé jeho části, vývojové fáze tohoto díla, případně na části díla, které jsou součástí samotného díla nebo jej určitým způsobem utváří, jako například fiktivní postavy, názvy a jména;

⁶⁷ Dle § 30 AutZ a násl. do autorského práva nezasahuje například ten, kdo si pořídí rozmnoženinu díla pro svou osobní potřebu za podmínek § 30 AutZ, aplikuje tzv. zákonnou licenci -např. cituje výňatky z děl, využije zpravodajskou nebo katalogovou licenci;

*nestanoví-li tento zákon jinak.*⁶⁸ To je dále rozšířeno v § 30 odst. 2: *Do práva autorského tak nezasahuje ten, kdo pro svou osobní potřebu zhotoví záznam, rozmnoženinu nebo napodobeninu díla.*⁶⁹ Jinak řečeno zákon uvádí výčet tří požadavků, které je třeba kumulativně splnit, aby se nejednalo o užití díla ve smyslu autorského zákona, resp. aby se jednalo o volné užití díla. Vzhledem k závažnosti zásahu do výlučných práv autora, které představují jednak volné užití díla a zákonné licence, jednak řada omezení a výjimek autorského práva, je každý takovýto zásah podroben tzv. třístupňovému testu (three-step-test). Jedná se o obecný test vzájemného poměru zamýšleného cíle a zvoleného prostředku k dosažení tohoto cíle. Český zákonodárce inspirovan Bernskou úmluvou, odkud byl tento test do českého právního řádu převzat, ho upravuje v § 29 AutZ. Zde je předpokládáno kumulativní splnění tří následujících požadavků:

- *Výjimky a omezení práva autorského lze uplatnit pouze ve zvláštních případech stanovených v tomto zákoně a*
- *pouze tehdy, pokud takové užití díla není v rozporu s běžným způsobem užití díla a*
- *ani jím nejsou nepřiměřeně dotčeny oprávněné zájmy autora.*⁷⁰

Množina neoprávněných zásahů do autorských práv je velice široká. Až na pár výjimek, které na základě a v mezích zákona umožňují dílo autora užit bez jeho souhlasu, veškeré odchylky od zakotvených požadavků, které musí být splněny, aby se dalo hovořit o oprávněném užití díla, jsou klasifikovány jako neoprávněné užití díla. Takovými odchylkami v běžné praxi mohou být situace, kdy za předpokladu, že nejsou aplikovatelné různé výjimky, dochází k užití díla bez souhlasu autora, ať už formou rozmnožování díla nebo zpřístupněním veřejnosti, ale i situace, kdy dojde k užití díla na základě neplatné licenční smlouvy, případně kdy dojde k překročení oprávnění, které je takovou smlouvou poskytováno. Tento krátký demonstrativní výčet je jen špičkou ledovce, kdy dochází k neoprávněnému užití díla.

⁶⁸ § 30 AutZ, Zákon z tohoto ustanovení o volném užití díla vyjímá užití počítačového programu a elektronické databáze, dále zhotovení rozmnoženiny nebo napodobeniny architektonického díla stavbou a v neposlední řadě pořízení audiovizuálního záznamu při jeho provozování ze záznamu nebo jeho přenosu (jedná se například o natáčení filmového přenosu videokamerou v kině);

⁶⁹ § 30 odst. 1 a odst. 2 AutZ

⁷⁰ § 29 odst. 1 AutZ

Zejména ve vztahu k Internetu může být pro běžného uživatele velice těžko rozpoznatelné, kde leží pomyslná hranice mezi oprávněným a neoprávněným užitím díla. Nastává tak celá řada situací, ve kterých se uživatel přesvědčený, že nejedná v rozporu se zákonem, ocitá v pozici narušitele cizích autorských práv. Problematika neoprávněného užití díla je velice složitá a obsáhlá a stává se ještě složitější a obsáhlejší v prostředí Internetu. Prostřednictvím internetových služeb jako je nejčastěji stahování souborů (downloading), nahrávání souborů (uploading), webcasting, streaming a dalších dochází nejčastěji k porušování práva dílo užit jeho rozmnožováním a jeho sdělováním veřejnosti. Ať už jde o využití některých z těchto jmenovaných služeb nebo třeba o vytvoření webových stránek za použití cizích obrázků, textu, fotografií, společný jmenovatel příčiny neoprávněného užití autorského práva je víceméně stejný. Vlastní právní úprava je místy vágní a nejasná ve spojení s technickou stránkou fungování jednotlivých služeb a běžný uživatel je postaven před složité otázky, a sice zda se jedná o dílo, které podléhá autorskoprávní ochraně či nikoliv a jestli potřebuje svolení autora k užití tohoto díla. V naprosté většině případů se však uživatelé neobtěžují odpovědí na tyto otázky, ať už proto, že spoléhají na často skloňovaný institut volného užití díla, na anonymitu, kterou internetové a telekomunikační sítě částečně poskytují nebo jednoduše nepočítají s tím, že takto snadno dostupné dílo podléhá nějaké zákonné ochraně.

3. Ochrana osobních údajů v České republice a Evropské unii

3.1 Vztah soukromí a ochrany osobních údajů

V následující třetí části diplomové práce se pokusím rozebrat problematiku ochrany osobních údajů jednak na úrovni národní, jednak na úrovni Evropské unie. Vytyčím problémy, které jsou s touto tematikou v současnosti spojeny, a zároveň si připravím půdu pro vylíčení hlavních aspektů úzce spojeného tématu sociálních sítí.

Před samotným uvedením definice jednotlivých pojmů souvisejících s oblastí ochrany osobních údajů je vhodné připomenout, kde lze spatřovat kořeny tohoto specifického odvětví. Ochrana osobních údajů musí být chápána v širším kontextu, jakožto jedna ze složek veřejnoprávní ochrany soukromí. K tomu, aby bylo možné

získat bližší a konkrétnější náhled na to, co vlastně ochrana osobních údajů znamená a jak ji chápat v dnešním světě ve vztahu k soukromí, je třeba prvně alespoň krátce poreferovat o pojmu soukromí.

Provedeme-li stručný historický exkurz, je samotný pojem soukromí postupně utvářen od roku 1890, a to ve Spojených státech amerických. Právě v tomto roce byla publikována studie,⁷¹ která vymezila soukromí jako obecné právo *per se*, jehož se bylo možné dovolat nikoliv zprostředkovaně, ale přímo. Tato studie dále popisovala pojem soukromí jako obsahovou část tehdy významněji vnímaného práva na vlastní osobnost.⁷² Průlom ve vytváření pojmu soukromí na evropské půdě nastal mnohem později. Významným urychlením pro vnímání práva na soukromí, jakožto základního práva, a pro vznik potřeby toto právo náležitě chránit, byla druhá světová válka, během níž došlo k porušení mnoha demokratických hodnot a zájmů. Právě tyto porušené hodnoty a zájmy, mezi nimiž nechybělo právo na ochranu soukromí, byly po druhé světové válce zakotveny jako základní lidská práva a svobody v několika mezinárodních dokumentech. Právo na ochranu soukromí bylo obsaženo na úrovni mezinárodní například ve Všeobecné deklaraci lidských práv,⁷³ v Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“),⁷⁴ případně v Mezinárodním paktu o občanských a politických právech.⁷⁵ Postupně je pak právo na soukromí a jeho ochranu přejímáno do legislativ jednotlivých států, pakliže už tak nebylo učiněno dříve.

Definovat soukromí a jeho vztah k ochraně osobních údajů ve smyslu právním je otázkou velice složitou a dosud ne zcela vyřešenou, pro účely této diplomové práce se omezím pouze na konstatování, že samotnou definici soukromí nenabízí žádný zákon, ústava ani mezinárodní dokumenty v jakémkoliv konečné a ucelené podobě. Dokonce ani aktuální judikatura soudů českých či zahraničních nebo texty publikované odbornou veřejností nepodávají obecný a finální výklad pojmu soukromí a práva na jeho ochranu v obavě před přílišnou restrikcí pojmů samotných. Je nutné konstatovat, že se jedná o pojem velice široký a proměnlivý, jehož výklad a definice se flexibilně přizpůsobují okolnostem, za kterých je právo na ochranu soukromí uplatňováno. V zásadě je tak

⁷¹ WARREN, S. a BRANDEIS, L., *The right to Privacy*, 4 Harvard Law Review 193, 1890;

⁷² Angl. the imunity of the person;

⁷³ Viz např. čl. 12 Všeobecné deklarace lidských práv, dostupné online z: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>;

⁷⁴ Viz např. čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, dostupné online z: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_CES.pdf;

⁷⁵ Viz např. čl. 17 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech;

klíčové přistupovat k soukromí jako k hodnotě velice nestálé, jejíž meze a předmět jsou nejasné a často se mění v kontextu jednotlivých situací a skutkových dějů, které nastávají v průběhu života člověka. Dále je třeba mít na paměti, že ačkoliv je soukromí popsáno normami objektivního práva, představuje také významné subjektivní právo jednotlivce, což může vyústit v množství konfliktů mezi svobodou jednotlivce toto právo uplatňovat (zejména stále častější výskyt případů, kdy se jedinec dobrovolně vzdává práva na ochranu soukromí) a povinností státu chránit subjektivní právo na soukromí.

Z důvodu značného množství proměnných, které se vážou k pojmu soukromí, tak není vhodné se pokoušet přesně definovat tento pojem a jeho předmět a vytvořit tak rigidní a pevně ohraničenou definici soukromí. Jelikož je výklad pojmu soukromí nanejvýš problematický s ohledem na fakt, že jeho hranice se mění v důsledku historického vývoje, technologií, způsobu života člověka, jeho rozhodnutí, chování, konkrétních situací a mnoha dalších předem nepředvídatelných faktorů, vyřčení přesné definice by vedlo k nechtěnému a nedůvodnému omezení práva na ochranu soukromí. Docházelo by totiž k vyloučení předem nepředvídaných situací, které by následně nebylo možné subsumovat pod příliš kazuistickou definici.

Těžko uchopitelný pojem soukromí jde ruku v ruce s obtížností uchopení předmětu a obsahu práva na ochranu soukromí. Aplikaci práva na soukromí lze tak označit za jednu z nejproblematictějších aplikací práva vůbec. Tomuto tvrzení ostatně nasvědčuje mimo jiné i skutečnost, že technologický pokrok víc než cokoliv jiného neustále přetváří meze soukromí. V informační společnosti,⁷⁶ která každodenně vytváří neuvěřitelné množství dat, jež jsou dále sdílena či uchovávána, nelze aplikovat právo na soukromí, tak jak je aplikováno v tradičním prostředí. Přizpůsobit se všem aspektům moderní společnosti, zejména nalézt tu správnou rovnováhu mezi vzájemně kolidujícími principy a hodnotami,⁷⁷ zamyslet se nad mírou očekávání ochrany soukromí dnešních jedinců, jejichž standard soukromí zejména ve vztahu k digitálnímu prostředí je čím dál více minimalizován, těmto a mnohým dalším výzvám jsou dnešní soudy a jiné správní orgány nuceny čelit. Tento velice nelehký úkol a s ním spojené

⁷⁶ Více o pojmu informační společnost viz MATEJKA, J, *Internet jako objekt práva: hledání rovnováhy autonomie a soukromí*, 1. vydání, Praha: CZ.NIC, 2013, str. 38;

⁷⁷ Viz například právo na informace, právo na svobodu projevu a právo svobodně vyjadřovat své názory;

komplikace podrobněji popisuje Ján Matejka ve své publikaci,⁷⁸ kde zdůrazňuje čtyři zásadní problémy, které vyvstaly s nástupem digitálních technologií:

- *větší propast mezi mírou ochrany soukromí, kterou očekává jednotlivec v prostředí informační společnosti, a tím, co je „společnost“ (tj. soud) ochotna uznat za přiměřené,*
- *smluvní podmínky a povaha poskytování služeb v tomto prostředí, které podkopávají důležité dílčí principy práva soukromí*
- *nevidaný nárůst případů, jejichž předmětem je zejména rozsah možnosti vzdát se práva na ochranu soukromí (např. dobrovolné poskytnutí informací, limity autonomie člověka v oblasti vědomého se vystavení ztrátě soukromí)*
- *nekompetentnost soudní i výkonné moci, která postrádá technické znalosti potřebné k tomu, aby mohla efektivně a přiměřeně vymezit ochranu soukromí v digitálním prostředí.*

Zejména tedy první a čtvrtý bod se zdají být nanejvýš problematické s ohledem na skutečnost, že český zákonodárce spoléhá, že hlavně rozhodovací činnost soudů objasní problémy vznikající z důvodu nepřilíš vyčerpávající právní úpravy ochrany soukromí ve vztahu k digitálnímu prostředí. Ačkoliv tak určitě zamýšleno nebylo, lze v českém právním prostředí pozorovat, že údělem rozhodovací praxe se stalo nalézat přesné hranice pro právo na ochranu soukromí a pomáhat tak zaplňovat mezery,⁷⁹ které vznikají z důvodu, že český zákonodárce, spíše než jasné a přesné normativní základy, poskytuje ukazatele, které naznačují, kterým směrem se při výkladu ubírat.

Konečně je nutné uvést, že ve vztahu k soukromí se ochranou osobních údajů rozumí ochrana základních práv a svobod jednotlivců, zejména jejich soukromí, v souvislosti se zpracováním osobních údajů. Je nutné zdůraznit, že zejména s nástupem elektronického zpracování dat v masivních měřítkách vzrůstá význam ochrany osobních údajů jednotlivců. Neustále se zvyšuje počet činností, které se neobejdou bez zákonem dovoleného zpracování osobních dat. Zvláště elektronické zpracování osobních údajů proniká do životů jednotlivců a hrozbu zneužití zpracování takových údajů nelze brát

⁷⁸ MATEJKA, J, *Internet jako objekt práva: hledání rovnováhy autonomie a soukromí*, 1. vydání, Praha: CZ.NIC, 2013, str. 39;

⁷⁹ Myšlena občanskoprávní část práva na ochranu soukromí;

na lehkou váhu. Aby byl zabezpečen zákonný průběh činností, při kterých je nutné operovat s osobními údaji poskytoványými fyzickými osobami, stejně tak aby bylo zabezpečeno právo na ochranu před zneužitím těchto osobních údajů, je nutné vytvořit dostatečný rámec právní ochrany osobních údajů a nalézt tak rovnováhu mezi těmito zájmy.

3.2 Právní úprava ochrany osobních údajů v České republice

Má-li být podrobněji rozebrána tematika ochrany osobních údajů v České republice, je zcela jistě nezbytné v širším měřítku popsat právní rámec a právní charakter, který k ochraně osobních údajů náleží. Jak již bylo nastíněno výše, ve zkratce spadá právo na ochranu osobních údajů pod značně široké právo na soukromí, resp. se jedná o jeho správněprávní regulaci. Pro upřesnění je třeba dodat, že původně je právo na soukromí zařazováno do kategorie práva soukromého, nicméně v některých situacích si okolnosti vyžádaly, aby právu na soukromí byla přiznána ochrana veřejnoprávní, tedy za pomoci státního zásahu.

Důvodem pro takovéto posílení ochrany se stalo rostoucí nebezpečí, které hrozilo určitým oblastem práva na soukromí, jako je zde popisovaná ochrana osobních údajů. Nutno dodat, že obavy z hrozícího nebezpečí jsou opodstatněné. V dnešním digitálním světě vzniká nepřeberné množství dat každým okamžikem. Každý jedinec, který se stane uživatelem některé ze sociálních sítí, pošle email nebo nakoupí v internetovém obchodě, zanechává za sebou hlubokou a nerasmazatelnou digitální stopu. Bez mrknutí oka poskytujeme množství dat, která kolikrát ani nejsou nezbytně nutná pro uskutečnění dané operace, a následně je naše možnost kontroly nad osudem námi poskytnutých dat velice omezená. Aniž bychom se dále starali o osud našeho fragmentu soukromí, o který jsme se podělili s ostatními, zapomínáme na fakt, že právě další zpracování takto poskytnutých dat může přinést nejednu komplikaci v různých sférách našeho života.

Mnohdy však i přes veškerou péči a opatrnost, se kterou postupujeme při sdílení osobních dat, je krajně nemožné pro běžného člověka, aby měl plnou kontrolu nad osudem svého soukromí, to platí dvojnásob pro neprůhledné prostředí Internetu. Ať už se tedy jedná o prostředí Internetu či nikoliv, častokrát dochází ke zpracování či vytváření dat, aniž by se na tom dotčené osoby jakkoliv podílely. V takovýchto

případech již nehraje roli neopatrnost či lehkovážnost postižených osob, protože tyto, aniž by mnohdy vůbec znaly konkrétní zpracovávané informace o své osobě, jsou předem vyloučeny z rozhodování o budoucnosti získaných dat. V takových situacích je nasnadě zamezit porušování práv jednotlivce, které ve větších měřítkách představuje hrozbu pro celospolečenské zájmy a hodnoty. Zákonodárce je tak nucen vedle soukromoprávní ochrany soukromí přistoupit i k ochraně veřejnoprávní.

Ačkoliv ve vztahu k ochraně osobních údajů nás bude nejvíce zajímat právo evropské, dále česká veřejnoprávní, konkrétně správněprávní úprava ochrany soukromí zakotvená převážně v zákoně č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů (dále jen „ZOOÚ“),⁸⁰ sluší se zmínit z jakých právních perspektiv je ochrana soukromí, potažmo ochrana osobních údajů, v České republice nazírána.

Právo ústavní, právní předpisy Evropské unie, české právo soukromé i veřejné, tam všude se musí nahlédnout, chceme-li nalézt reference na ochranu soukromí. Začneme právem ústavním. Skrze optiku ústavního práva⁸¹ je na právo na ochranu soukromí nahlíženo jako na právo, které vychází a je zakotveno v několika mezinárodních dokumentech. Třemi stěžejními již výše zmiňovanými mezinárodními dokumenty jsou Úmluva, Všeobecná deklarace lidských práv a Mezinárodní pakt o občanských a politických právech. Pro ilustraci Úmluva ve svém článku 8 stanoví, že: „[k]aždý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.“⁸² ve stejném článku dále vylučuje zásah státního orgánu do výkonu tohoto práva a uvádí důvody, kdy je stát oprávněn zasáhnout (např. národní bezpečnost, ochrana pořádku, zdraví), přesto však nadále platí, že i tento zásah musí být v souladu se zákonem a v nezbytném rozsahu. Všeobecná deklarace lidských práv⁸³ hovoří o ochraně soukromí v článku 12, kde zakazuje svévolný zásah do soukromého života, rodiny, domova nebo korespondence, dále útok na čest a pověst a zároveň zakotvuje právo na zákonnou ochranu proti takovému zásahu nebo útoku. Ve stejném duchu jako tyto mezinárodní dokumenty, upravuje ochranu soukromí i Listina v člancích 7, 10 a 13. Čl. 7 relativně stručně stanoví, že: „*nedotknutelnost osoby a jejího soukromí je*

⁸⁰ Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění účinném od 1. ledna 2015;

⁸¹ Vychází se z čl. 10 a 10a Ústavy České republiky, které mimo jiné zakotvují vázanost České republiky mezinárodními smlouvami.

⁸² Čl. 8 Úmluvy;

⁸³ Čl. 12 Všeobecné deklarace lidských práv;

zaručena.“ Omezena může být jen v případech stanovených zákonem. Naproti tomu čl. 10 jde více do hloubky, když říká, že:“ *[k]aždý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno*, dále že: „*[k]aždý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života.*“ a konečně, že: „*[k]aždý má právo na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě.*“ Závěrem čl. 13 dodává, že: „*[n]ikdo nesmí porušit listovní tajemství ani tajemství jiných písemností a záznamů, ať již uchovávaných v soukromí, nebo zasílaných poštou anebo jiným způsobem, s výjimkou případů a způsobem, které stanoví zákon. Stejně se zaručuje tajemství zpráv podávaných telefonem, telegrafem nebo jiným podobným zařízením.*“⁸⁴

Předpisy evropského práva budou zevrubněji rozebrány v následující kapitole, tudíž v následujících odstavcích bude diskutována právní úprava národní. V oblasti soukromého práva je třeba hledat úpravu ochrany soukromí v občanském zákoníku, jakožto nejdůležitějším předpisu soukromého práva, ale také třeba v zákoníku práce. Hned v úvodních ustanoveních⁸⁵ garantuje občanský zákoník právo na ochranu soukromí a dále ho pak konkretizuje zejména v oddíle šestém.

Co se týče práva veřejného, je nutné obrátit pozornost do oblasti práva trestního a zejména do oblasti práva správního. V trestním právu lze ochranu soukromí nalézt ve zvláštní části trestního zákoníku v podobě konkrétních skutkových podstat specifických trestných činů.⁸⁶ V oblasti správněprávní je třeba podtrhnout význam ZOOÚ, kde je spatřováno těžiště právní úpravy ochrany osobních údajů, dále je vhodné zmínit některé předpisy související s problematikou ochrany osobních údajů jako je zákon č. 111/2009 Sb., o základních registrech, zákon č. 480/2004 Sb., o některých službách informační společnosti, zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích nebo též zákony, které lze mimo jiné podpůrně aplikovat v souvislosti se zveřejňováním osobních údajů na Internetu, a sice zákon č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání nebo již zmíněný zákon o některých službách informační společnosti.

⁸⁴ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod čl. 7,10, 13

⁸⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník § 3 odst. 2 písm. a) zní: „ *každý má právo na ochranu svého života a zdraví, jakož i svobody, cti, důstojnosti a soukromí.*“;

⁸⁶ Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, § 180 a násl. - zde zejména trestný čin neoprávněné nakládání s osobními údaji

3.2.1 Zákon o ochraně osobních údajů

Pro účely této práce bude podrobně rozebrán stěžejní zákon pro ochranu osobních údajů, tedy ZOOÚ. Než bude započato s podrobným popisem obsahu zákona, je příhodné na úvod zmínit několik málo informací o ZOOÚ. Z předchozího pojednání o české úpravě práva na soukromí je zjevné, že jednodílná neroztříštěná právní úprava práva na ochranu soukromí v českých podmínkách neexistuje. Toto tvrzení však neplatí, hovoří-li se o správněprávní regulaci práva na ochranu soukromí, tedy o veřejnoprávní úpravě zakotvené v ZOOÚ. ZOOÚ zevrubně popisuje právní úpravu týkající se konkrétně práva na ochranu osobních údajů a s ní spojené otázky. Svou inspiraci čerpá především z několika zdrojů. Jedná se především o články Listiny, již zrušený zákon č. 256/1992 Sb., o ochraně osobních údajů v informačních systémech, znění směrnice 95/46/ES, o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů (dále jen „Směrnice“),⁸⁷ a Úmluvu Rady Evropy o ochraně osob při automatizovaném zpracování osobních údajů (Convention for the Protection of Individuals with Regard to Automatic Processing of Personal Data – ETS 108, dále jen „Úmluva 108“).⁸⁸ Velice silný vliv na formování tohoto zákona měla evropská úprava v podobě silné veřejnoprávní ochrany osobních údajů. Porovnáme-li znění Směrnice a ZOOÚ, je na první pohled patrné, že se jedná o zdařilou transpozici Směrnice do českého právního řádu.

3.2.1.1 Osobní údaj a jiné základní pojmy spojené s ochranou osobních údajů

Snaha ochránit fragment soukromí za pomoci veřejnoprávní ochrany osobních údajů vyústila ve vytvoření právních předpisů, které obsahují více či méně podrobnou systematickou úpravu ochrany osobních údajů včetně definic různých pojmů a institutů. V Evropě byla a je ochrana osobních údajů zejména ovlivněna předpisy Evropské unie. Zejména předpisy sekundárního práva jako jsou směrnice, rozhodnutí a doporučení jsou

⁸⁷ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 95/46/ES ze dne 24. října 1995 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů;

⁸⁸ Úmluva Rady Evropy o ochraně osob při automatizovaném zpracování osobních údajů (Convention for the Protection of Individuals with Regard to Automatic Processing of Personal Data – ETS 108), 28. 1. 1981, dostupné online z:

https://www.uouu.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=200144&id_dokumenty=5442;

pak základem pro legislativu členských států, které buď jednotlivé předpisy implementují do svých právních řádů, nebo se jimi inspiřují.

Český seznam pojmů a definic obsažených v ZOOÚ čerpal z textu Směrnice, proto není divu, že jednotlivé pojmy jsou s menšími odchylkami víceméně totožné. Mezi klíčové pojmy, se kterými právo ochrany osobních údajů pracuje a se kterými se budeme v dalších částech této práce setkávat, patří zejména pojem osobní údaj, dále citlivý údaj, zpracování osobních údajů a zároveň také zpracovatel osobních údajů, správce osobních údajů a v neposlední řadě také subjekt údajů.

Základním pojmem je dozajista pojem osobní údaj. Dle čl. 2 Směrnice se osobními údaji rozumí: „*veškeré informace o identifikované nebo identifikovatelné osobě (subjekt údajů); identifikovatelnou osobou se rozumí osoba, kterou lze přímo či nepřímo identifikovat, zejména s odkazem na identifikační číslo nebo na jeden či více zvláštních prvků její fyzické, fyziologické, psychické, ekonomické, kulturní nebo sociální identity.*“⁸⁹ ZOOÚ, jakožto výsledek velice pečlivé transpozice Směrnice, nabízí téměř shodnou definici,⁹⁰ která říká, že pro účely tohoto zákona se osobním údajem rozumí: „*jakákoliv informace týkající se určeného nebo určitelného subjektu údajů. Subjekt údajů se považuje za určený nebo určitelný, jestliže lze subjekt údajů přímo či nepřímo identifikovat zejména na základě čísla, kódu nebo jednoho či více prvků, specifických pro jeho fyzickou, fyziologickou, psychickou, ekonomickou, kulturní nebo sociální identitu.*“⁹¹ Význam tohoto pojmu je nasnadě. Aby vůbec bylo možné aplikovat předmětnou úpravu, je nutné, aby byly naplněny všechny definiční znaky, jak jsou uvedeny v textu zákona. Musí být tedy naplněna objektivní podmínka existence informace, která je osobním údajem, a zároveň, v rámci splnění subjektivní podmínky, tato informace musí být způsobilá neoprávněně zasáhnout do soukromí jednotlivce.

Klíčovým pro posouzení, zda daná informace je považována za osobní údaj, bude odpověď na otázku, zda na základě této informace posuzované v širším kontextu je

⁸⁹ Čl. 2 Směrnice;

⁹⁰ Zde je uváděna aktuální definice dle platné právní úpravy. Tato definice je výsledkem novelizace provedené zákonem č. 439/2004 Sb. a projevila se ve vypuštění negativní části definice, která nebyla žádoucí z důvodu technologického vývoje společnosti a dostupnosti informačních technologií a dále ke zrušení definice kruhem. Srovnej definici dle § 4 písm. a) původního znění ZOOÚ: „*jakýkoliv údaj týkající se určeného nebo určitelného subjektu údajů. Subjekt údajů se považuje za určený nebo určitelný, jestliže lze na základě jednoho či více osobních údajů přímo či nepřímo zjistit jeho identitu. O osobní údaj se nejedná, pokud je třeba ke zjištění identity subjektu údajů nepřiměřené množství času, úsilí či materiálních prostředků.*“;

⁹¹ § 4 písm. a) ZOOÚ;

člověk určitelný, resp. zda je tato informace způsobilá jej identifikovat. Právě onen kontext bude důležitý při posuzování, zda se jedná o určitelnost člověka a bude tak splněno kritérium osobního údaje.

Pro účely ochrany osobních údajů je esenciální nazírat na pojem osobní údaj co možná nejšířejí. Nelze tedy izolovat pouze ty informace, na základě kterých je možné přímo odlišit jednotlivé subjekty navzájem. Naopak je nutné brát v potaz veškeré skutečnosti, ať už se týkají přímo či nepřímo určené nebo určitelné fyzické osoby. Na základě míry úsilí, které je potřeba vynaložit pro určení jednotlivé fyzické osoby, můžeme rozlišovat přímé určení (člověk je identifikován s minimem námahy na základě údajů, které má správce k dispozici), dále určení s vynaložením menšího či většího úsilí (nepřímé určení) pro dosažení identifikace osoby. Je značně relativní, co dnes znamená vynaložit větší míru úsilí. Jisté je to, že identifikace, která byla před pár lety téměř nemožná (nebo alespoň značně obtížná), je dnes, hlavně díky velké pomoci internetových vyhledávačů, doslova pár kliknutí vzdálená.⁹² Bude se tedy vždy přihlížet ke všem možnostem, které správce v dané chvíli objektivně a reálně má pro identifikaci osoby. Nebude možné opomíjet údaje na první pohled zcela bezvýznamné (ve srovnání s identifikačními údaji jako jsou jméno, rodné číslo aj.), které však v kontextu s jiným konkrétním údajem mají za následek, že je osoba určitelná.

Závěrem k osobnímu údaji shrnuje Ján Matejka, že: *„[o]sobním údajem tedy může být prakticky jakákoliv informace identifikující konkrétní osobu, ať již stojí relativně samostatně (např. jméno a příjmení, fotografie, daktyloskopický otisk, biometrický údaj osoby, případně jakýkoliv záznam vztahující se ke konkrétní osobě, ať již jde o videozáznam, zvukový záznam, záznam chůze nebo např. dynamiky psaní na klávesnici), případně zasazena v kontextu jiných informací (např. pseudonym*

⁹² Nejvyšší správní soud ve svém rozsudku 9 As 34/2008 – 68 konstatuje klesající obtížnost identifikace z důvodu technologického pokroku v dnešní společnosti takto: *„Plná identita fyzické osoby v současných podmínkách technologicky vyspělé společnosti, tj. za vysokého stupně rozvoje elektronických a jiných médií, která jsou většinou populace snadno dostupná, ve své podstatě neznamená nic jiného, než možnost tuto osobu určitým způsobem kontaktovat, aniž by bylo nutno znát místo jejího aktuálního pobytu. Proto se výklad pojmu osobní údaj nemůže omezit striktně jen na znalost např. rodného čísla, adresy či pracoviště subjektu údajů. Z tohoto pohledu je za osobní údaj třeba považovat i číslo mobilního telefonu určité osoby, jakkoli může být takové číslo používáno příslušnou osobou jen dočasně, a zároveň nijak nespécifikuje jeho fyzickou, psychickou, ekonomickou, kulturní nebo sociální identitu (viz shora). Prostřednictvím tohoto čísla je však možno daný subjekt v určitém časovém úseku přímo kontaktovat (což se ostatně stalo i v posuzovaném případě), a tento subjekt je tak dosažitelný a jistým způsobem určitelný, a to případně i bez znalosti jeho jména a dalších údajů, které již vazbu na jeho fyziologickou, psychickou, ekonomickou, kulturní nebo sociální identitu mají.“;*

*používaný fyzickou osobou pro komunikaci v diskusních fórech na Internetu, cookies).*⁹³

Dalším pojmem úzce spjatým s osobním údajem je pojem nazvaný jako „citlivý údaj“. Směrnice ve svém znění upravuje zvláštní kategorii osobních údajů, řadu restrikcí ve vztahu k jejich zpracování a příslušné výjimky k těmto restrikcím v čl. 8. Ačkoliv nikde v textu Směrnice výslovně není zmíněn pojem „citlivý údaj“, jedná se právě o tuto zvláštní kategorii údajů obsaženou v čl. 8.⁹⁴ Naproti tomu český zákonodárce tuto zvláštní skupinu osobních údajů pojmenovává v textu zákona a samotnou definici nabízí v § 4 písm. b) takto: *„pro účely tohoto zákona se rozumí citlivým údajem osobní údaj vypovídající o národnostním, rasovém nebo etnickém původu, politických postojích, členství v odborových organizacích, náboženství a filozofickém přesvědčení, odsouzení za trestný čin, zdravotním stavu a sexuálním životě subjektu údajů a genetický údaj subjektu údajů; citlivým údajem je také biometrický údaj, který umožňuje přímou identifikaci nebo autentizaci subjektu údajů.*⁹⁵

Hlavním důvodem pro odlišení kategorie citlivých údajů od kategorie osobních údajů je fakt, že zde vzniká riziko hrubého porušení základních lidských práv a svobod v souvislosti se zneužitím citlivých údajů. Z důvodu této hrozby je tedy nutné nahlížet na citlivé údaje jako na choulostivé informace, kterým je třeba poskytovat náležitou generální ochranu. Tato intenzivnější ochrana se promítá v zakotvení specifických podmínek, které se váží ke zpracování těchto citlivých údajů. V ZOOÚ je v § 9⁹⁶ uveden taxativní výčet podmínek, za kterých je možné zpracovávat citlivé údaje, přičemž platí, že vždy musí být splněna alespoň jedna z nich. Namátkou se jedná o nutnost výslovného souhlasu subjektu údajů a jeho plné informovanosti, například ohledně účelu zpracovávání těchto údajů, osoby zpracovatele, časového období, pakliže tento souhlas při zpracování chybí, uvádí zákon další případy, kdy mohou být citlivé údaje zpracovány i bez souhlasu subjektu údajů, například v oblasti poskytování zdravotních služeb, ochrany veřejného zdraví nebo také případ, kdy se zpracování týká citlivých údajů zveřejněných subjektem údajů.

⁹³MATEJKA, J, *Internet jako objekt práva: hledání rovnováhy autonomie a soukromí*, 1. vydání, Praha: CZ.NIC, 2013, str. 89;

⁹⁴ Čl. 8 Směrnice;

⁹⁵ § 4 písm. b), ZOOÚ;

⁹⁶ Ibid., § 9;

Na řadu přichází další tři důležité pojmy, kterými jsou zpracování, správce a zpracovatel osobních údajů. Pod pojmem zpracování osobních údajů chápeme celou řadu činností sestávajících z různých úkonů, pomocí kterých se určitým způsobem s osobními údaji nakládá. Opět zde ZOOÚ vychází z textu Směrnice a definici tak de facto s drobnými úpravami přejímá. Definice dle ZOOÚ zní: „*zpracováním osobních údajů jakákoliv operace nebo soustava operací, které správce nebo zpracovatel systematicky provádějí s osobními údaji, a to automatizovaně nebo jinými prostředky. Zpracováním osobních údajů se rozumí zejména shromažďování, ukládání na nosiče informací, zpřístupňování, úprava nebo pozměňování, vyhledávání, používání, předávání, šíření, zveřejňování, uchovávání, výměna, třídění nebo kombinování, blokování a likvidace.*“⁹⁷ Je důležité zdůraznit, že i přesto, že zákonodárce zde uvádí výčet činností, které subsumuje pod pojem zpracování osobních údajů, jedná se pouze o výčet demonstrativní a nejedná se tak o výčet konečný a uzavřený. Je zde tudíž ponechán prostor pro případ, že by se vyskytly další úkony, které by bylo možné zahrnout pod tento široký pojem. Je tedy nezbytné mít na paměti, že například i takové fotografování, jiné obrazové zaznamenávání například pomocí video kamery nebo prosté uchovávání osobních údajů se považuje za zpracování osobních údajů. Dále se při zpracování osobních údajů bere v úvahu pouze činnost správce nebo zpracovatele a to taková činnost, která není nahodilá, nýbrž vykazuje znaky systematickosti.

V neposlední řadě zná evropská i česká úprava pojmy jako jsou správce, zpracovatel osobních údajů a subjekt osobních údajů. Správcem se rozumí dle a pro účely ZOOÚ: „*[...] každý subjekt, který určuje účel a prostředky zpracování osobních údajů, provádí zpracování a odpovídá za něj. Zpracováním osobních údajů může správce zmocnit nebo pověřit zpracovatele, pokud zvláštní zákon nestanoví jinak.*“⁹⁸ Na druhou stranu zpracovatelem je: „*[...] každý subjekt, který na základě zvláštního zákona nebo pověření správcem zpracovává osobní údaje podle tohoto zákona.*“⁹⁹ Shodně pak pro zpracovatele i správce Směrnice¹⁰⁰ upravuje, že jimi může

⁹⁷ Ibid. § 4 písm. e), Srovnej definici dle Směrnice, která zní takto: „*zpracováním osobních údajů se rozumí jakýkoli úkon nebo soubor úkonů s osobními údaji, které jsou prováděny pomocí či bez pomoci automatizovaných postupů, jako je shromažďování, zaznamenávání, uspořádávání, uchovávání, přizpůsobování nebo pozměňování, vyhledávání, konzultace, použití, sdělení prostřednictvím přenosu, šíření nebo jakékoli jiné zpřístupnění, srovnání či kombinování, jakož i blokování, výmaz nebo likvidace*“;

⁹⁸ Ibid., § 4 písm. j);

⁹⁹ Ibid., § 4 písm. k);

být fyzická nebo právnická osoba, orgán veřejné moci, agentura nebo jakýkoli jiný subjekt. Největší rozdíl mezi správcem a zpracovatelem je spatřován v míře jejich povinností a oprávnění. Na rozdíl od správce tedy zpracovatel není oprávněn určovat účel ani prostředky zpracování osobních údajů. Správce navíc může pověřit či zmocnit zpracovatele ke zpracování osobních údajů. Hlavním důvodem pro dělení jednotlivých subjektů, které se účastní na zpracování osobních údajů, na správce a zpracovatele a vůbec k zavedení těchto pojmů je zejména přidělení odpovědnosti, jinými slovy určení, kdo nese odpovědnost za jednání, které není v souladu s pravidly vytyčenými Směrnicí nebo zákony, případně jak mohou jednotlivé subjekty uplatňovat v praxi svá práva.¹⁰¹

Konečně subjektem údajů se rozumí pouze fyzická osoba. To znamená, že údaje, které se týkají ať už osob právnických nebo jiných organizačních jednotek, které nemají právní subjektivitu, nemohou být považovány za subjekty údajů dle ZOOÚ a aplikace ZOOÚ na ochranu jejich údajů není pojmově myslitelná.

3.2.1.2 Předmět, struktura a základní zásady obsažené v zákoně o ochraně osobních údajů

Předmětem tohoto zákona, jak je ustanoveno v § 1,¹⁰² je především úprava práv a povinností při zpracování osobních údajů a stanovení podmínek, za nichž se uskutečňuje předání osobních údajů do jiných států, a to vše za účelem naplnění práva každého na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromí. V úvodních ustanoveních ZOOÚ, konkrétně v § 3,¹⁰³ je vymezena působnost zákona. Tento zákon se vztahuje na osobní údaje, které zpracovávají státní orgány, orgány územní samosprávy, jiné orgány veřejné moci a stejně tak i fyzické a právnické osoby. Ustanovení § 3 dále stanoví možné výjimky, kdy se tento zákon neuplatní. Jedná se například o případy, kdy fyzická osoba provádí zpracování osobních údajů pouze pro vlastní potřebu nebo dojde k nahodilému shromažďování údajů bez dalšího zpracování. Tento zákon se tedy bez rozdílu aplikuje, ať už se jedná o shromažďování a zpracování osobních údajů automatizovanými či manuálními způsoby fyzickou

¹⁰⁰ Čl. 2 písm. d) a e) Směrnice;

¹⁰¹ Pro srov. Stanovisko č. 1/2010 k pojmům „správce“ a „zpracovatel“, Pracovní skupina pro ochranu údajů zřízená podle článku 29, přijato dne 16. 2. 2010;

¹⁰² § 1 ZOOÚ;

¹⁰³ § 3 ZOOÚ;

nebo právnickou osobou pro soukromé nebo veřejné účely s výjimkami výše uvedenými.

Samotný zákon je postaven na dvou stěžejních principech. Za prvé na principu účelového využití údajů, které byly shromážděny, což znamená, že při zpracování osobních údajů se postupuje pouze v souladu s účelem, pro který byly takové údaje shromážděny, za druhé na principu účasti občana na ochraně osobních údajů, kdy se tento podílí na ochraně například svým souhlasem ke zpracování údajů, žádosti subjektu o přístup subjektu údajů k informacím, žádostí o odstranění závadného stavu atd. Jedná se o důsledek přísné veřejnoprávní ochrany, jež si klade za cíl zmenšit rozsah shromažďování a zpracování osobních údajů. Aby byl tento cíl naplněn a bylo postupováno v souladu s principy, jež jsou vytyčeny, je platná právní úprava ovládána systémem základních zásad. Tyto zásady prostupují celou právní úpravou a svým normativním a interpretačním významem, spíše než že dávají odpovědi na konkrétní otázky, které vznikají při aplikaci ZOOÚ, ukazují směr, kterým se pro dosažení ochrany soukromí ubírat. Samotný výčet zásad v ZOOÚ nenajdeme, přesto však právní nauka tyto zásady zná a v následujícím popisu struktury zákona budou k jednotlivým částem přiřazeny.

Struktura zákona je koncipována tak, že zákon je rozdělen do čtyř částí, přičemž nejdůležitější a obsahově nejrozsáhlejší je část první, která je dále rozdělena do osmi hlav. Část první obsahuje v hlavě první obecná ustanovení, v hlavě druhé pak práva a povinnosti při zpracování osobních údajů a do následujících hlav patří ustanovení týkající se přeshraničního pohybu osobních údajů, úprava týkající se Úřadu pro ochranu osobních údajů a správních deliktů. Následující odstavce budou věnovány právům a povinnostem souvisejícím se zpracováním osobních údajů, jakožto jádru celého zákona, a Úřadu pro ochranu osobních údajů.

Celá hlava II ZOOÚ je vyčleněna pro práva a povinnosti, které jsou pevně spjaty se zpracováním osobních údajů. Hned v úvodu této hlavy jsou vymezena nejruznější práva a povinnosti správce. Jako jedna z nejdůležitějších povinností, kterou je správce povinen dodržovat, je stanovení účelu zpracování osobních údajů. Odpovídá tím tak na otázku, proč a jaký cíl je sledován vlastním shromažďováním a zpracováním osobních údajů. Spolu s určením účelu dále stanoví také prostředky a způsob, kterými údaje budou zpracovány. Vymezení účelu je chápáno jako stěžejní povinnost správce, neboť

na tuto povinnost navazují a jsou od ní odvozeny další povinnosti. ZOOÚ hovoří zejména o povinnosti shromažďovat osobní údaje odpovídající pouze stanovenému účelu a v rozsahu nezbytném pro naplnění stanoveného účelu. Na otázku, jak určit takový rozsah, odpovídají zpravidla ustanovení zákonů, na základě kterých jsou zejména statní orgány zmocněny osobní údaje zpracovávat, nebo je tento rozsah vyvozen ze samotného účelu, pro který jsou osobní údaje zpracovány. Této povinnosti odpovídá zásada finality, označovaná, jak již bylo zmíněno, též jako zásada účelovosti. Projevem této zásady je jednak nemožnost zpracovávat osobní údaje, do té doby, než je stanoven účel zpracování, jednak nemožnost zpracování v rozporu s tímto účelem, případně zákaz odchýlení se od stanoveného účelu zpracování.¹⁰⁴

Mylná je domněnka, že lze osobní údaje uchovávat neomezeně dlouhou dobu. Zásada proporcionality, která jde ruku v ruce se zásadou finality, stanoví, že osobní údaje mohou být zpracovány pouze k dosažení stanoveného účelu a v nezbytně nutném rozsahu k jeho dosažení. Tato zásada se tak přímo promítá zejména do doby zpracovávání osobních údajů, jejich rozsahu a kvality. ZOOÚ výslovně uvádí, že osobní údaje je možné uchovávat pouze takový časový úsek, který je nezbytně nutný k dosažení účelu jejich zpracování. Po uplynutí této doby je možné tyto údaje nadále uchovávat pouze pro specifické účely statistické, vědecké či pro účely archivnictví. Ve všech ostatních případech je nutné osobní údaje zlikvidovat.¹⁰⁵

ZOOÚ dále stanovuje požadavek na kvalitu osobních údajů a způsob získání osobních údajů. Ustanovení § 5 odst. 1 písm. c)¹⁰⁶ se rozpadá do dvou částí. První část hovoří o přesném zpracování osobních údajů a klade tak důraz na kvalitu zpracovávaných údajů. Druhá část zdůrazňuje, že osobní údaje musí být získané v souladu se zákonem. Zde je možné spatřovat dvě velice důležité zásady. Podmínka získání osobních údajů v souladu se zákonem odpovídá zásadě legitimacy. Jinými slovy při nakládání s osobními údaji musí být postupováno poctivě a v souladu se zákonem, aby nedocházelo k neoprávněným zásahům do soukromí a byla v plné míře zachována základní práva a svobody jednotlivců.

¹⁰⁴ Zpracovat osobní údaje k jinému účelu je možné pouze v souladu s výjimkami uvedenými v § 3 odst. 6 ZOOÚ nebo se souhlasem subjektu údajů;

¹⁰⁵ Blíže o likvidaci osobních údajů § 20 ZOOÚ;

¹⁰⁶ § 5 odst. 1 písm. c) ZOOÚ;

Požadavek na kvalitu osobních údajů je projevem zásady kvality údajů. Touto zásadou je založeno právo dotčených osob na aktualizaci osobních údajů, které jsou nepřesné, nesprávné, neúplné atd. Pokud tyto údaje nespĺňují požadovanou kvalitu, přijme správce přiměřená opatření, aby byly takovéto nepřesnosti odstraněny. Zejména takové údaje opraví, doplní nebo jinak aktualizuje za současného blokování zpracování osobních údajů. Pakliže toto není možné, správce je povinen tyto údaje zlikvidovat.

Nezbytnou součástí celého procesu zpracování je souhlas subjektu údajů se zpracováním a tomu odpovídající zásada informovaného souhlasu. Bez takového souhlasu nelze zpracování provést. I z tohoto ustanovení existují výjimky, kdy souhlas subjektu není nutný, a tato zásada tak neplatí absolutně. Tyto případy jsou taxativně vypočteny v § 5 odst. 2 písm. a) – g).¹⁰⁷ Souhlas musí být informovaný, učiněný svobodně, určitě a vědomě (tedy informovaně). Jinými slovy se musí jednat o souhlas, kdy subjekt údajů, předtím než souhlas udělí, je důkladně informován o tom, pro jaký účel zpracování, jakému správci, na jaké období a konkrétně k jakým osobním údajům svůj souhlas uděluje. ZOOÚ dále zmiňuje pojem tzv. nesouhlasu. Konkrétně je překážkou pro zpracování údajů v případech, kdy správce nebo zpracovatel provádí zpracování osobních údajů za účelem nabízení obchodu nebo služeb subjektu údajů, za předpokladu, že se jedná o jméno, příjmení a adresu subjektu údajů, které byly získány z veřejných seznamů nebo v souvislosti s činností správce.¹⁰⁸

Právo na informace subjektu údajů je základním prvkem, který slouží k ochraně práv subjektu údajů. Pouze včasná a úplná informovanost dokáže vytvořit předpoklady pro to, aby nedocházelo ke zneužívání osobních údajů a plně se uplatnila práva subjektu údajů. Právu na informace subjektu údajů odpovídá informační povinnost správce. Informační povinnost správce ve vztahu k subjektu údajů je značně široká a odpovídá jí zejména povinnost řádně a včas informovat o účelu a rozsahu zpracování. Dále poskytnout informace o tom, kdo a jakým způsobem bude osobní údaje zpracovávat,

¹⁰⁷ § 5 odst. 2 písm. a) – g) ZOOÚ, Jako příklad lze uvést situace, kdy je zpracování nezbytné pro plnění smlouvy, jejíž smluvní stranou je subjekt údajů, nebo pro jednání o uzavření nebo změně smlouvy uskutečněné na návrh subjektu údajů, případy, kdy správce provádí zpracování nezbytné pro dodržení právní povinnosti správce nebo případy, kdy se jedná o oprávněně zveřejněné osobní údaje (zde však nebude dotčeno právo na ochranu soukromého a osobního života subjektu);

¹⁰⁸ K samotné právní povaze souhlasu za přihlídnutí k současné právní úpravě občanského zákoníku více viz MATEJKA, J, *Internet jako objekt práva: hledání rovnováhy autonomie a soukromí*, 1. vydání, Praha: CZ.NIC, 2013, str. 80;

případně komu dalšímu budou zpřístupněny.¹⁰⁹ Správce musí také poučit subjekt údajů, zda je poskytnutí údajů dobrovolné či povinné, popřípadě, jaké následky plynou z porušení povinnosti tyto údaje poskytnout. Konečně je správce v rámci své informační povinnosti povinen poučit subjekt údajů o jeho právu na přístup k osobním údajům, práva na opravu osobních údajů a dalších právech jemu náležejících.¹¹⁰

Informační povinnost, jak je popsána v předchozím odstavci, nelze zaměňovat s povinností oznamovací, přestože obě povinnosti jsou projevem zásady transparentnosti, která směřuje k získání kompletních, pravdivých a přesných informací o zpracovávání osobních údajů. Povinnost oznamovací zavazuje každého, kdo hodlá zpracovávat osobní údaje nebo změnit registrované zpracování. Tato povinnost je vykonávána před započítáním zpracování ve formě písemného oznámení¹¹¹ vůči Úřadu pro ochranu osobních údajů. Smysl této oznamovací povinnosti tkví v umožnění dozoru nezávislého kontrolního orgánu nad zpracováním osobních údajů. ZOOÚ samozřejmě vyjmenovává jednotlivé případy, které jsou vyňaty z oznamovací povinnosti a pamatuje i na případy, kdy správce ukončuje svoji činnost a disponuje s údaji, na které se vztahovala oznamovací povinnost.¹¹²

Jako v současnosti velice diskutovanou oblast a s ní spojenou zásadu je třeba uvést zásadu důvěrnosti a bezpečnosti zpracování osobních údajů. V praxi se tato zásada projevuje jednak, že všichni, kdo zpracovávají osobní údaje na základě pověření správce či zpracovatele, jsou povinni dbát těchto pokynů, jednak správce i zpracovatel osobních údajů mají povinnost podniknout takové kroky a přijmout taková opatření, aby nemohlo dojít k neoprávněnému nebo nahodilému přístupu k osobním údajům, k jejich změně, zničení či ztrátě, neoprávněným přenosům, k jejich jinému neoprávněnému zpracování, jakož i k jinému zneužití osobních údajů.¹¹³ Tyto povinnosti se projevují v různých oblastech a jsou prohloubeny v oblasti automatizovaného zpracování

¹⁰⁹ Z této povinnosti existují výjimky v případě, že dochází ke zpracování osobních údajů, kdy správce osobní údaje nezískal od subjektu údajů, pokud je naplněna jedna z podmínek uvedených v § 11 odst. 3 písm. a) – d). Například lze uvést případ, kdy zpracovává výlučně oprávněně zveřejněné osobní údaje nebo zpracovává osobní údaje získané se souhlasem subjektu údajů;

¹¹⁰ Tato práva jsou upravena v § 21 ZOOÚ pod názvem *ochrana práv subjektu údajů*, kde je zejména upraven postup, který bude aplikován v případě, že byla porušena zákonná povinnost správce při zpracování osobních údajů, nebo v důsledku postupu správce došlo k rozporu s ochranou soukromého a osobního života subjektu údajů;

¹¹¹ Podrobné náležitosti stanoví ZOOÚ v § 16 odst. 2;

¹¹² § 19 ZOOÚ zní: „[j]estliže správce hodlá ukončit svoji činnost, je povinen Úřadu neprodleně oznámit, jak naložil s osobními údaji, pokud se na jejich zpracování vztahuje oznamovací povinnost.“;

¹¹³ § 13 odst. 1 ZOOÚ;

osobních údajů. Nutno podotknout, že v důsledku neustálého technologického pokroku, roste potenciální nebezpečí ohrožení osobních údajů zejména v oblasti elektronického zpracování. Je otázkou rozsáhlé diskuze, jaké ochranné prostředky poskytují požadovaný standard ochrany tváří v tvář potenciálním útokům v digitálním prostředí.¹¹⁴

Závěrem je nezbytné podotknout, že přijetím ZOOÚ nejenže došlo ke konkretizaci právní úpravy ochrany osobních údajů, došlo také ke zřízení orgánu dozoru v souvislosti se zpracováním osobních údajů, jehož vznik je předpokládán v textu Směrnice. Zřízením tohoto orgánu došlo k realizaci snad nejdůležitější zásady nezávislosti dozorového orgánu. Tímto orgánem se v České republice stal Úřad pro ochranu osobních údajů (dále jen „Úřad“). Jedná se o ústřední správní úřad pro oblast ochrany osobních údajů, jehož hlavním posláním je dozor nad dodržováním povinností stanovených zákonem při zpracování osobních údajů, což vyplývá zejména z §2 odst. 2 a 3 a dále z hlavy IV ZOOÚ.¹¹⁵ Úřad začal vykonávat svou činnost od září roku 2000 a jeho sídlo je v Praze. Svou činnost vykonává zásadně nezávisle, je vázán pouze zákony, případně jinými právními předpisy a do jeho činnosti lze zasahovat pouze na základě zákona. Právě jeho nezávislý dozor je hlavním klíčem pro úspěšné a efektivní fungování ochrany osobních údajů v podobě, jak je zamýšlena po vzoru Směrnice. V čele Úřadu stojí předseda, který je jmenován do funkce, resp. odvoláván z funkce, prezidentem republiky na návrh Senátu Parlamentu České republiky. Jeho funkční období trvá 5 let. Samotnou kontrolní činnost vykonává Úřad prostřednictvím svých inspektorů a dalších k tomu pověřených zaměstnanců. Inspektoři jsou jmenováni a odvoláváni rovněž prezidentem republiky na návrh Senátu. Úřad kromě dozoru vede registr zpracování osobních údajů a vykonává další činnosti, které mu jsou uloženy zákonem. Úřad se také aktivně účastní různých mezinárodních projektů a je členem řady mezinárodních expertních skupin.¹¹⁶

¹¹⁴ K tomu srovnej MATEJKA, J, *Internet jako objekt práva: hledání rovnováhy autonomie a soukromí*, 1. vydání, Praha: CZ.NIC, 2013a rozsudek NSS, čj. 3 As 21/2005-105;

¹¹⁵ § 2 odst. 2 a 3, § 28 a násl. ZOOÚ;

¹¹⁶ Jako příklad lze uvést stálou účast Úřadu v expertní skupině zřízené na základě směrnice 95/46/ES nazvané Working party 29 (Pracovní skupina 29) - jedná se o pracovní skupinu pro ochranu fyzických osob v souvislosti s ochranou osobních údajů;

3.3 Stávající právní úprava a návrh reformy ochrany osobních údajů v rámci Evropské unie

V roce 1995 byla přijata na území Evropské unie již výše zmiňovaná Směrnice a bez rozpaků můžeme právě tuto směrnici, vedle ostatních zdrojů evropské ochrany osobních údajů,¹¹⁷ označit za doposud nejdůležitější zdroj evropské ochrany osobních údajů. Přijetí Směrnice, která reprezentuje základní právní rámec pro ochranu osobních údajů, bylo bezprecedentním opatřením, které mělo vliv na množství právních vztahů Evropské unie, změnilo právní poměry nejen v členských státech Evropské unie, ale ovlivnilo i úpravu ochrany osobních údajů států zahraničních.¹¹⁸ Evropská unie tímto odvážným krokem rázně reagovala na dramatický nárůst objemu dat, která lidstvo produkuje, a s ním nevyhnutelně spojené zpracovávání osobních dat. Vytvořila tak veřejnoprávní institut ochrany osobních údajů, který do té doby neměl obdoby. Jeho unikátnost a revolučnost lze spatřovat ve veřejnoprávní úpravě dosud soukromoprávních vztahů, což se na druhou stranu stává předmětem nejedné diskuze a kritiky tohoto systému.

Směrnice, kterou členské státy byly povinny provést do 24. 10. 1998, se snaží najít rovnováhu mezi vysokou ochranou soukromí v souvislosti se zpracováním osobních údajů a volným pohybem osobních údajů mezi členskými státy. Vztahuje se na zpracování osobních údajů, ať už probíhá automatizovanými způsoby či neautomatizovaně. Z její působnosti je vyjmuto pouze zpracování osobních údajů prováděné fyzickou osobou pro výkon výlučně osobních či domácích činností, případně zpracování prováděné pro výkon činností spadajících mimo působnost práva Evropské unie. Směrnice směřuje k co nejvyšší ochraně práv a svobod souvisejících se zpracováním osobních údajů a za tímto účelem ve svém textu uvádí řadu zásad. Tyto zásady jsou prakticky identické s těmi, které byly jmenovány výše v souvislosti s českou úpravou. Přesto není na škodu alespoň výčtem tyto zásady zopakovat.

¹¹⁷ Mezi další zdroje patří např. směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/58/ES ze dne 12. července 2002 o zpracování osobních údajů a ochraně soukromí v odvětví elektronických komunikací (Směrnice o soukromí a elektronických komunikacích) – tato směrnice byla implementována do českého právního řádu v podobě zákona č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů, dále národní zákony o ochraně osobních údajů, ale třeba také stanoviska Pracovní skupiny 29 a národních úřadů pro ochranu osobních údajů aj.;

¹¹⁸ Jako příklad států, které se nechaly inspirovat evropskou úpravou ochrany osobních údajů, jmenujme např.: Švýcarsko, Rusko, Peru, Maroko, aj.;

Hlavními zásadami, které Směrnice stanoví, tedy jsou: zásada legitimacy zpracování údajů, zásada kvality údajů, úzce související zásada finality a zásada proporcionality, zásada zákazu zpracování některých zvláštních kategorií údajů (v ZOOÚ označené jako citlivé údaje), zásada informování subjektu údajů, zásada oznamovací (povinnost správce vůči vnitrostátnímu dozorovému orgánu) a v neposlední řadě zásada důvěrnosti a bezpečnosti zpracování.

Dalším významným počinem, který společně se základními zásadami přispívá k vysokému standardu ochrany, je zavedení pestré palety práv dotčených osob, která mohou být v souvislosti s neoprávněným zpracováním uplatněna před soudem. Byla zavedena přísná pravidla pro předávání osobních údajů z členských států do třetích zemí. Především byl stanoven požadavek náležité úrovně ochrany. Nejdůležitější úlohu, a sice dozor nad dodržováním těchto pravidel, svěřila Směrnice do rukou nově vzniklých nezávislých vnitrostátních dozorčích orgánů, bez kterých by fungování tohoto systému bylo nemyslitelné. Konečně Směrnice také zřídila pracovní skupinu pro ochranu fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů, známou pod českým názvem jako Pracovní skupina 29 (Working party 29), jejímž úkolem je posuzovat veškeré otázky týkající se vnitrostátních předpisů přijatých k provedení Směrnice a přispívat tak k jejich jednotnému uplatňování.¹¹⁹

3.3.1 Srovnání ochrany osobních údajů dle Směrnice 95/46/ES a návrhu nařízení Evropské Unie o ochraně osobních údajů

V lednu tohoto roku to byly přesně tři roky, kdy Evropská komise (dále jen „Komise“) přišla se zbrusu novým návrhem reformy ochrany osobních údajů na půdě Evropské unie. Tato reforma měla či má být hrdým nástupcem stávající Směrnice, přičemž se má skládat ze dvou částí. První částí se rozumí navržené nařízení Evropského parlamentu a Rady o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů (dále jen

¹¹⁹ Tato pracovní skupina je tvořena zástupcem orgánu dozoru nebo orgánů dozoru určených jednotlivými členskými státy, zástupcem orgánu nebo orgánů vytvořených pro orgány a institucemi Společenství a zástupci Komise. Více viz čl. 29 Směrnice;

„Nařízení“),¹²⁰ které by se mělo soustředit na obecné otázky související s ochranou osobních údajů. Část druhou pak tvoří návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováváním osobních údajů příslušnými orgány za účelem prevence, vyšetřování, odhalování či stíhání trestných činů nebo výkonu trestů a o volném pohybu těchto údajů, která by se měla zabývat speciálními případy spojenými s policejním vyšetřováním.

Prezentace těchto návrhů se nedá považovat za takové překvapení. Dva roky před zveřejněním tohoto reformního návrhu byl v komuniké č. 609 Evropské komise¹²¹ podrobně rozebrán tehdejší stav ochrany osobních údajů a byly zdůrazněny výzvy, kterým je třeba čelit.¹²² Hlavní problém, před kterým nelze zavírat oči, byl spatřován v nezadržitelném technologickém pokroku a v globalizaci spojovanými hlavně s nástupem nových technologií v čele s Internetem a jeho službami. Na podporu argumentace byly uvedeny příklady jako fenomén sociálních sítí a jejich široká uživatelská základna roztráštěná po celém světě, cloud computing, využívání mobilních aplikací aj. V souvislosti s těmito novými technologiemi a současným stavem společnosti bylo upozorněno na stále méně čitelné a obtížně kontrolovatelné operace, které jsou prováděny s osobními údaji hlavně skrze digitální prostředí. Dále bylo varováno před vzrůstajícími obavami a nedůvěrou ke zpracování dat ze strany nejen fyzických osob, ale i právnických osob.¹²³ Ostatně v dnešní době, kdy například nedostatečná ochrana mobilních zařízení před možným zneužitím osobních údajů může uživatele v okamžiku připravit o všechny peněžní prostředky na jeho účtu, je strach a nedůvěra zcela na místě.

¹²⁰ návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováváním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů (obecné nařízení o ochraně údajů) ze dne 25. 1. 2012, [online], dostupné z:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0011:FIN:CS:PDF>;

¹²¹ Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů, *Komplexní přístup k ochraně osobních údajů v Evropské unii*, KOM (2010) 609 v konečném znění, ze dne 4. 11. 2010, [online], dostupné z:

http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/0006/com_2010_609_cs.pdf;

¹²² O tom, že bylo počítáno s určitou novou úpravou ochrany osobních údajů v Evropské unii, svědčí i fakt, že Lisabonská smlouva přidala do Smlouvy o fungování Evropské unie čl. 16 (SFEU), který výslovně zakotvuje právo každého na ochranu osobních údajů a uvádí, že Evropský parlament a Rada přijmou náležitým legislativním postupem pravidla o ochraně fyzických osob při zpracování osobních údajů. Viz čl. 16 SFEU. Nesmí být opomenut ani čl. 8 Listiny základních práv Evropské unie, kde je ochrana osobních údajů zakotvena jako základní právo.

¹²³ Ibid.

Směrnice v roce 1995 zakotvila na jedné straně princip ochrany základních práv a svobod jednotlivců spojených s ochranou osobních údajů, na straně druhé princip, který zaručoval volný pohyb osobních dat. Jedním z hlavních cílů pak bylo najít mezi těmito dvěma principy rovnováhu. Stále těžším se však jeví udržení těchto dvou principů aktivních s ohledem na fakt, že Směrnice byla přijata před 20 lety a v té době nikdo neměl ani tušení, jaké změny v této oblasti svět čekají. Pro ilustraci je vhodné připomenout, jak vypadala situace v oblasti komunikace před 20 lety a jak vypadá dnes. V roce 1993 bylo pomocí Internetu přenášeno pouze 1% komunikovaných informací, zatímco dnes dosahuje toto číslo hodnoty 97%. Každoročně roste trh s analýzami velkého množství dat o 40%.¹²⁴ V očích 74% Evropanů je odkrývání osobních údajů stále významnější součástí moderního života.¹²⁵ Tato číselná fakta vedou opět k závěru, že v dnešní době jsou informace (osobní data), komoditou číslo jedna, a to i v očích širší veřejnosti. Je tudíž pochopitelné, že současné nastavení ochrany osobních dat, které zavedla Směrnice, bez náležitých změn bude zaostávat za technologickým vývojem, a zejména do budoucna bude obtížně udržitelné.

3.3.1.1 Právní forma

Prvním na pohled zřejmým rozdílem mezi Směrnicí a Nařízením je jejich forma. Za dobu existence Evropské unie bylo možné vyzorovat specifický scénář, podle kterého se postupovalo při vytváření užšího spojení členských států. Jednotlivé autonomní státy vytvořily řadu pravidel, která měla být co možná nejkonzistentnější a dle které státy postupovaly za účelem zjednodušení pohybu osob a zboží. Aby však byla zachována značná míra autonomie a zároveň byl vytvořen pocit sounáležitosti a propojení, postupovalo se ve většině případů cestou zavádění nových pravidel za použití nástrojů sekundárního práva Evropské unie, zejména směrnic. Tento proces umožnil jednotlivým státům, aby samy rozhodly o způsobu, jakým přijaté pravidlo provedou a zachovají si tak výraznou část své autonomie. Změna ve struktuře Evropské unie přišla po přijetí Lisabonské smlouvy, kdy přijetím této smlouvy bylo jasně dáno, že

¹²⁴ Euroskop.cz, *Spravedlnost, svoboda a bezpečnost v květnu 2013*, [online], 5. 6. 2013, dostupné z: <https://www.euroskop.cz/13/22500/clanek/spravedlnost-svoboda-a-bezpecnost-v-kvetnu-2013/>, [cit. 26. 2. 2015];

¹²⁵ Více viz Factsheets on data protection reform, *Why do we need an EU data protection reform?*, [online], dostupné z: http://ec.europa.eu/justice/data-protection/document/review2012/factsheets/1_en.pdf, [cit. 28. 2. 2015];

Evropská unie změní charakter svojí struktury. Stane se ucelenějším a jednotným společenstvím s pevnými a konzistentními vazbami. Tento přerod se tak pochopitelně odráží i v diskutované reformě.

Odstraňování rozdílů v jednotlivých národních legislativách pomocí směrnic nebylo tak efektivní, jak by se na první pohled mohlo zdát. Charakteristickým rysem směrnic je, že pouze stanovují cíl a lhůtu, kterou jednotlivé státy mají ke splnění tohoto cíle. Je však na úvaze každého ze států, jak tohoto cíle dosáhnout, jakou zvolí formu úpravy a metody implementace. Dá se tedy říct, že směrnice vstupuje v život až skrze národní legislativu, která implementuje opatření ve směrnici obsažená. Možnost volby způsobu transpozice, tak vede ke značným nesouladům v jednotlivých národních legislativách. Jinými slovy, existuje tolik různých národních úprav ochrany osobních údajů, kolik je členských států Evropské unie. To působí značné komplikace všem podnikům i jednotlivcům, kteří jsou nuceni přizpůsobovat se rozdílným pravidlům zemí, ve kterých působí nebo žijí. Takovýto stav se jeví jako kontradiktorní k původnímu záměru sjednocení všech úprav členských států.

Naproti tomu nařízení je nejpřímější formou práva Evropské unie. Je přímo závazné a aplikovatelné vůči členským státům. Od okamžiku přijetí se nařízení stává součástí národních právních řádů všech členských států a pro jeho závaznost a aplikaci, tak není nutné vytvářet další právní předpis. Přijetím Nařízení by tak došlo k vytvoření jednotného právního nástroje, který by byl aplikovatelný na všechny jedince a podniky bez rozdílu. Forma nařízení pro novou úpravu ochrany osobních údajů v Evropské unii koresponduje s novým „polisabonským“ charakterem Evropské unie a s ohledem na tento charakter se jeví jako přiléhavé řešení. Představením nové sady harmonizovaných pravidel pro ochranu osobních údajů stejných pro všechny členské státy by mělo vést ke zvýšení právní jistoty. I přesto, že jednotlivé národní soudy a správní orgány mohou dojít k různým interpretačním závěrům v průběhu aplikace těchto pravidel, nesoulady v těchto interpretacích by měly být minimální oproti nesouladům vznikajících v důsledku různých implementací Směrnice.¹²⁶ Zda je však volba formy nařízení volbou šťastnou, je prozatím složité odhadovat. Kritické hlasy na druhou stranu upozorňují na příliš kazuistickou a svazující úpravu, která členským

¹²⁶ Ibid., 90 % Evropanů chce stejnou právní úpravu ochrany osobních údajů po celém území Evropské unie;

státům upírá flexibilitu, která je často esenciální pro zavádění nových pravidel v rámci legislativního procesu.

3.3.1.2 Nové koncepty, změny v působnosti a definicích

Nařízení v původní podobě, která je ovšem předmětem mnoha pozměňovacích návrhů a složitého vyjednávání mezi Evropským parlamentem a Radou Evropské unie,¹²⁷ přináší řadu významných změn oproti stávající úpravě obsažené ve Směrnici. Pro začátek lze jako příklad uvést několik nových koncepcí jako jsou: koncept ochrany osobních dat dětí,¹²⁸ speciální režim osobních údajů týkajících se zdraví,¹²⁹ požadavek na ustanovení inspektora ochrany osobních údajů, nová práva spojená s narušením ochrany osobních údajů, právo být zapomenut (jemuž bude věnována samostatná podkapitola), právo na přenositelnost osobních údajů aj.

Při pohledu do úvodních článků Nařízení lze narazit na důležité změny zejména v oblasti územní působnosti a na změny v definicích. Oproti Směrnici čl. 3 odst. 2 Nařízení¹³⁰ posouvá hranici územní působnosti za hranice unijního prostoru. Rozšiřuje svou územní působnost na subjekty, které v Evropské unii nesídlí, ale nabízí prodej zboží nebo sledují chování osob, které mají na území Evropské unie své bydliště. Toto ustanovení se jeví jako nanejvýš problematické, vezmeme-li v úvahu zejména bezbřehé internetové prostředí, které nezná hranice mezi jednotlivými státy. Problém je spatřován v nedostatku efektivních nástrojů, jak úspěšně na zahraničních subjektech vynutit chování, které bude v souladu s Nařízením. Prozatím se tato představa bez přijetí dalších opatření například ve formě mezinárodních smluv jeví jako velmi obtížně proveditelná, až nereálná.

Některé definice obsažené v Nařízení byly přejeté beze změn z textu Směrnice, jiné byly pozměněny a více či méně doplněny a některé definice jsou zbrusu nové. Vlnu pobouření vyvolalo doplnění definice subjektu údajů v čl. 4 o prvek umožňující identifikaci údajů. Tímto prvkem není nic jiného než elektronické identifikátory

¹²⁷ Více viz zpráva o Nařízení, dostupné online z: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2013-0402+0+DOC+XML+V0//CS>, [cit. 2. 3. 2015];

¹²⁸ Čl. 8 Nařízení zavádí nová pravidla pro zpracování osobních údajů dětí v souvislosti s nabídkou služeb informační společnosti, mimo jiné je požadováno schválení nebo vyjádření souhlasu dítěte mladšího 13 let jeho rodičem nebo zákonným zástupcem;

¹²⁹ Zvláštní pravidla pro zpracování údajů o osobním stavu jsou uvedena v čl. 81 Nařízení;

¹³⁰ Čl. 3 odst. 2 Nařízení;

a lokalizační údaje, které doposud byly pouze předmětem teoretických diskuzí. Pod těmito identifikačními prvky, jak s nimi počítá Nařízení, je třeba si představit např. textové soubory zvané „cookies“ a IP adresy. Tento krok vyvolal oprávněné obavy zejména v řadách poskytovatelů internetových služeb, jejichž konkurenceschopnost oproti poskytovatelům mimo Evropskou unii by tímto krokem mohla být výrazně ohrožena.¹³¹

Problematiky osobních údajů spojených s provozem internetu se prozatím okrajově dotýká i Evropský soudní dvůr (ESD) ve věci C-557/07 LSG v. Tele2 ze dne 19. 2. 2009.¹³² V tomto případě ESD zvažuje, zda čl. 8 odst. 3 směrnice 2001/29/ES¹³³ a čl. 6 a 15 směrnice 2002/58/ES¹³⁴ by měly být interpretovány tak, že zprostředkovateli internetových služeb nedovolují zpřístupnění osobních údajů souvisejících s provozem internetu soukromým třetím stranám pro účely podání civilních žalob na porušení autorských práv. ESD zaujal neutrální stanovisko, když rozhodl, že dotčená ustanovení evropského práva nezabraňují členským státům uložit povinnost zpřístupnit tyto osobní údaje soukromým třetím stranám za účelem zahájení civilního řízení ve věci porušení autorského práva. Na druhou stranu však také konstatoval, že předpisy evropského práva ani nevyžadují po členských státech, aby takovou povinnost ukládaly. Ať už se rozhodnou členské státy jakkoliv, klíčové je, aby při transpozici dotčených směrnic dbaly na to, že nebudou poškozovány fundamentálními hodnoty evropského práva a budou dodrženy základní principy, zejména princip proporcionality.

3.3.1.3 Souhlas se zpracováním osobních údajů

Klíčová změna se dotkla souhlasu subjektu se zpracováním osobních údajů. Definice v jednotlivých evropských státech se různí, a zatímco některé státy poskytují více či méně podrobné definice souhlasu ve svých národních úpravách ochrany

¹³¹ K tomu srovnej MATEJKA, J, *Internet jako objekt práva: hledání rovnováhy autonomie a soukromí*, 1. vydání, Praha: CZ.NIC, 2013, str. 84 a násl. – kontextuální osobní údaje nebo také Sdružení pro internetovou reklamu, *Komentáře SPIR k návrhu Nařízení o ochraně fyzických osob*, [online], SPIR, dostupné z: http://www.samoregulace.cz/sites/default/files/pripominky_spir_k_narizeni_2012-07-23.pdf, [cit. 2. 3. 2015];

¹³² LSG-Gesellschaft zur Wahrnehmung von Leistungsschutzrechten GmbH v. Tele2 Telecommunication GmbH (C-557/07) [2009] OJ C113/14

¹³³ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. 5. 2001 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti

¹³⁴ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/58/ES ze dne 12. 7. 2002 o zpracování osobních údajů a ochraně soukromí v odvětví elektronických komunikací (Směrnice o soukromí a elektronických komunikacích)

osobních údajů, jiné nikoliv. V praxi tato absence konkrétní definice vede za určitých okolností k situacím, kdy je souhlas implikován. V některých případech dokonce nemusí být ani zcela transparentní, zda je udělený souhlas svobodný, konkrétní a informovaný.¹³⁵ Nově musí být souhlas svobodný, konkrétní, vědomý a výslovný.¹³⁶ Nová úprava vychází z premisy, že nic nevyjádří souhlas lépe, než výslovné „Ano“. Jakkoliv je tato úvaha vznešená a zdá se být krokem správným směrem, může mít a zcela jistě se dá očekávat negativní dopad v praxi, kdy na jedné straně při jednoduchých operacích prováděných na Internetu bude uživatel obtěžován neustálým vyžadováním souhlasu, na straně druhé přidělá vrásky provozovatelům internetových portálů, kteří budou muset najít uspokojivé technické a organizační řešení tohoto problému (což se dozajista nepříznivě projeví ve finančních nákladech). Co více, nově bude muset správce nést důkazní břemeno týkající se poskytnutí souhlasu subjektu pro konkrétní účel zpracování osobních údajů a bude muset postupovat v souladu s dalšími podmínkami, které jsou uvedeny v čl. 7¹³⁷ jako podmínky, které se vážou k souhlasu subjektu.

3.3.1.4 Zásady, transparentnost a komunikace

Výčet zásad, kterými se řídí zpracování osobních údajů (ve Směrnici uvedené v čl. 6), byl obohacen o některé nové. V člancích 5 až 10 Nařízení,¹³⁸ kde jsou uvedeny základní zásady, které ovládají zpracování osobních údajů, byly doplněny zejména tyto zásady: zásada transparentnosti, zavedení komplexní odpovědnosti správce a vyjasnění zásady minimalizace údajů.

Nařízení obrací svou pozornost na transparentnost zpracování osobních údajů a uplatnění práv subjektů údajů. Spolu s transparentním zpracováním jsou prezentovány také požadavky na formu komunikace, kdy je správci uloženo poskytnout srozumitelné

¹³⁵ Pracovní dokument útvarů Komise, *Souhrn posouzení dopadů - Průvodní dokument k nařízení Evropského parlamentu a Rady o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováváním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů (obecné nařízení o ochraně údajů) a směrnici Evropského parlamentu a Rady o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováváním osobních údajů příslušnými orgány za účelem prevence, odhalování, vyšetřování či stíhání trestných činů nebo výkonu trestů a o volném pohybu těchto údajů, SEK(2012) 72 final, , [online], 25. 1. 2012, dostupné v AJ z: http://ec.europa.eu/justice/data-protection/document/review2012/sec_2012_72_en.pdf;*

¹³⁶ Dle důvodové zprávy k Nařízení je: „[v] definici souhlasu doplněno kritérium „výslovný“ s cílem předejít matoucí podobnosti s pojmem „jednoznačný“ souhlas, aby existovala jediná a jednotná definice souhlasu zajišťující, že subjekt údajů si je vědom, že dává souhlas a k čemu dává souhlas.“;

¹³⁷ Čl. 7 Nařízení;

¹³⁸ Čl. 5-10 Nařízení;

a snadno dostupné informace. Povinnosti správce se rozšíří o povinnost zajistit postupy a mechanismy pro výkon práv subjektu údajů, včetně prostředků pro podávání elektronických žádostí, vyžádání odpovědi na žádost subjektu údajů ve stanovené lhůtě a případných důvodů zamítnutí.¹³⁹

3.3.1.5 Práva subjektu údajů

Ani práva subjektů, která jsou v Nařízení upravena v člancích 14 až 20,¹⁴⁰ nezůstávají úplně beze změny. Současná práva, kterými jsou například právo na informace, právo na přístup k osobním údajům, právo na opravu a výmaz osobních údajů aj. se dočkávají určitých změn a doplnění. Nutno však podotknout, že se jedná pouze o rozpracované původní znění práv, jak je zakotveno v člancích Směrnice. To ale neplatí o dvou zcela nových právech, která jsou představena v Nařízení. Jedná se o „právo být zapomenut“ (z angl. „right to be forgotten“), které je součástí širšího práva na výmaz, dále půjde o „právo na přenositelnost údajů“ (z angl. „right to portability“).

Právo na přenositelnost údajů znamená, že subjekt má právo na předávání údajů z jednoho automatizovaného systému zpracování do jiného, aniž by tomu správce bránil.¹⁴¹ Tyto údaje navíc musí obdržet ve strukturovaném a běžně používaném elektronickém formátu, aby byl ještě lépe zajištěn přístup fyzických osob k jejich osobním údajům a aby mohlo být právo na přenositelnost údajů v plné míře uplatněno.

Právo vznést námitku proti zpracování osobních údajů bude nově posíleno o právo subjektu nebýt předmětem opatření založeného na profilování.¹⁴² Zejména právo být zapomenut a právo na přenositelnost údajů jsou důsledkem silného tlaku ze strany veřejnosti, která si začíná uvědomovat daň, kterou musí platit za využívání sociálních sítí a jiných webových služeb. Ačkoliv jsou tyto služby na první pohled „zdarma“, pravou cenu uživatel zaplatí poskytnutím informací o své osobě, které se dále stávají nejdůležitějším zdrojem pro cílení reklam a vytváření profilů šitých každému

¹³⁹ Důvodová zpráva k Nařízení, která je obsažena v návrhu Nařízení;

¹⁴⁰ Čl. 14 – 20 Nařízení;

¹⁴¹ Viz důvodová zpráva k Nařízení;

¹⁴² Dle článku 20 Nařízení se profilováním rozumí: „opatření, jež má vůči fyzické osobě právní účinky nebo se jí významně dotýká, provedené pouze na základě automatizovaného zpracování určeného k vyhodnocení jistých rysů její osobnosti nebo k analýze či předpovídání zejména plnění pracovních povinností, ekonomické situace, lokalizace, zdravotního stavu, osobních preferencí, spolehlivosti nebo chování této fyzické osoby“;

uživateli tzv. „na míru“. Lze tak bez nadsázky konstatovat, že jestli je někde příhodné použít známé lidové rčení, že: „nic není zadarmo“, je to právě zde.

3.3.1.6 Povinnosti správce

Dostáváme se k další části Nařízení a tou není nic víc než práva a povinnosti správce a zpracovatele. Jedná se zejména o povinnosti a jsou upraveny v člancích 22 až 29.¹⁴³ V úvodu je adresována odpovědnost správce za zpracování osobních údajů probíhající v souladu s Nařízením, přičemž je uveden demonstrativní výčet opatření, která zahrnují zejména povinnost vést dokumentaci o všech zpracováních, splnění požadavků, které se týkají bezpečnosti, jmenování inspektora osobních údajů aj.

V čl. 23 jsou promítnuty dvě nové koncepce, které mají ovládat zpracování osobních údajů a preventivně působit proti jejich neoprávněnému užití. Jedná se o koncepci ochrany údajů už od návrhu (z angl. „*Privacy by Design*“) a koncepci standardního nastavení ochrany údajů (z angl. „*Privacy by Default*“). Tyto dvě koncepce v sobě ukrývají povinnost přijmout dostatečná organizační a technologická opatření při výběru prostředků pro zpracování a při zpracování samotném za účelem zaručení ochrany práv subjektu údajů a splnění požadavků Nařízení. Zbylé články v sekci se zabývají rozdělením odpovědnosti mezi společnými správci, problematikou správců usazených mimo Unii a jejich povinností jmenovat svého zástupce, povinností vést dokumentaci o veškerém zpracování osobních údajů, za které nesou správci odpovědnost.

Právě posledně zmiňována povinnost vést podrobnou dokumentaci znamená pro správce víc, než je ze samotného označení zřejmé. V čl. 28 Nařízení¹⁴⁴ se upouští od oznamovací povinnosti vůči orgánu dozoru, jak je uvedena v člancích 18 a 19 Směrnice. Namísto toho je přenesena zvýšená odpovědnost na správce, což se projevuje v jeho povinnosti vytvořit vlastní funkční strukturu pro zpracování osobních údajů, která bude důsledně dokumentována, povinnosti postupovat v souladu s Nařízením a hlavně v povinnosti spolupracovat s orgánem dozoru a na jeho žádost tuto dokumentaci předložit.

¹⁴³ Čl. 22 – 29 Nařízení;

¹⁴⁴ K tomu víc viz čl. 28 Nařízení;

3.3.1.7 Bezpečnost

Stejně jako Směrnice i Nařízení klade veliký důraz zvláště na zajištění bezpečnosti údajů. Zatímco povinnosti na zajištění bezpečnosti zpracování údajů obsažené ve Směrnici v čl. 17¹⁴⁵ byly přejaty a místy doplněny, zcela nová povinnost, která je aktivována v případě narušení bezpečnosti, je zakotvena v člancích 31 a 32 Nařízení.¹⁴⁶ Správce je dle čl. 31 povinen v případech, kdy dojde k narušení bezpečnosti, bez zbytečného odkladu informovat orgán dozoru o takovém narušení, nejpozději do 24 hodin od zjištění takového narušení. Tuto povinnost dále rozvíjí čl. 32, který navíc vedle povinnosti dle čl. 31 stejnou povinnost ukládá správci vůči subjektu údajů, pakliže je pravděpodobné, že takovéto narušení bezpečnosti negativně ovlivní ochranu osobních údajů nebo soukromí subjektu údajů.

Další novinkou v oblasti bezpečnosti je posuzování dopadu na ochranu údajů. Co přesně si představit pod tímto posouzením a kdy se k takovému posouzení přistupuje, uvádí čl. 33: „*Jestliže je zpracování údajů kvůli své povaze, rozsahu nebo účelu spojeno s pravděpodobnými specifickými riziky z hlediska práv a svobod subjektů údajů, správce nebo zpracovatel jednající jeho jménem posoudí dopad plánovaného zpracování na ochranu osobních údajů.*“ Konkrétní spatřovaná rizika jsou pak demonstrativně vyjmenována v článku následujícím.¹⁴⁷

3.3.1.8 Inspektor ochrany údajů a předávání údajů

V pořadí další oddíl Nařízení se věnuje nově vzniklému institutu inspektora ochrany údajů. Čl. 35 Nařízení stanoví, ve kterých případech je jmenování inspektora povinné. Tuto povinnost budou mít v soukromém sektoru velké podniky (tímto se prozatím rozumí podniky, které zaměstnávají 250 a více osob), nebo i jiné než velké podniky, pokud hlavní činnost správce nebo zpracovatele spočívá ve zpracování osobních údajů. Pro orgány veřejné moci či veřejnoprávní subjekty bude jmenování

¹⁴⁵ Čl. 17 Směrnice;

¹⁴⁶ Čl. 31 a 32 Nařízení;

¹⁴⁷ Čl. 33 Nařízení, zejména rizika spojená se zpracováním osobních údajů o dětech a genetických a biometrických údajů, zpracováními spojených se sledováním veřejně přístupných prostor (především při užití videokamer) nebo se zpracováním údajů o sexuálním životě, zdravotním stavu, rase aj.

inspektora povinné vždy. Čl. 36 pokračuje a identifikuje hlavní roli inspektora ochrany osobních údajů a čl. 37 vyjmenovává jeho hlavní úkoly.¹⁴⁸

Články 40 až 45¹⁴⁹ upravují podmínky a omezení převodu osobních údajů do třetích zemí nebo mezinárodních organizací. Konkrétně čl. 42 stanoví, jaké záruky je povinen správce nebo zpracovatel poskytnout, aby mohly být převedeny osobní údaje do třetích zemí. Jedná se o jedny z následujících:

- *standardní doložky o ochraně údajů přijaté Evropskou komisí nebo schválené orgánem dozoru,*
- *závazná podniková pravidla přijatá v souladu s čl. 43,*
- *smluvní doložky mezi správcem nebo zpracovatelem na straně jedné a příjemcem údajů na straně druhé, které jsou schváleny orgánem dozoru.*

Zejména institut předávání založené na závazných podnikových pravidlech se v textu Nařízení těší prominentnímu postavení. Náležitosti, která musí taková pravidla splňovat, jsou podrobně rozepsána v čl. 43.¹⁵⁰ Zajímavé je pak ustanovení náležející k výjimkám, za kterých může dojít k předání osobních údajů bez splnění uvedených záruk, a sice ojedinělé případy, kdy je předání nezbytné pro účely oprávněných zájmů správce nebo zpracovatele za současného posouzení okolností předání a zajištění náležité ochrany údajů.¹⁵¹

3.3.1.9 Sankce a opravné prostředky

Závěr Nařízení patří opravným prostředkům, odpovědnosti a sankcím. Tento oddíl upravuje právo každé fyzické nebo právnické osoby vznést stížnost k orgánu dozoru v kterémkoliv členském státě, případně podat soudní opravný prostředek proti rozhodnutí orgánu dozoru. Dále je zde přiznáno právo každé fyzické osobě na soudní opravný prostředek vůči správci nebo zpracovateli, který může být podán u soudů toho členského státu, kde má správce nebo provozovatel provozovnu, případně ve státě, kde má subjekt údajů bydliště.

¹⁴⁸ Čl. 35, 36 a 37 Nařízení;

¹⁴⁹ Čl. 40 – 45 Nařízení;

¹⁵⁰ Více viz čl. 43 Nařízení;

¹⁵¹ Čl. 44 odst. 1 písm. h) Nařízení;

Výrazné zvýšení sankcí, kterými budou postiženi ti, co nerespektují pravidla obsažená v Nařízení, napovídá leccos o tom, jaký postoj Nařízení k ochraně osobních údajů zaujme. Vezmeme-li v úvahu, že nejvyšší sankce dosahuje hodnoty jednoho milionu EUR nebo v případě podniků 2% jejich ročního celosvětového obratu, není snadné se ubránit myšlence, že Nařízení zvolilo velice agresivní taktiku za účelem prosazování ochrany osobních údajů.

3.3.2 Potenciální dopad návrhu nařízení na fyzické osoby

Pro zhodnocení potenciálního dopadu, který by mohlo Nařízení v současné podobě mít, je nutné nazírat na toto Nařízení z více perspektiv. Bylo by chybné vzít za vlastní pouze názor prezentovaný Komisí, která logicky podtrhává hlavně pozitiva. Naopak, je třeba číst mezi řádky a pokusit se nestranně vybrat jak případné pozitivní, tak negativní účinky Nařízení.

Když pomineme debaty o tom, zda je vůbec nutné přijímat nové Nařízení namísto směrnice a zda by lépe neposloužila účelu reformy pouhá novelizace současné Směrnice, je nutné konstatovat, že Nařízení, jakožto jednotná úprava ochrany osobních údajů napříč Evropskou unií, by znamenalo zjednodušení postupů spojených se zpracováním osobních údajů, zjednodušení dokumentace a dalších požadavků stanovených v Nařízení.¹⁵²

S ohledem na průzkumy z roku 2011,¹⁵³ které měly za úkol zjistit postoj občanů Evropské unie k ochraně osobních dat, je Nařízení zaměřeno na výrazné posílení práv jednotlivců. Tyto průzkumy prokázaly jednak jistou míru nejistoty při každodenních operacích s osobními údaji na Internetu, jednak určitou neznalost práv, kterými každý subjekt údajů disponuje. Nejistota a neznalost jdou ruku v ruce s klesající důvěrou vůči online prostředí, ve kterém se v dnešní době odehrává velká část obchodů i sociální interakce. Na Nařízení lze tak hledět jako na jeden z hlavních stavebních kamenů, které mají znovu postavit silné základy důvěry v online prostředí. Odstranit stín pochybností, který visí nad užíváním mobilních aplikací, online nakupováním, sdílením fotografií aj.

¹⁵² Přestože v různých ustanoveních Nařízení je počítáno s modifikací pravidel legislativami jednotlivých členských států (jedná se spíše o zpřísnění než rozvolnění pravidel obsažených). Jako příklad lze uvést rozšíření omezení dle čl. 21 Nařízení. Více viz: GILBERT, F, *European data protection 2.0: new compliance requirements in sight - what the proposed eu data protection regulation means for u.s. companies*, Santa Clara Computer & High Tech. L.J., vol. 28 2012, str. 857-863;

¹⁵³ Speciální Eurobarometr 359, *Postoje k ochraně dat a elektronické identity v EU*, [online], červen 2011, dostupné z: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_359_en.pdf;

Nutno dodat, že tato nedůvěra je mimo jiné vážnou překážkou pro vznik fungujícího *Jednotného digitálního trhu Evropské unie*,¹⁵⁴ jehož vytvoření je spojováno s přílivem nových investic a vznikem stovek tisíc pracovních míst.¹⁵⁵

Text Nařízení v současné podobě výrazně posiluje práva jednotlivců a slibuje si od tohoto kroku, že přispěje k posílení důvěry občanů Evropské unie, jak bylo nastíněno výše. Zde je aplikována myšlenka, že posílení práv jednotlivců bude mít za následek větší kontrolu nad zpracováním jejich osobních údajů. Tato větší kontrola dále povede k upevnění důvěry v ochranu osobních údajů, což se promítne na výraznější iniciativě v online prostředí. Pro tyto účely byla zavedena nová práva, jako jsou již uvedené právo být zapomenut nebo právo na přenositelnost údajů. Obě práva dávají subjektu údajů větší kontrolu nad zpracováním jeho osobních údajů. Ať už v podobě požadavku na výmaz dat, pokud už nadále nejsou pro správce potřebná nebo v podobě snadnějšího přístupu k osobním datům, kontroly, která data jsou správcem o vlastní osobě zpracována, případně v podobě snadnějšího převodu těchto osobních údajů mezi jednotlivými správci.

Další pozitivní zprávou pro subjekty údajů je, že Nařízení dbá na jejich větší informovanost. Jejím projevem je například nová povinnost správce informovat nejen orgán ochrany osobních údajů, ale i subjekt údajů v případě, že dojde k ohrožení osobních dat. V praxi půjde například o případy, kdy bude databáze správce napadena útokem hackerů nebo bude zjištěno zneužití takových údajů zevnitř. V každém případě je důležité, že subjekt údajů bude mít právo vědět o nebezpečí, které hrozí jeho osobním údajům a podniknout náležité kroky, aby stihl předejít následným škodám nebo takovéto škody alespoň zmírnit.

To že je ochrana osobních údajů „až na prvním místě“ dokazuje i představení zmíněných koncepcí „*Privacy by Design*“ a „*Privacy by Default*“.¹⁵⁶ S odkazem na výše uvedené, tyto dvě koncepce reprezentují zavedení záruk, které směřují k účinnější ochraně osobních údajů, do samotných produktů a služeb od základu, přičemž základní nastavení těchto služeb a produktů by mělo vycházet vstříc uživateli

¹⁵⁴ Více o Jednotném digitálním trhu viz

http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.9.4.html;

¹⁵⁵ Jedná se o jednu z priorit Komise. K tomu více viz *President Juncker's Political Guidelines*, dostupné online z: http://ec.europa.eu/priorities/digital-single-market/index_en.htm;

¹⁵⁶ K tomu také CAVOUKIAN, Ann, *Privacy by design – 7 základních principů*, [online], dostupné z: <https://www.privacybydesign.ca/content/uploads/2009/08/7foundationalprinciples-czech.pdf>;

a být tzv. „*privacy-friendly*“ (volně přeloženo z angl. jako „*přátelské k soukromí*“). Cílem *Privacy by Design* je zajistit ochranu soukromí a osobní kontrolu nad osobními daty za pomoci proaktivního přístupu a preventivních opatření, které tváří v tvář informačním a komunikačním technologiím jsou více potřebné, než jen klasické následné dodržování regulatorních pravidel.

Je-li vztaženo *Privacy by Default* k moderním komunikačním technologiím, lze ho široce chápat jako povinnost přijmout určitá softwarová opatření, která znemožňují sbírání, sdílení, zobrazování a jiné operace s osobními daty bez explicitního souhlasu. Tak například nastavení soukromí, které uživatel zná typicky ze sociálních sítí, bude automaticky nastaveno v režimu, který neumožňuje veřejné sdílení informací o uživateli. Samozřejmě bude mít uživatel možnost toto původní nastavení následně změnit, avšak pouze vlastní aktivní činností s udělením vlastního souhlasu.

Argumenty pro zavedení těchto softwarových opatření se většinou opírají o fakt, že značná část uživatelů internetových služeb si buď není vědoma možnosti konfigurace nastavení soukromí, nebo je pro ni tato konfigurace složitá a nejasná. Dále je nutné zdůraznit, že čím dál větší část uživatelské základny internetových služeb tvoří děti a mladiství, kteří si neuvědomují rizika spojená s nedostatečnou ochranou soukromí při využívání těchto služeb, zejména při využívání sociálních sítí.

Ačkoliv se na první pohled může zesílení práv subjektů údajů jevit jako jednoznačná změna k lepšímu, ne vždy tomu tak v praxi musí být. Zavedení celé řady nových povinností a institutů může mít za následek, že správci osobních údajů budou postaveni před nelehký úkol, a sice vypořádat se s novými povinnostmi a instituty v reálném prostředí. Budou muset přijmout nejrůznější administrativní a technologická opatření, přičemž mnohdy ani není jasné, jak kýžených výsledků bude možné nejlépe po technické stránce dosáhnout. Tyto problémy spojené s aplikací právních norem Nařízení v praxi budou zcela jistě spojeny s právní nejistotou a nemalými finančními náklady. To se může negativně odrazit na samotné ochraně subjektů údajů, kdy nebude dosaženo tak hladkého průběhu při uplatňování nejrůznějších práv, jak Nařízení předpokládá.

Vrátíme-li se například ke koncepci *Privacy by Default* nebo k požadavku explicitních souhlasů, praktická aplikace těchto institutů bude muset čelit hned několika výzvám. Bude předmětem mnoha sporů, které nastavení bude vyhovovat a bude natolik

univerzální, aby mohlo být plošně aplikováno na nejrůznější software. Dále bude složité vytvořit takový kompromis v podobě nastavení soukromí, které by vyhovovalo širokému spektru uživatelů. Konečně tak může dojít k situaci, kdy koncept *Privacy by Default* po náležité aplikaci bude vnímán uživateli jako rušivý a iritující prvek, který bude uživatele zahlcovat množstvím varovných tabulek a oznámení. Může tak dojít k naprosto opačnému efektu, než který byl původně zamýšlen Komisí. Místo posílení důvěry v online služby a přilákání většího počtu uživatelů, by mohlo dojít k frustraci uživatelů a jejich menší aktivitě.

3.3.3 Potenciální dopad návrhu nařízení na podniky¹⁵⁷

V předchozích odstavcích byly spíše zmíněny účinky, které se od Nařízení očekávají ve vztahu k fyzickým osobám. Výrazný vliv však bude mít Nařízení i na činnosti podniků. Bude záležet hlavně na jejich velikosti, resp. počtu jejich zaměstnanců, a zda svou činnost provozují lokálně či přeshraničně. Rozlišujeme tak malé, střední a velké podniky. Jak již výše bylo zmíněno, Komise, která si uvědomuje potenciál digitálního trhu, usiluje o vytvoření Jednotného digitálního trhu, kde logicky budou hrát jednu z hlavních rolí právě velké podniky. Právě na ně je soustředěna naprostá většina výhod, které Nařízení slibuje. Jednou z hlavních předností Nařízení, které údajně mají ocenit všechny podniky je jednotná sada pravidel pro všechny podniky působící v Evropské unii. Tím, že se nadále podniky nebudou muset přizpůsobovat odlišným požadavkům na ochranu osobních údajů v tom kterém státě, by měly dle odhadů Komise ušetřit ročně až 2,3 mld. Eur.¹⁵⁸ Dalším plusem pro podniky, které podnikají přeshraničně, by mělo být, že se budou zodpovídat pouze jednomu orgánu dozoru a to orgánu dozoru v tom státě, kde má sídlo jejich hlavní provozovna. Toto opatření by mělo vést jednak ke zjednodušení byrokracie a ke sjednocení kontroly činnosti správců a zpracovatelů, jednak ke snadnějšímu uplatnění práva na ochranu osobních údajů ze strany subjektů údajů.

¹⁵⁷ Ačkoliv nový občanský zákoník do české právní úpravy přinesl namísto pojmu podnik pojem obchodní závod, pro účely této práce je používán evropský pojem podnik, jak je vykládán např. v rozhodnutí ESD C-41/90 Höfner v. Macrotron. Dle tohoto rozhodnutí je podnikem „*jakákoliv entita bez ohledu na právní status či způsob financování vykonávající ekonomickou aktivitu.*“

¹⁵⁸ FactSheet Evropské Komise, *Data Protection Day 2015: Concluding the EU Data Protection Reform essential for the Digital Single Market*, [online], 28. 1. 2015, dostupné v AJ z: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-3802_en.htm;

Na druhou stranu bude zavedeno několik nových institutů, což se nepochybně negativně promítne do rozpočtů jednotlivých podniků. Za zopakování stojí povinnost velkých podniků ustanovit inspektora ochrany údajů, zvýšení odpovědnosti správců a v neposlední řadě již zmiňované projevy zavedení koncepcí *Privacy by Design* a *Privacy by Default*. V neposlední řadě jsou tyto povinnosti vynucovány za pomoci vysokých pokut, což se pro některé podniky může stát likvidačním opatřením.

Ačkoliv prvotní záměr Nařízení byl oprostít se od zbytečné byrokracie a zmenšení nákladů, které podniky vynaloží na administrativu, ve výsledku při zavedení všech novot, se kterými Nařízení počítá, se náklady s největší pravděpodobností ještě zvýší. Jisté je již teď, že daleko méně výhod přinese Nařízení pro malé a střední podniky. Tyto podniky jen výjimečně expandují za hranice státu, kde mají své sídlo, a tudíž těžko ocení jednotnou právní úpravu v Evropské unii, stejně jako jiné nástroje, které usnadňují manipulaci s osobními údaji napříč Evropskou unií. Naopak na ně dolehne finanční a administrativní zátěž spojená se zavedením nových povinností, které budou platit plošně na území Evropské unie bez výjimky.

3.3.4 Právo být zapomenut

3.3.4.1 Úvodní zamyšlení nad původem práva být zapomenut

Dnešní doba je charakteristická tím, že lidstvo shromažďuje obrovské množství dat, z nichž je nemalá část mnohdy velice snadno přístupná. Bohužel se jedná i o taková data, jejichž přístupnost není vůbec žádoucí. Bez nadsázky lze, jak již bylo několikrát zmíněno, konstatovat, že každý z nás za sebou nechává digitální stopu, kterou je téměř nemožné vymazat. Prakticky s prvním okamžikem, kdy se uživatel připojí na Internet a využije některou z jeho služeb, začíná tvořit svůj digitální otisk, který tím, že vypne internetový prohlížeč, rozhodně nezmizí. Naopak, tento otisk se prohlubuje s každým dalším dnem stráveným online. Je nutné vyzdvihnout právě to, že otisk se s každým dalším připojením na Internet prohlubuje. Žijeme ve světě, kde informace jakéhokoliv druhu mají svoje využití a staly se měnou moderní doby, ve světě, kde ukládání a shromažďování dat se stalo daleko jednodušším a levnějším, než jejich vymazání. V současné informační společnosti se zapomínání stalo artiklem, který je velice vzácný, žádaný a téměř nedostupný.

Komise si je vědoma těchto společenských a technologických změn a proto spolu s dalšími změnami, ve snaze pomoci ochraně osobních údajů v přímé konfrontaci s technologickými změnami moderní doby, představila v Nařízení tolik diskutované „právo být zapomenut“. Vůbec poprvé je právo být zapomenut oficiálně pod tímto názvem začleněno v legislativním textu. Dosud vyplývalo pouze z judikatury, jak bude ostatně podrobně rozebráno dále.

Problematika práva být zapomenut je velice složitá a dalo by se o ní napsat několik desítek stran, proto bude v této kapitole věnován právu být zapomenut pouze omezený prostor. Při bližším zkoumání zrodu tohoto práva, lze zjistit, že toto právo je nazíráno z několika různých úhlů a je mu přisuzován různý původ. Asi nejuznávanější a obecně akceptovanou teorií je, že právo být zapomenut vychází z práva na soukromí. Dle této teorie právo být zapomenut spoléhá na principy, dle kterých lze osobní údaje shromažďovat, zpracovávat a jinak používat jen pro stanovené účely a jsou stanoveny zákonné limity takového použití.

Existují však i odlišné názory, dle kterých právo být zapomenut vychází z práva na vlastní identitu. Argumentace k tomuto názoru vychází z přesvědčení, že je velice nepravděpodobné, aby právo být zapomenut vycházelo z práva na soukromí, když se většina konfliktů týká veřejných informací (jedná se například o informace, kdo byl pachatelem trestného činu, případně obětí atd.), které nejsou chráněny právem na soukromí.¹⁵⁹

Další menšinový názor vychází z premisy, která připodobňuje soukromí k vlastnictví. Jinými slovy, každý jedinec je vlastníkem svých osobních údajů. Právo být zapomenut pak přejímá tento koncept, když umožňuje jedinci svobodně rozhodnout, co se stane s jeho osobními údaji v okamžiku, kdy došlo k jejich odhalení a umožňuje mu tak vykonávat kontrolu nad svými osobními údaji, stejně jako nad předmětem vlastnictví. Nutno dodat, že dle této teorie působí *erga omnes* zrovna tak jako právo vlastnické.¹⁶⁰

¹⁵⁹ ANDRADE, N. N. G. 2012, *Oblivion: The Right to be Different from Oneself - Reproposing the Right to be Forgotten*, VII International Conference on Internet, publikováno v: *Law & Politics. Net Neutrality and other challenges for the future of the Internet*, [online], Revista de Internet, Derecho y Política, no. 13, pp. 122-137, dostupné z: http://idp.uoc.edu/index.php/idp/article/view/n13-andrade_esp/n13-andrade_eng, [cit. 25. 3. 2015];

¹⁶⁰ PURTOVA, N. 2010, *Property in personal data: Second life of an old idea in the age of cloud computing, chain informatisation, and ambient intelligence*, publikováno v: GUTWIRTH, S., POULLET,

3.3.4.2 Co si představit pod právem být zapomenut?

Ačkoliv je právo být zapomenut velice často skloňováno, neexistuje jednotný názor na to, co si vlastně pod tímto právem představit. Podle autora jménem Bert-Jaap Koops¹⁶¹ literatura rozeznává tři formy, kterých může právo být zapomenut nabývat:

- *právo na výmaz informací po uplynutí určité doby,*
- *právo znovuzískat tzv. „čistý štít“,*
- *a právo být spojován pouze se současnými informacemi.*

První z koncepcí práva pracuje s ideou, že jedinci by měli mít možnost požadovat po ostatních fyzických a právnických osobách, které disponují s jejich osobními údaji, aby tyto údaje vymazaly. Tato koncepce se uplatní zejména v situacích, kdy dochází k umístění informací na Internet samotným subjektem údajů, případně jedincem odlišným od subjektu údajů. Problém, kterému tato koncepce čelí, je vymahatelnost tohoto práva. Komplikace se objevují téměř vždy, když se informace rozšíří a začne existovat více osob, které disponují informací, jež má být vymazána.

Koops pokračuje a vysvětluje, že druhá a třetí teorie jsou prakticky totožné. Obě totiž vychází ze stejného přesvědčení, že jedinec má právo se vyvíjet a růst, aniž by byl navěky spojován s informacemi z minulosti, které mu mohou způsobit újmu. Koncept těchto teorií lze připodobnit k případům trestné činnosti mladistvých, kde jsou záznamy zapečetěny právě z důvodu, aby minulost neměla konstantní negativní vliv na vývoj mladistvého. Tyto teorie jsou úzce spojeny s francouzským konceptem *le Doit a l'Oubli*, což lze volně přeložit jako „právo na zapomenutí“. Aplikace těchto teorií bude většinou spojena s případy kriminální minulosti pachatelů trestných činů.¹⁶²

V Nařízení je právo být zapomenut upraveno spolu s právem na výmaz v čl. 17. Emily Adams Shoor rozděluje tento článek do tří samostatných sekcí.¹⁶³ První sekce výslovně uvádí, že: „[s]ubjekt údajů má právo požadovat od správce výmaz osobních

Y., DE HERT, P. & Leenes, R. (eds.), *Computers, Privacy and Data Protection: an Element of Choice*, Springer, Dordrecht, Heidelberg, London and New York, pp. 39-64;

¹⁶¹ KOOPS, B.-J., 2011, *Forgetting Footprints, Shunning Shadows. A critical analysis of the „Right to be Forgotten“ in Big Data Practice*, SCRIPTed, vol. 8, no. 3, dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1986719, [cit. 25. 3. 2014];

¹⁶² Ibid.;

¹⁶³ SHOOR, E. A., *Narrowing the right to be forgotten: Why the european union needs to amend the proposed data protection regulativ*, Brook. J. Int'l L., vol. 39:1, 2014, [cit. 25. 3. 2014];

údajů, které se jej týkají, a zdržení se dalšího šíření těchto údajů, zejména v souvislosti s osobními údaji, které subjekt údajů zpřístupnil v dětském věku (...).¹⁶⁴ Tato první část kopíruje záměr Nařízení ochránit děti a mladistvé před škodlivými účinky, které by mohly být způsobeny existencí starého, nežádoucího obsahu umístěného na Internetu. Sekce druhá¹⁶⁵ ukládá správci povinnost informovat třetí strany, které zpracovávají inkriminované osobní údaje, že subjekt od nich požaduje výmaz těchto osobních údajů. Zároveň činí správce odpovědného za výmaz těchto údajů, pokud povolil třetím stranám zpracování dotčených údajů. Sekce třetí pak vyjmenovává výjimky, kdy správce nemusí provést neprodleně výmaz osobních údajů a kdy je uchování nezbytné.¹⁶⁶

Ve vztahu k právu být zapomenut předkládá zajímavé srovnání současné právní úpravy a zamýšlené právní úpravy v Nařízení Andra Giurgiu,¹⁶⁷ kde zdůrazňuje, že Směrnice v rámci práva na přístup k osobním údajům obsahuje právo na opravu, výmaz nebo blokování údajů, jejichž zpracování není v souladu se Směrnicí.¹⁶⁸ Dále upozorňuje, že čl. 17 Nařízení, prakticky vyjmenovává případy, kdy má subjekt právo na výmaz a nezmiňuje se o právu být zapomenut. Při porovnání ustanovení čl. 17 Nařízení a ustanovení zakotvených ve Směrnici, se tedy jedná o pouhé utvrzení principů již jednou zakotvených ve Směrnici a nikoliv o převratnou novinku. Pokračuje a podtrhává čl. 17 odst. 2, který ukládá správci povinnost upozornit třetí strany na požadavek výmazu. Tento odstavec chápe jako klíčové ustanovení pro právo být zapomenut, avšak konstatuje, že v aktuální podobě neobsahuje právo být zapomenut. V kontrastu s tím upozorňuje na znění totožného článku v návrhu Nařízení z roku 2011, kde bylo uloženo správci, který zveřejnil dotčená data, aby zajistil výmaz jakéhokoliv veřejného internetového odkazu, kopie nebo repliky osobního údaje vztahujícího se k subjektu údajů nacházejícím se v kterémkoliv veřejně přístupné komunikační službě, která umožňuje vyhledání nebo přístup k dotčeným osobním údajům.¹⁶⁹

¹⁶⁴ Čl. 17 odst. 1 Nařízení;

¹⁶⁵ Čl. 17 odst. 2 Nařízení;

¹⁶⁶ Čl. 17 odst. 3 Nařízení – jedná se o případy, kdy je nezbytné uchovat osobní údaje například pro výkon práva na svobodu projevu dle čl. 80 Nařízení, z důvodu veřejného zájmu v oblasti veřejného zdraví, pro účely statistického a vědeckého výzkumu aj.;

¹⁶⁷ GIURGIU, A., *Challenges of regulating a right to be forgotten with particular reference to Facebook*, 7 Masaryk U. J.L. & Tech. 361, 2013, [cit. 25. 3. 2014];

¹⁶⁸ Čl. 12 písm. b) Směrnice;

¹⁶⁹ Čl. 15 odst. 2 Nařízení COM (2011) verze 56;

3.3.4.3 Případ Google Spain SL, Google Inc. proti Agencia Española de Protección de Datos (AEPD), Mario Costeja González

Ačkoliv je právo být zapomenut prezentováno jako nově zakotvené právo v textu Nařízení, stačí malé ohlédnutí do minulosti a zjistíme, že tento pojem se dostal do širokého povědomí společnosti poměrně nedávno. 13. květen 2014 byl den, kdy Soudní dvůr Evropské unie (dále jen „SDEU“) vynesl rozsudek ve věci C-131/12 Google Spain SL, Google Inc. proti Agencia Española de Protección de Datos (AEPD), Mario Costeja González (dále jen „Rozsudek“).¹⁷⁰ Toto rozhodnutí, hlavně díky způsobu, jakým média představila výsledek tohoto Rozsudku veřejnosti, vzbudilo nebývalý zájem.

Rozsudek řešil spor mezi společnostmi Google Inc. a p. Gonzálezem. Ten se v roce 1998 ocitl v situaci, kdy byl donucen prodat nemovitost z důvodu nesplaceného dluhu na sociálním pojištění (nutno dodat, že zmíněný dluh byl následně splacen). O celé situaci informoval tisk, konkrétně deník La Vanguardia. O 16 let později byl tento článek stále k dohledání na internetových stránkách zmíněného deníku prostřednictvím internetového vyhledávače společnosti Google Inc. P. González, který se cítil poškozován faktem, že tato 16 let stará informace je stále ve veřejném povědomí díky tomu, že se dá vyhledat na Internetu, se obrátil na španělský úřad pro ochranu osobních údajů (Agencia Española de Protección de Datos). Tento úřad nařídil, aby Google odstranil tyto osobní údaje p. González ze svého indexu a zabránil jakémukoliv dalšímu přístupu k těmto informacím do budoucna. Postupně se tento případ dostal až ke španělskému nejvyššímu soudu, který položil SDEU celkem tři předběžné otázky, které se dotýkají výkladu ustanovení Směrnice (konkrétně se jednalo o otázky týkající se věcné a místní působnosti a práva být zapomenut).

První otázka se týkala věcné působnosti Směrnice a konkrétně řešila, zda se pod zpracováním osobních údajů rozumí činnost internetového vyhledávače, který pracuje s velkým počtem dat, aniž by rozlišoval, zda se jedná o osobní údaje či nikoliv.

¹⁷⁰ rozsudek Soudního dvora Evropské Unie ve věci C-131/12 Google Spain SL, Google Inc. proti Agencia Española de Protección de Datos (AEPD), Mario Costeja González, ze dne 13. května 2014, [online], dostupné z: http://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf;jsessionid=9ea7d2dc30ddee20f85bd5e4250a96e8d5ff40621c1.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuNbx0?doclang=CS&text=&pageIndex=0&docid=152065&cid=38549;

SDEU v tomto posouzení zaujal stanovisko spíše materiální a zdůraznil, že právě onen dopad činnosti vyhledávače má za následek, že v globálním měřítku jsou osobní údaje zpřístupněny všem uživatelům Internetu, kteří zadají klíčová slova jako je jméno osoby, ke které se osobní údaje vážou. SDEU zkonstatoval, že: *„činnost vyhledávače hraje rozhodující roli v globálním šíření uvedených údajů, neboť je činí přístupnými všem uživatelům internetu provádějícím vyhledávání na základě jména dotčené osoby, včetně uživatelů internetu, kteří by jinak nenašli webovou stránku, na které byly uvedené údaje zveřejněny.“*¹⁷¹ SDEU dále zdůraznil, že: *„automatickým, neustálým a systematickým prohlížením internetu za účelem vyhledávání tam zveřejněných informací provozovatel vyhledávače „shromažďuje“ takové údaje, které „vyhledává“, „zaznamenává“ a následně v rámci svých programů indexování „uspořádává“, „uchovává“ na svých serverech a případně „sděluje“ a „zpřístupňuje“ svým uživatelům ve formě seznamů výsledků jejich vyhledávání. Vzhledem k tomu, že uvedené úkony jsou výslovně a bezpodmínečně uvedeny v čl. 2 písm. b) směrnice 95/46, musí být kvalifikovány jako „zpracování“ ve smyslu uvedeného ustanovení, aniž je důležité, zda vyhledávač používá tytéž úkony rovněž na další druhy informací a nerozlišuje mezi nimi a osobními údaji.“*¹⁷² SDEU tak došel k závěru, že správcem osobních údajů bude i ten, kdo neví, že mezi velkým objemem dat zpracovává i osobní údaje, a to proto, že při zpracování postupuje způsobem a používá prostředky, které aplikuje jak na osobní údaje, tak na data, která jimi nejsou. Jinými slovy provozovatelé internetových vyhledávačů (dále jen „PIV“) zpracovávají osobní údaje a stávají se tak správci osobních údajů.

Za nejdůležitější část Rozsudku je však třeba považovat část, kde se SDEU zabývá otázkou práva být zapomenut. Na začátek se sluší připomenout, že Směrnice s pojmem „právo být zapomenut“ vůbec nepracuje a lze tudíž konstatovat, že se jedná o pouhou právní konstrukci, která je složena z jednotlivých práv, která Směrnice upravuje. Konkrétně se v tomto případě jednalo o práva obsažená v čl. 12 písm. b) a čl. 14 první pododstavec písm. a) Směrnice. Soud se zde zabýval výkladem těchto dvou článků, a to ve smyslu, zda: *„umožňují subjektu údajů požadovat od provozovatele vyhledávače, aby vymazal ze zobrazeného seznamu výsledků vyhledávání provedeného na základě jména tohoto subjektu odkazy na webové stránky legálně zveřejněné třetími*

¹⁷¹ Ibid., odst. 36;

¹⁷² Ibid., odst. 28;

*osobami a obsahující pravdivé informace týkající se tohoto subjektu z důvodu, že ho uvedené informace mohou poškodit nebo protože si přeje, aby uvedené informace byly po určité době „zapomenuty“.*¹⁷³

Čl. 12¹⁷⁴ umožňuje požadovat opravu, výmaz či blokování údajů, jejichž zpracování není v souladu se Směrnicí, zejména z důvodu neúplné nebo nepřesné povahy údajů. V případě p. Gonzáleze se však nejednalo ani o neúplnou, ani o nepřesnou povahu údajů. Soud se tedy musel zabývat otázkou, zda tu není jiný nesoulad se Směrnicí a co vlastně tento nesoulad znamená. Čl. 14¹⁷⁵ dává větší prostor výkladu, který by mohl svědčit ve prospěch p. Gonzáleze. Popisuje totiž právo vznést námitku proti zpracování osobních údajů, které se dotčeného subjektu údajů týkají, za podmínky, že se jedná o vážné a legitimní důvody související s osobní situací subjektu.

Soud se zejména soustředí na výklad onoho nesouladu, resp. neslučitelnosti zpracování se Směrnicí, kdy konstatuje, že: *„taková neslučitelnost může plynout nejen ze skutečnosti, že uvedené údaje jsou nepřesné, ale konkrétně také ze skutečnosti, že jsou nepřiměřené, nepodstatné a přesahují míru s ohledem na účely, pro které jsou zpracovávány, že nejsou aktualizovány nebo že jsou uchovávány po dobu delší, než je nezbytně nutné, pokud nejsou uchovávány pro historické, statistické nebo vědecké účely.“*¹⁷⁶ SDEU na tuto myšlenku navazuje, když zdůrazňuje, že i zpracování, které bylo na svém počátku legitimní a v souladu se Směrnicí, se může později z různých důvodů stát neslučitelným se Směrnicí. Zejména tak dochází z důvodu, že zpracovávané údaje již nejsou nezbytné pro účely, pro které byly shromažďovány a zpracovávány. SDEU zde odkazuje na znění čl. 6 odst. 1 písm. c), ve kterém jsou vyjmenovány požadavky na osobní údaje, zvláště pak přiměřenost s ohledem na účel.

V tomto konkrétním případě, kdy se jedná o informaci o dluhu na sociálním zabezpečení starou 16 let, je zjevné, že v porovnání s dobou bezprostředně po splacení dluhu, případně s dobou, kdy byl dluh stále nesplacen, je dnes, o 16 let později, význam této informace menší. SDEU porovnává zájem veřejnosti na zveřejnění této informace a uzavírá tento případ s tím, že: *„v daném případě neexistují konkrétní důvody*

¹⁷³ Ibid., odst. 89;

¹⁷⁴ Čl. 12 písm. b) Směrnice;

¹⁷⁵ Čl. 14 první pododstavec písm. a) Směrnice;

¹⁷⁶ odst. 92 Rozsudku;

odůvodňující převažující zájem veřejnosti mít v rámci takového vyhledávání přístup k uvedeným informacím (...), a proto může subjekt údajů na základě čl. 12 písm. b) a čl. 14 prvního pododstavce písm. a) Směrnice požadovat výmaz uvedených odkazů z tohoto seznamu výsledků.¹⁷⁷ Zároveň však zdůrazňuje, že v jednotlivých případech je vždy na úvaze předkládajícího soudu, aby posoudil, zda zájem veřejnosti na přístup k informacím převažuje nad zájmem jednotlivce na výmaz informací. Proto i v konkrétní situaci, kdy bylo rozhodnuto ve prospěch p. Gonzáleze, by mohlo být rozhodnuto zcela odlišně, pokud by zde byl vážný zájem veřejnosti na zveřejnění takové informace. Je možné se domnívat, že takovým případem by mohla být např. situace, kdy by subjekt údajů zastával veřejnou funkci, a veřejnost by tak měla z titulu kontroly veřejné moci právo znát tyto informace.

Tento Rozsudek byl prezentován médiu jako naprosto průlomový. Titulní strany novin vykreslily toto rozhodnutí jako okamžik, od kterého prakticky každý může snadno a úspěšně požádat o to, aby na něj Internet tzv. „zapomněl“. Realita je však naprosto odlišná. Tento Rozsudek tím, že označil PIV za správce osobních údajů, umožnil jednotlivcům žádat o odstranění obsahu přímo PIV, zároveň však postavil PIV do nezáviděníhodného postavení. Každou žádost o smazání určitého obsahu totiž PIV bude muset posoudit z titulu správce osobních údajů jako první. V této pozici musí posoudit proporcionalitu mezi právem na ochranu soukromí a právem veřejnosti na informace. Při tomto posuzování se uplatní několik kritérií, které pomáhají odpovědět na otázku, zda výsledky internetového vyhledávání obsahují informace zastaralé či aktuální, relevantní či irelevantní a zda je jejich zveřejnění ve veřejném zájmu či nikoliv.

Konkrétně společnost Google Inc. postupuje při posuzování žádostí tak, že prvně zjistí, zda se jedná o reálnou osobu,¹⁷⁸ poté posuzuje řadu kritérií, např., zda dotčená osoba je, či není osobou veřejně činnou, zda odkaz směřuje na materiál publikovaný

¹⁷⁷ Ibid., odst. 98;

¹⁷⁸ Není požadována kopie občanského průkazu ani cestovního pasu žadatele, ani žádného dalšího národního identifikačního dokladu. K identitě žadatele postačí kopie jakéhokoli osobního průkazu s možností nadbytečné údaje znečitelnit. Množství údajů, které Google požaduje k identifikaci reálné osoby žadatele, bylo předmětem kontroly ÚOOÚ, jak uvádí ve svém článku RIPPELOVÁ, Jiřina, „Právo být zapomenut“ ve světle kontrolní praxe Úřadu, [online], Informační bulletin ÚOOÚ, 1/2015, str. 21, dostupné z: https://www.uou.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=200144&id_dokumenty=14698, [cit. 28. 3. 2015];

státní institucí, obecně uznávaným zdrojem, zda obsah byl, či nebyl publikován samotným žadatelem, zda informace souvisí s jeho povoláním, s jeho odsouzením za trestný čin apod.¹⁷⁹ Nejedná se ani zdaleka o úplný výčet kritérií, mnohdy bude záležet třeba na zletilosti, resp. nezletilosti subjektu údajů, závažnosti trestného činu,¹⁸⁰ ale hlavně také na celkovém kontextu případu. Analýza jednotlivých kritérií a jejich celkové posouzení v kontextu daného případu, skrývá mnohá úskalí, proto Google založil vlastní expertní konzultační skupinu s příznačným názvem „Právo být zapomenut“. Dále také bezprostředně po vynesení rozsudku Google zpřístupnil webový formulář,¹⁸¹ který může být použit pro podání žádosti o odstranění.

Ačkoliv společnost Google Inc., jakožto největší hráč na poli internetových vyhledávačů, rychle reagovala na následky vydaného Rozsudku a vyšla vstříc jednotlivým žadatelům umožněním snadného podání žádosti o odstranění, je třeba zdůraznit, že úspěšnost těchto žádostí je zhruba poloviční.¹⁸² I když je rozhodnutí PIV o odstranění negativní, stále je zde možnost se obrátit na ÚOOÚ se stížností proti postupu PIV. Ani jeden, ani druhý způsob řešení však ani vzdáleně neukládají PIV stoprocentní povinnost odstranit dotčený obsah na základě subjektivního přání subjektu údajů, resp. žadatele. Zkreslený názor veřejnosti o tom, že stačí pouhá žádost a internetový vyhledávač musí odstranit dotčenou informaci, je tedy naprosto mylný a namísto z textu Rozsudku vychází spíše z dezinformací médií.

Ostatně generální advokát ve svém stanovisku k případu p. Gonzáleze se snaží mírnit očekávání veřejnosti a zároveň tak uklidňuje správce osobních údajů (kteří prakticky bezprostředně po vynesení rozsudku byly zavaleni žádostmi o výmaz údajů na základě „návodu“ uveřejněného v Rozsudku), když konstatuje, že: *„[s]měrnice neupravuje všeobecné právo být zapomenut v tom smyslu, že subjekt údajů má nárok na omezení nebo ukončení šíření osobních údajů, které jsou podle jeho názoru škodlivé, nebo odporují jeho zájmům. Kritéria, která mají být uplatněna v případě zpracování*

¹⁷⁹ RIPPELOVÁ, Jiřina, „Právo být zapomenut“ ve světle kontrolní praxe Úřadu, [online], Informační bulletin ÚOOÚ, 1/2015, str. 21, dostupné z: https://www.uoou.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=200144&id_dokumenty=14698, [cit. 28. 3. 2015];

¹⁸⁰ Ibid., Kritéria, která Google posuzuje ve vztahu k TČ jsou věk subjektu údajů v době spáchání TČ, závažnost TČ, význam činu pro veřejný život, doba, jež od spáchání činu uplynula.

¹⁸¹ Dostupný z: https://support.google.com/legal/contact/lr_eudpa?product=websearch&hl=cs;

¹⁸² Více viz Transparency Report, dostupné z: <http://www.google.com/transparencyreport/removals/europeprivacy/?hl=cs>;

*údajů bez souhlasu subjektu údajů, jsou účel zpracování a zájmy, kterým zpracování slouží, ve srovnání se zájmy subjektu údajů, a nikoli subjektivní preference uvedené osoby. Samotná subjektivní preference nepředstavuje naléhavý legitimní důvod ve smyslu čl. 14 písm. a) směrnice.*¹⁸³

3.3.4.4 Závěrečné úvahy a kritické zhodnocení práva být zapomenut

Na předchozích několika stránkách byly popsány základní aspekty práva být zapomenut, přičemž cílem nebylo a ani být nemohlo vyčerpat tuto problematiku dopodrobna. Cílem bylo spíše rozebrat existenci tohoto právního konstrukt. Záměrně je právo být zapomenut označeno jako právní konstrukt, protože je předmětem diskuzí, zda se o samostatném právu vůbec může hovořit. Dosavadní pojetí spíše napovídá, že spíše než o skutečné samostatné právo se bude jednat o vyjádření obecného principu, který limituje zpracování osobních údajů požadavkem, aby toto zpracování korespondovalo se stanovenými účely. Ostatně tento princip je základem pro mnoho práv týkajících se zpracování osobních údajů.

Ve světle rozebraného rozsudku SDEU je třeba chápat právo být zapomenut pouze jako naprosto neúplné řešení konfliktu mezi protichůdnými faktory v prostředí Internetu jako je konflikt mezi právem na soukromí a ochranu osobních údajů na jedné straně a právem na informace a svobodu projevu na straně druhé. Řečí techniky se totiž spíše než o právo být zapomenut, dá mluvit o právu na vyřazení z indexu, jak uvádí Jiří Peterka.¹⁸⁴ Ten ve svém článku popisuje, co vlastně po technické stránce znamená výsledek rozsudku neformálně označovaný jako právo být zapomenut. Uvádí, že na jednu stranu je slibováno odstranění určitých „výchozích“ informací, ale na druhou stranu se jedná pouze o odstranění konkrétních odkazů z indexů konkrétního vyhledávače. Na závěr dodává a vysvětluje, že: *„odstranění odkazu z indexu vyhledávače nijak neovlivní existenci toho, na co odkaz odkazoval. To zůstává stále*

¹⁸³ Stanovisko generálního advokáta Niila Jääskinenena přednesené dne 25. června 2013 k věci C-131/12, Google Spain SL, Google Inc. proti Agencia Española de Protección de Datos (AEPD), Mario Costeja González, odst. 108, [online], dostupné z:

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=138782&pageIndex=0&doclang=CS&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=103998>;

¹⁸⁴ PETERKA, Jiří, *Právo být zapomenut? Spíše: právo vyřadit z indexu!*, [online], Informační bulletin ÚOOÚ, 1/2015, str. 26, dostupné z: https://www.uou.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=200144&id_dokumenty=14698, [cit. 28. 3. 2015];

dostupné a dostane se k tomu každý, kdo si cestu najde jakkoli jinak. Třeba přes své záložky, přes nějaký „ruční“ katalog, přes odkaz v nějakém on-line článku, nebo jednoduše přes jiný vyhledávač. Protože na světě není jen Google, či Bing, ale řada dalších vyhledávačů. A obejít je všechny, se žádostí o odstranění odkazu, je vlastně z principu nemožné – protože nové vyhledávače vznikají dnes a denně.“¹⁸⁵

Závěrem se k této problematice sluší dodat, že zakotvení pomyslného práva být zapomenut v navrhovaném Nařízení je provázeno množstvím kritických ohlasů. Tyto kritické ohlasy vyplývají hlavně z obav, jak bude a jestli vůbec může být aplikováno v prostředí Internetu. Internet staví právo být zapomenut před nové výzvy a není snadné odhadnout, jak se s těmito výzvami zákonodárce a společnost vypořádá. Je také nutné se ptát, jestli v současné době s tím, jak funguje Internet a internetové vyhledávače, je vůbec možné realizovat právo být zapomenut v jeho pravém slova smyslu a nikoliv pouze ve smyslu ztížit přístup k dotčeným informacím.

Jednou z typických obav je, že pokud by se skutečně dalo realizovat právo být zapomenut, může dojít k nepřiměřené cenzuře ze strany těch, kteří nebudou spokojeni, jak je vykreslována jejich reputace na Internetu. Právo být zapomenut pak nebude sloužit k ochraně široké veřejnosti, nýbrž pouze k ochraně těch, kteří mají zájem na cenzuře webových stránek a kteří mají dostatek finančních prostředků na vedení dlouhotrvajících soudních sporů vedených proti gigantům ze světa internetových služeb.

Dalším trnem v oku se mohou zdát vysoké pokuty představené v Nařízení, které mimo jiné ovlivňují právo být zapomenut. Hrozba vysokých pokut v případě, že dotčený nepostupuje v souladu s požadavkem vyplývajícím z práva být zapomenut, může mít nepříjemný vliv na svobodu projevu. Tento tzv. mrazivý efekt (z angl. *chilling effect*) by mohl mít ve výsledku na svědomí, že si každý provozovatel blogu, internetových stránek aj. dvakrát rozmyslí, jestli raději publikuje inkriminované informace a bude vystaven hrozbě milionových pokut nebo od publikace upustí. Tento efekt může dorůst až do těch rozměrů, že internetoví vydavatelé omezí internetovým

¹⁸⁵ Ibid.;

vyhledavačům přístup ke kontroverzním informacím, aby co nejvíce minimalizovali riziko soudního sporu a případné pokuty.¹⁸⁶

4. Sociální síť

4.1 Co je to sociální síť?

Za uplynulou dekádu bylo lidstvo svědkem dramatického rozvoje nových technologií, z nichž některé se staly doslova fenoménem. Za takový fenomén lze bez váhání označit sociální síť. Jedná se o fenomén nejen ve světě technologie, ale i ve světě sociální interakce. Toto pojetí je nutné aplikovat i ve vztahu k samotné definici tohoto pojmu. Pojem „sociální síť“ lze totiž popsat dvojím způsobem. Za prvé lze nahlížet na tento pojem optikou sociálních věd. V tomto pojetí sociální síť označuje soubor vztahů mezi jednotlivými prvky sítě, zejména mezi jednotlivci, a jejich vzájemnou interakci. Tato kapitola se však nebude zabývat sociologickým pojetím, nýbrž se bude soustředit na nový rozměr, který tento pojem dostal počátkem nového milénia.

Ačkoliv se původně jedná o pojem, který vznikl ještě před vznikem Internetu a s Internetem neměl nic společného, za posledních deset let se tato dvě slova vryla do povědomí veřejnosti nikoliv jako pojem sociologický. Při představě sociální sítě si dnes naprostá většina lidí představí internetovou službu, která představuje nový druh komunikace mezi jejími uživateli. Na otázku, co si představit pod takovou sociální sítí, dávají odpověď v podobě obecné definice, která popisuje sociální síť jako:

*Webovou službu, která umožňuje jedinci (1) vytvořit veřejný nebo polo-veřejný profil v rámci ohraničeného systému, (2) vyčlenit seznam dalších uživatelů, se kterými jsou propojeni a (3) sledovat a procházet seznam uživatelů s nimi propojených, jakožto i seznamy ostatních uživatelů uvnitř tohoto systému.*¹⁸⁷

¹⁸⁶ Více viz HOBOKEN, van Joris, 9 Reasons Why a ‘Right to be Forgotten’ is Really Wrong, [online], information law, policy, free speech and privacy, dostupné z: <http://www.jorisvanhoboken.nl/?p=308> [cit. 29. 3. 2015];

¹⁸⁷ ELLISON, Nicole, BOYD m. danah, *Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship*, [online], poprvé publikováno online 17. 12. 2007, dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1083-6101.2007.00393.x/full>, [cit. 12. 4. 2015];

Další spíše technická definice sociální sítě byla předložena v patentové žádosti pro jednu z prvních sociálních sítí jménem Friendster. Sociální síť je zde popsána jako systém, metoda a přístroj, který umožňuje propojení uživatelů v online počítačovém systému založeném na jejich vztahu v rámci sociální sítě. Patentová žádost dále vysvětluje, že: „(...) počítačový systém sbírá popisná data o různých jedincích a umožňuje těmto jedincům označit další jedince, se kterými mají nějaký osobní vztah. Tato popisná a osobní data jsou integrována a zpracovávána, aby odhalila řady sociálních vztahů, které spojují jakékoliv dva jedince uvnitř sociální sítě.“¹⁸⁸

Hovoří-li se tedy v současnosti o sociálních sítích, je nutné chápat tyto sociální sítě jako webovou komunikační službu, která je zcela závislá na internetovém připojení. Je zcela bezpochyby, že většina lidí se v dnešní době měla možnost seznámit se jmény jako Facebook, MySpace, Twitter, LinkedIn a Youtube. Tyto nejznámější sociální sítě jsou však jen špička ledovce ve světě sociálních sítí. Ve skutečnosti jich existuje mnohonásobně víc. Některé se zaměřují na specifickou skupinu uživatelů, jako jsou třeba bývalí spolužáci nebo profesní kolegové, jiné cílí na skupiny, jejichž společným faktorem může být prakticky cokoliv od jazykového kritéria, národnostního, náboženského až po stejné zájmy a koníčky. Lze tak dělit sociální sítě dle různých kritérií, z nichž asi nejpřehlednější je dělení dle charakteru informací, které jsou sdíleny na té které sociální síti, případně dělení dle služeb, které tato sociální síť nabízí. Co však má většina sociálních sítí společné, že prostřednictvím těchto sítí si uživatel obvykle vytváří svůj profil s osobními informacemi, aby následně mohl vytvořit seznam uživatelů, se kterými bude tzv. propojen, a případně aby mohl skrze tyto další uživatele získat přístup k jejich seznamu propojených uživatelů. Často mohou uživatelé také sdílet různý obsah od zpráv a obrázků, přes fotografie a videa, až po různé dokumenty, hudbu aj. Hlavní funkcí nicméně i nadále zůstává komunikace a šíření informací.

Sociální sítě se dají označit za novodobá komunikační média. Poskytují neomezený prostor pro šíření informací a na rozdíl od médií klasických nejsou svázány snahou vyvažovat soukromé zájmy právem veřejnosti na informace a naopak. Sociální sítě poskytují přímé spojení s veřejností tím, že záleží jen na svobodné vůli dotyčného uživatele, zda se o konkrétní informaci s veřejností podělí či nikoliv. Ona pověstná

¹⁸⁸ United States Patent & Trade Mark Office, 16. června, 2003, žádost č. 10/462,142, více viz *Friendster patents social networking*, OUT-LAW News (červenec 2006), [cit. 12. 4. 2015];

veřejnost a transparentnost spolu s efektivitou s jakou informace šíří, však v poslední době naráží na několik různých problémů. Mezi hlavními problémy patří nedostatečná ochrana soukromí uživatelů, data mining,¹⁸⁹ porušování autorských práv, krádeže identit a mnohé jiné.

4.2 Historie sociálních sítí

Historie sociálních sítí, jakožto novodobé internetové služby se začala psát už v polovině devadesátých let (kořeny by se daly vystopovat až k první emailové zprávě z roku 1971, ale hlavní milník leží v polovině devadesátých let). V té době měly první sociální sítě podobu studentských programů, které byly vytvořeny zejména za účelem komunikace mezi úzkou skupinou lidí jako např. rodinní příslušníci a spolužáci. Naneštěstí pro tehdejší tvůrce přišla tato revoluční myšlenka příliš brzy, jelikož koncem devadesátých let byl počet uživatelů Internetu příliš nízký na to, aby se z těchto sociálních sítí stal celosvětový fenomén. Ačkoliv tyto prvotní sítě jako třeba TheGlobe.com nebo Sixdegrees.com zanikly, koncept a myšlenka, které těmto sítím daly vzniknout, přetrvaly.

O několik let později, přesně v roce 2002, vznikla první sociální síť Friendster.com, která, jak ze samotného názvu vyplývá, spojila přátele na Internetu. O nebyvalém úspěchu svědčí fakt, že její uživatelská základna se během prvních tří měsíců rozrostla na tři miliony. O rok později v reakci na tento úspěch vznikla v pořadí další úspěšná celosvětová sociální síť MySpace, který byla vytvořena za rekordních deset dní. V následujících letech vzniká celá řada dalších sociálních sítí. Mezi nejznámější patří LinkedIn, která je největší profesní sociální sítí na světě a zaměřuje se na podporu trhu práce, dále Twitter (vznik v roce 2006), který pracuje jako mikroblogovací systém založený na sdělování informací v krátkých co do délky omezených zprávách (zakládá si na rychlosti a údernosti stručných zpráv). Dalšími sociálními sítěmi jsou například Pinterest, Tribe.net, Classmates.com, Jaiku, Netlog, Flickr, Reddit nebo množství

¹⁸⁹ Jde o soubor metod sloužících ke zpracování dat a získání netriviálních informací, které jsou v nich obsažené. Je hojně využíván pro marketingové účely, zejména na kterého zákazníka cílit jakou nabídku. Více viz PROCHÁZKA, Michal, *Data mining: jiný pohled na problém*, [online], dostupné z: <http://vtm.e15.cz/aktuality/data-mining-jiny-pohled-na-problem>, [cit. 12. 4. 2015], o problematice data miningu na sociálních sítích aj. více viz Online Social Networking: A Brave New World of Liability, An Advisen Special Report, březen 2010, [online], dostupné z: <https://www.advisen.com/downloads/SocialNetworking.pdf>;

lokálních sítí jako třeba v Číně QZone, v Rusku Vkontakte nebo Bebo ve Velké Británii. Velice mladá sociální síť vznikla pod taktovkou společnosti Google Inc. V roce 2011 přišel Google s nápadem vytvořit sociální síť, která bude sdružovat veškeré online služby poskytované Googlem a vznikl tak Google+, který se těší velké oblibě a stal se druhou nejpoužívanější sociální sítí. Jako nejúspěšnější a největší video sociální síť je známý Youtube (v současnosti také v režii společnosti Google).

Konečně je třeba vyzdvihnout sociální síť Facebook, která je v současnosti největší sociální sítí na světě. Její raketový nástup v roce 2004 odsunul ostatní sociální sítě jako např. MySpace na zadní pozice z hlediska návštěvnosti a počtu uživatelů. Byla založena Markem Zuckerbergem na univerzitě Harvard a během prvního měsíce se na ni přihlásilo 19,500 harvardských studentů. V současnosti je platformou, kde je možné vytvářet profily osobní, skupinové i firemní. Poskytuje celou řadu funkcí od klasické veřejné komunikace skrze soukromé zprávy, přes veřejné sdílení informací, obrázků, videí, odkazů, až po skupinové konverzace v rámci internetových fór nebo umístění placené reklamy. Facebook je využíván jak pro osobní tak komerční účely.

Postupný vývoj Facebooku je velice dobrým ilustračním příkladem, na kterém se dá demonstrovat rozmach sociálních sítí a jejich využití. V současnosti je celosvětově 1,39 mld. měsíčních aktivních uživatelů (jedná se o počet unikátních uživatelů, kteří se přihlásí alespoň jednou za posledních 30 dní).¹⁹⁰ Od roku 2009, kdy počet uživatelů byl 197 mil., vzrostla uživatelská základna o více než jednu miliardu uživatelů. Stále aktivnější jsou také uživatelé na svých chytrých mobilních telefonech, které se velkou měrou zasloužily o tento prudký rozmach sociálních sítí. Konkrétně 84 % měsíčních aktivních uživatelů je tvořeno mobilními uživateli.¹⁹¹

V dnešní době již není k nalezení žádný kontinent, kde by nebyla zastoupena některá ze sociálních sítí. Jen Facebook má celosvětové zastoupení na všech kontinentech a jeho dominanci mu upírá pouze regionální sociální sítě v Rusku a Číně.¹⁹² Dominantní postavení má Facebook i v České republice, kde ho týdně

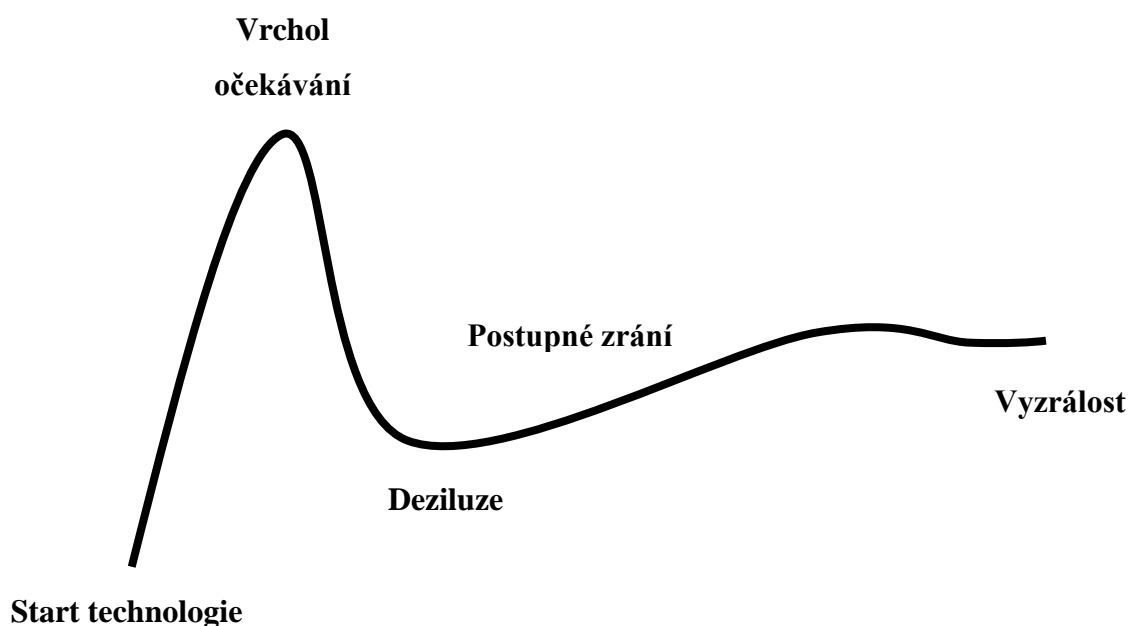
¹⁹⁰ NOYES, Dan, *The Top 20 Valuable Facebook Statistics – Updated February 2015*, Zephoria Internet Marketing Solutions, [online], 10. února, dostupné z: <https://zephoria.com/social-media/top-15-valuable-facebook-statistics/>, [cit. 8. 4.2015];

¹⁹¹ K tomu více viz <http://www.statista.com/statistics/264810/number-of-monthly-active-facebook-users-worldwide/>;

¹⁹² K tomu více viz mapa sociálních sítí, kde je zobrazen vliv sociálních sítí na jednotlivých kontinentech: <http://vincos.it/world-map-of-social-networks/>;

navštíví 3,4 mil. osob. Druhou nejoblíbenější sociální sítí je Youtube se dvěma miliony návštěvníků týdně. S nižšími počty uživatelů jsou pak zahraniční sítě Google+, LinkedIn a Twitter. Mezi české nejnavštěvovanější sociální sítě patří v tomto pořadí Lidé.cz, Spolužáci.cz a Líbímseti.cz. Nutno zmínit, že s příchodem Facebooku české sociální sítě zaznamenaly velký propad.

Ačkoliv počet uživatelů sociálních sítí neustále roste a dnes je těžké si představit život bez tohoto prostředku komunikace, zajímavou myšlenku předkládá Ján Matejka,¹⁹³ kdy odkazuje na tzv. Gartnerovu křivku (*gartner hype cycle*),¹⁹⁴ která vyjadřuje vyspělost a aktuální stav technologií, v jakém se IT technologie nachází a potenciál jejich dalšího vývoje. Tato křivka se skládá z pěti fází. První fází je start technologie a s ním spojený nárůst počátečního zájmu, druhou je vrchol očekávání, třetí je deziluze neboli zklamání, další je postupné zrání a poslední je vyzrálost, kdy dochází k přijetí samotné technologie. Zmiňovaná křivka je Matejkou¹⁹⁵ zobrazována následovně:

Matejka ve vztahu k sociálním sítím poukazuje zejména na fázi druhou a třetí, kdy se postupně dostává očekávání do nejvyššího bodu a vzápětí přichází zklamání. V tomto

¹⁹³ MATEJKA, J, *Internet jako objekt práva: hledání rovnováhy autonomie a soukromí*, 1. vydání, Praha: CZ.NIC, 2013, str. 114;

¹⁹⁴ K tomu více viz <http://www.gartner.com/technology/research/methodologies/hype-cycle.jsp>;

¹⁹⁵ MATEJKA, J, *Internet jako objekt práva: hledání rovnováhy autonomie a soukromí*, 1. vydání, Praha: CZ.NIC, 2013, str. 114;

případě se dá hovořit o nepřeborných možnostech, které sociální sítě poskytují, zejména se hovoří o jejich veřejnosti, efektivitě, otevřenosti. Vývoj posledních událostí však naznačuje, že euforii ze sociálních sítí stírají obavy o zachování určité míry soukromí, která je uživateli očekávána a další problémy, které vyplouvají na povrch po desetiletém užívání. Je možné jen odhadovat, jak se s těmito problémy vypořádají jednotliví poskytovatelé služeb sociálních sítí (dále jen „PSSS“), jak rychle zareaguje právo a jak velké překážky budou muset být překonány na cestě do čtvrté fáze.

4.3 Problematika ochrany osobních údajů na sociálních sítích

V předchozích kapitolách bylo popsáno, co lze chápat pod pojmem soukromí. Nyní je však třeba se pokusit odpovědět na otázku, jak chápat soukromí na sociálních sítích a jestli vůbec nějaké soukromí existuje. Téma soukromí na sociálních sítích zatím není českou odbornou veřejností tolik diskutováno. Je tudíž třeba nechat se inspirovat právním systémem common law a zahraniční literaturou, které nabízí hlubší poznatky této problematiky.

Mark Zuckerberg prohlásil, že: „*věk online soukromí je mrtvý a my jsme ho zabili.*“¹⁹⁶ Vzhledem k charakteru a funkcím, které sociální sítě nabízí, nelze očekávat, že soukromí zde bude mít stejné parametry jako jeho tradiční podoba. Právě prostředí, kde uživatel dychtí sdílet množství informací, často ryze soukromé, a přesto očekává notnou dávku soukromí, si žádá speciální přístup a přehodnocení konceptu soukromí. Klíčové zejména bude zodpovědět otázku, zda lze vůbec na sociálních sítích nějaké soukromí rozumně očekávat. Tzv. očekávání soukromí (z angl. „expectation of privacy“) je pojem, jehož důsledná interpretace povede k rozhodnutí, zda lze uplatnit práva vyplývající z ochrany soukromí či nikoliv.

Tímto pojmem se zevrubně zabývá zahraniční common law judikatura a zahraniční odborné publikace. Na rozdíl od našeho právního prostředí disponují země common law v oblasti soukromí propracovaným systémem tzv. tort law (volně přeloženo jako právo občanskoprávních deliktů), konkrétně se jedná o odvětví, které se specializuje na delikty porušující soukromí (privacy tort law). Aniž bychom zacházeli do podrobností, ve většině případů dochází k naplnění skutkové podstaty tortu, jež

¹⁹⁶ K tomu více viz SMICH, Melissa, Facebook's Mark Zuckerberg: The Age of Online Privacy Is Dead, and We Killed It, Web hosting blog, (12. ledna, 2010);

postihuje zveřejnění soukromých informací. V takových případech je nutné posoudit, co se dá považovat za soukromé a co nikoliv. Závěry z jednotlivých případů a odůvodnění poskytnuté zahraničními soudy, případně názory zahraničních odborníků, by mohly sloužit jako inspirace pro domácí legislativu. Je tudíž vhodné si udělat malý exkurz do zahraniční, zejména americké, rozhodovací praxe týkající se soukromí na sociálních sítích.

V případě *Kubach*¹⁹⁷ muž, který byl HIV pozitivní, prozradil tuto skutečnost svým příbuzným, přátelům, členům podpůrné skupiny pro lidi postižené AIDS a zdravotnímu personálu. Následně souhlasil, že anonymně vystoupí v místní televizi, kde bude otevřeně hovořit o nemoci AIDS. Nicméně během vysílání selhali anonymizační prostředky a muž byl rozpoznán členy místní komunity. Při soudním sporu televizní stanice argumentovala tím, že Kubach se vzdal svého nároku na soukromí, jelikož skutečnost, že trpí nemocí AIDS, prozradil svým přátelům, rodině a dalším výše zmíněným. S tímto argumentem nesouhlasil soud a zároveň zdůraznil, že inkriminovanou informaci sdělil pouze osobám, kterým na něm záleží, případně těm, kteří trpí stejnou chorobou. Kubach tedy mohl důvodně čekat soukromí, i když danou informaci odkryl určité skupině lidí, a tudíž došlo k odkrytí soukromých informací veřejnosti. Dalším podobným případem je *Y. G. v. Jewish Hospital of St. Louis*,¹⁹⁸ kdy soud také rozhodl ve prospěch žalobce, že odkrytí určitých skutečností omezené skupině lidí nečiní tyto informace veřejné, a žalobce má právo očekávat soukromí.

Connie Davis Powell shrnuje, že rozsudky těchto případů naznačují, že pakliže jedinec odkryje soukromé informace určité skupině lidí bez jakýchkoliv smluvních nebo jiných omezení na další šíření, tyto informace mohou být i nadále pro účely privacy tort law považovány za soukromé. Dále dodává, že tato forma soukromí byla označena jako „limited privacy“ (omezené soukromí).¹⁹⁹

Velmi podobné výše popsaným případům jsou situace, které se odehrávají na sociálních sítích. Jedná se o případy, kdy uživatel zveřejní informace určité skupině jiných uživatelů, se kterými sdílí svoji síť, a zároveň očekává, že tyto informace zůstanou zveřejněné (resp. soukromé) jen pro tento okruh uživatelů. I přes tuto

¹⁹⁷ *Multimedia WMAZ, Inc. v. Kubach*, 443 S.E.2d 491 (Ga. Ct. App. 1994);

¹⁹⁸ *Y.G. v. Jewish Hospital of St. Louis*, 795 S.W.2d 488 (Mo. Ct. App. 1990);

¹⁹⁹ POWELL, Connie Davis, *Privacy for Social Networking*, UALR Law Review, vol. 34, 2012

podobnost je však patrné, že soudy a poroty nejsou ochotní přiznávat účastníkům tzv. právo na limited privacy. Tento jev dokládá např. případ *Pietrylo v. Hillstone Restaurant Group*,²⁰⁰ kde se skupinou zaměstnanců byl ukončen pracovní poměr na základě nevhodných příspěvků ve skupině na sociální síti MySpace. Porota usoudila, že nešlo o porušení soukromí na straně zaměstnanců. Dále vysvětlila, že ačkoliv konkrétní separátní skupina byla určena k tomu, aby chránila soukromí člena skupiny (zde žalobce), žalobce nemohl mít důvodně očekávat soukromí ve skupině na sociální síti MySpace.

Dalším podobným případem s touto tématikou je případ *Moreno v. Hanford Sentinel, Inc.*²⁰¹ Jedná se o případ paní Moreno, která byla autorkou kriticky laděného článku popisující její rodné město. Tento článek následně uveřejnila na Internetu, konkrétně na stránkách sociální sítě MySpace. Článek se následně dostal do novin a proti paní Moreno i její rodině se snesla vlna kritiky. Paní Moreno žalovala noviny za uveřejnění článku a porušení soukromí. Nicméně soud konstatoval, že se nejednalo o žádné soukromé údaje, jelikož události, které se jednou stanou veřejné, již nemohou být soukromé. Stejně tak zdůraznil, že osoba, která uveřejní informace na Internetu, nemůže přiměřeně očekávat, že takové informace zůstanou soukromé bez ohledu na to, jestli paní Moreno (jak ostatně tvrdila) očekávala omezený okruh čtenářů. Tím, že uveřejnila článek na MySpace, ho zpřístupnila široké veřejnosti a potenciální velikost jejího publika byla obrovská.

Na první pohled jsou patrné nesrovnalosti, které panují mezi případy na sociální síti MySpace a výše uvedenými případy z reálného prostředí života. Do jisté míry lze tyto nesrovnalosti připisovat zatím dosud neporozuměnému mechanismu sociálních sítí ze strany soudů. Jedním takovým mechanismem sociálních sítí je, že uživatel může určit, které údaje bude sdílet a s kým je bude sdílet. Očekává tedy, že pokud přesně určí okruh lidí (přátel), kterým na sociální síti svěří konkrétní informace, zůstanou tyto informace mezi těmito lidmi a nebudou dostupné širší veřejnosti mimo danou skupinu přátel. Takový uživatel bude právem očekávat určitý omezený stupeň soukromí. Problematiku soukromí na sociálních sítích řeší také L. Strahilevitz ve svém odborném

²⁰⁰ *Pietrylo v. Hillstone Restaurant Group*, No. 06-5754, 2008 U.S. Dist. LEXIS 108834 (D.N.J. 24. července, 2008);

²⁰¹ *Moreno v. Hanford Sentinel, Inc.*, 172 Cal. App. 4th 1125;

článku.²⁰² Podrobně zde rozebírá, jestli lze přiměřeně očekávat, že informace, která již jednou byla zveřejněna, může být stále považována za soukromou. Aplikuje analýzu, která má za cíl zkoumat, zda by se informace stala veřejnou, pokud by byla sdělena byt' jen jednomu členovi komunity. Jinými slovy, daná informace by měla být považována za soukromou, pokud zůstává vyhrazena původní skupině, které byla zveřejněna. Na tom nic nemění ani velikost skupiny. K tomu Matejka dodává, že: „*nikdo by se neměl vzdávat své právní ochrany na základě jednorázového poskytnutí informace, pokud by se dalo empiricky prokázat, že by tímto způsobem pravděpodobně nedošlo k rozšíření předané informace mezi obecnou veřejností.*“ Toto platí dvojnásob u sociálních sítí.

Za současných podmínek je znovu nutné konstatovat jediné. Tradiční pojetí soukromí, jakožto ekvivalent pro tajemství, nejenže není aktuální, ale není ani udržitelné. V okamžiku, kdy trendy současnosti doslova vyzývají jedince, aby se o svá „tajemství“ podělil se svou komunitou přátel a známých, nelze tvrdit, že takový jedinec tím, že se o informace podělí, ztrácí právo na soukromí. Ačkoliv nelze ospravedlňovat značnou unáhlenost a ochotu, se kterou lidé zveřejňují často příliš osobní informace, v éře sociálních sítí a Internetu nezbyvá nic jiného, než na soukromí nahlédnout z jiného úhlu.

Při pokusu redefinovat soukromí uživatelů sociálních sítí Daniel Solove²⁰³ zajímavě argumentuje, když zdůrazňuje, že základy soukromí pro uživatele sociálních sítí nelze hledat v „tajemství“ nebo ve „zveřejnění“, ale spíše v „šíření“ a „dostupnosti“. Klíčové tak je, aby měl uživatel možnost ovlivnit, jak se údaje o jeho osobě budou šířit a komu budou dostupné. Co víc, aby měl kontrolu nad těmito informacemi, protože právě kontrola nad tím, ke komu se jeho údaje dostanou, je základním kamenem online soukromí, které navzdory názoru Marka Zuckerberga,²⁰⁴ stále žije. Proč soukromí není mrtvé, vysvětluje danah boyd takto: „*vyžadování soukromí není o potřebě něco skrývat. Je to o tom chtít si udržet kontrolu. Často soukromí není o skrývání; je o vytváření prostoru, aby se jedinec mohl otevřít. Pokud máme na paměti, že soukromí je o udržení si pocitu kontroly, pochopíme proč „Soukromí není mrtvé“ (z angl. Privacy is not*

²⁰² STRAHILEVITZ, L. A., *Social Networks Theory of Privacy*, 72 U. Chicago Law Review 919, 943–46, 2005;

²⁰³ SOLOVE, Daniel J., *Conceptualizing Privacy*, 90 CALIF. L. REV., (2002), str. 1152-1153;

²⁰⁴ Ref. 196;

*dead). Existují a vždy existovaly dobré důvody, proč se veřejně zapojovat. Veřejně se zapojovat však neznámá ztratit kontrolu.*²⁰⁵

Transformace konceptu soukromí však sama o sobě nezaručuje jeho ochranu. PSSS musí uživatelům umožnit takové technické nastavení služby, které umožňuje tuto kontrolu vykonávat. Jedná se o různá omezení a zákazy zobrazení obsahu uživatele veřejnosti, která lze souhrnně označit jako zásady ochrany soukromí a používání dat. Další překážkou, která leží na cestě k plnému respektování soukromí uživatelů sociálních sítí, je absence efektivní a specifické právní úpravy, která by konkrétně reagovala na problémy vznikající v prostředí sociálních sítí. Tato absence je markantnější v českém právním prostředí oproti zahraničí, ačkoliv vzhledem k pozdějšímu vývoji kultury sociálních sítí zatím neměla příležitost se plně projevit. Téměř nereálnou se jeví i realizace práv uživatelů vůči provozovatelům celosvětových sociálních sítí jako je např. Facebook. Ti díky svému sídlu v zahraničí jsou prakticky mimo faktický dosah českého i evropského systému právní ochrany soukromí resp. osobních údajů, což je činí de facto nepostižitelnými jakýmkoliv tuzemským či evropským veřejnoprávním autoritativním opatřením (rozhodnutím) přijatým za účelem ochrany osobních údajů.

V předchozím odstavci byla položena otázka, do jaké míry umožňuje PSSS uživateli vykonávat diskutovanou kontrolu nad svým soukromím na sociální síti. Odpověď na tuto otázku jde ruku v ruce s odpovědí na otázku, jaký stupeň soukromí může uživatel na sociální síti fakticky očekávat. Aby mohly být tyto otázky alespoň rámcově zodpovězeny, je třeba blíže nahlédnout, jak k ochraně uživatelem poskytovaných dat jednotliví PSSS přistupují. Jako univerzální a zároveň nejvhodnější případ volím největší sociální síť světa, tedy Facebook.

Hned na úvod je relativně snadné odpovědět, jakým způsobem je stanoven rozsah soukromí, které může uživatel očekávat. Facebook disponuje vcelku komplexními zásadami ochrany osobních údajů (tzv. privacy policy), které jsou součástí smluvních ujednání mezi uživatelem a PSSS. Každý uživatel, který chce využívat facebookových služeb, zároveň musí souhlasit s prohlášením o právech a povinnostech, resp. se

²⁰⁵ BOYD, danah, *Making Sense of Privacy and Publicity*, SXSW (13. března, 2010), [online], dostupné z: <http://www.danah.org/papers/talks/2010/SXSW2010.html>, [cit. 12. 4. 2015];

smluvními podmínkami, kde jsou mimo jiné upraveny i otázky týkající se soukromí.²⁰⁶ Ačkoliv to tak nemusí navenek působit, uzavírá vlastně uživatel tzv. *click through* smlouvu,²⁰⁷ kterou se zavazuje, že při užívání služeb, které Facebook nabízí, bude postupovat v souladu se smluvními podmínkami a uplatní se na něj veškeré zásady, tedy i privacy policy.

Při podrobnějším hledání na internetových stránkách Facebooku lze nalézt i seznam principů, které mají být fundamentální pro Facebook samotný. Z těchto principů je důležité pro dokreslení úplného obrazu vypíchnout tato slova: „*Lidé by měli mít volnou ruku při rozhodování, s kým své informace budou sdílet, a měli by mít k dispozici způsob pro nastavení soukromí podle vlastních preferencí.*“²⁰⁸ Z této proklamace je očividné, že Facebook chce dát jasně najevo, že je to právě uživatel, který by měl mít kontrolu nad svými informacemi. I přes toto prohlášení je však praxe zcela odlišná.

Jak již bylo v předchozím odstavci popsáno, uživatel je povinen přistoupit na jednostranně určené podmínky ze strany Facebooku, pokud tuto službu chce využívat. To už samo o sobě limituje uživatelské představy o soukromí, protože se musí přizpůsobit nastavení soukromí Facebooku. Facebook si mimo jiné ve své privacy policy vyhrazuje právo, kdy může definovat, které informace jsou považovány za veřejné.²⁰⁹ Ve světle tohoto soukromí výrazně limitujícího práva, je naprosto klíčové zdůraznit, že Facebook v dodatkovém ustanovení uvádí:

- *Pokud změníme zásady, pravidla nebo další podmínky, na které se odvoláváme v tomto Prohlášení nebo které jsou jeho součástí, můžeme zveřejnit upozornění na stránce Správa služby Facebook (Facebook Site Governance).*

²⁰⁶ Prohlášení o právech a povinnostech, FACEBOOK, dostupné online z: <https://www.facebook.com/legal/terms/update>, [cit. 15. 4.2015];

²⁰⁷ Jedná se o smlouvy, které jsou uzavřeny kliknutím, tedy pomyslným „stisknutím“ virtuálního tlačítka nebo jiného ovládacího prvku, který může mít podobu zaškrtačovacího boxu nebo třeba položky s názvem „souhlasím“. Takové smlouvy jsou běžně uzavírané prostřednictvím internetové služby WWW.

²⁰⁸ Principy Facebooku, FACEBOOK, dostupné online z: <https://www.facebook.com/principles.php>, [cit. 15. 4.2015];

²⁰⁹ Powell vysvětluje, že tato výhrada není pouhou náhodou, nýbrž je jakousi pojistkou sociálních sítí, proti jakékoliv odpovědnosti pramenící z naplnění znaků privacy tort law. Nikdo totiž nemůže uplatňovat práva na ochranu soukromí na veřejné informace. Více viz POWELL, Connie Davis, *Privacy for Social Networking*, UALR Law Review, vol. 34, 2012, str. 694;

- *Pokud budete Služby Facebooku používat i po zveřejnění takového upozornění na změnu našich podmínek, zásad, nebo pravidel, upravené podmínky, zásady nebo pravidla tím přijímáte.*²¹⁰

Jedná se o ustanovení, kterým Facebook svévolně může měnit zásady ochrany soukromí a pakliže se tak stane a uživatel si přeje Facebook nadále používat, nezbyvá mu nic než s takovými změnami souhlasit. Navíc si kolikrát uživatel ani nemusí všimnout takového oznámení, případně mu nevěnuje náležitou pozornost a následným užíváním tak vyjadřuje souhlas se změnami, o kterých ani neví. Nejedná se přitom o jev nijak výjimečný, když privacy policy je upravována téměř každý rok.

S ohledem na tyto zjištění pak působí úvodní proklamace uvedená v principech Facebooku velice nedůvěryhodně. Facebook nicméně umožňuje uživateli prostřednictvím sofistikovaných technologických opatření chránit jeho nastavení soukromí, což se projevuje zejména v tom, do jaké míry bude jeho účet přístupný veřejnosti a které údaje a s kým budou sdíleny. Ve své podstatě se však jedná jen o pouhou iluzi, že veškerá kontrola nad uživatelovým soukromím je v jeho rukou. Ve skutečnosti mají uživatelé pouze takovou kontrolu, kterou jim Facebook udělí skrze svojí privacy policy a smluvní podmínky. Bez nadsázky tak můžeme konstatovat a tím tak odpovědět na úvodní položené otázky, že Facebook prostřednictvím smluvních ujednání a zásad ochrany soukromí, resp. zásad ochrany osobních údajů autoritativně determinuje, jaký rozsah soukromí na své sociální síti může uživatel očekávat a jakou kontrolu nad svým soukromím zde vykonává. Závěrem k této problematice nutno konstatovat, že představy uživatele o svém soukromí se často rozcházejí s tvrdou realitou a právě tyto nesrovnalosti jsou příčinou mnoha problémů vznikajících na sociálních sítích.

²¹⁰ Bod č. 13 Prohlášení o právech a povinnostech, FACEBOOK, dostupné online z: <https://www.facebook.com/legal/terms/update>, [cit. 15. 4.2015];

4.4 Současná právní úprava ochrany osobních údajů ve světle právních vztahů vznikajících na sociálních sítích

Jak již bylo několikrát zmíněno, online sociální sítě jsou v dnešní době fenoménem, který ovládá celý svět. Doslova raketový vývoj této převratné technologie nechává veškerou korespondující právní úpravu daleko za sebou. To má za následek výskyt množství nesrovnalostí a komplikací při aplikaci stávající právní úpravy, která v první řadě nebyla tvořena s myšlenkou vzniku sociálních sítí. Rychlost, s jakou se technologie vyvíjí, nelze ani vzdáleně porovnávat s rychlostí reakce legislativy na technologické změny mající za následek vznik nových dosud neupravených právních vztahů. Můžeme tak směle konstatovat, že právo hraje s technologickým vývojem hru „na kočku a na myš.“ Je však nutné zdůraznit, že ona „myš“, což je technologie, bude vždy o jeden i více kroků napřed.

Problém sociálních sítí a právního rámce, který by alespoň částečně držel krok s touto technologií a adresoval otázky vznikající v tomto prostředí, je velice aktuální a zároveň je toto téma značně obsáhlé. Samotná problematika právní úpravy, která by se zabývala právními vztahy vznikajícími na sociálních sítích, je natolik široká, že není v mých silách ji shrnout na pár stránkách v této podkapitole. Z tohoto důvodu bych si dovilil pouze nastínit, jak se vypořádává již výše diskutovaná Směrnice s technologií, jejíž hlavní rozmach nastává až zhruba deset let po přijetí Směrnice. Řeč tedy bude konkrétně o ochraně osobních údajů a o rolích, které hrají PSSS a uživatelé.

4.4.1 Uživatel sociální sítě jako správce osobních údajů

Při užití striktního výkladu Směrnice lze považovat za správce údajů jak PSSS, tak i prosté uživatele. U PSSS není až takovým překvapením, že naplňuje znaky definice správce údajů, protože určuje účel a prostředky zpracování osobních údajů v první řadě tím, že poskytuje platformu sociální sítě. Účelem se pak obvykle rozumí umožnit uživatelům interakci na sociální síti, aby na základě informací zveřejněných na jejich profilu mohla být lépe cílena reklama inzerentů. Jednotlivé prostředky pro zpracování jsou určovány PSSS a mohou se různit v závislosti na nastavení a celkové organizaci konkrétní sociální sítě.

Na druhou stranu, pokud budeme měřit stejným metrem jako v případě PSSS, striktní výklad Směrnice nasvědčuje tomu, že i uživatelé sociálních sítí za určitých okolností mohou být považovány za správce údajů, protože i oni určují účel a prostředky zpracování osobních údajů. Činnost uživatele obvykle zahrnuje sdílení a zveřejňování osobních údajů nebo jiných informací na svých profilech nebo na profilech svých přátel prostřednictvím fotografií, videí, zpráv a jiných nástrojů. Tyto aktivity, které dle Směrnice odpovídají definici zpracovávání, provádějí uživatelé za určitým účelem a zároveň rozhodují, jak jejich realizace proběhne (jaké prostředky zvolí). Pasovat jednotlivé uživatele do role správců údajů by nevyhnutelně znamenalo, že se na ně budou vztahovat veškeré povinnosti tomuto postavení odpovídající. Ačkoliv při sestavování Směrnice bylo částečně vzpomenuáno i na to, aby fyzická osoba, která zpracovává osobní údaje pro vlastní osobní nebo domácí potřebu, byla vyjmuta z působnosti Směrnice, nemohlo být předvídáno, k jakým změnám dojde o několik let později.

Éra Webu 2.0 již nějaký rok trvá a posledních pár let sledujeme, jak web neslouží už jen výhradně pro zábavu, jak tomu bylo na začátku jeho vzniku. Jak zdůraznila Viviane Redingová rostoucím trendem služeb sociálních sítí je: „*přechod z „Web 2.0 pro zábavu na Web 2.0 pro produktivitu a služby.*“²¹¹ K tomuto jevu by zejména uživatelé sociálních sítí neměli být zcela lhostejní. Čím dál více se ztenčují hranice mezi činnostmi pro osobní či domácí potřebu a činnostmi komerční, resp. jiné činnosti nespádající pod činnost osobní nebo domácí. Uživatel sociální sítě se dostává do dvojediného postavení - v roli správce se snadno může ocitnout mimo bezpečnou zónu výjimky zakotvené v čl. 3 odst. 2 Směrnice,²¹² která mu zaručuje, že se ocitá mimo působnost Směrnice. Pokud tak např. sociální síť slouží uživateli jako platforma pro firemní či jinou obchodní spolupráci nebo používá sociální síť za účelem propagace a podpory své společnosti, charity či sdružení nebo je třeba využívána jako prostředek pro uskutečňování politických, obchodních, charitativních či jiných cílů, zmiňovaná výjimka z působnosti Směrnice se neuplatní. V takovém případě, aniž by si to kolikrát uživatel uvědomoval, nastupuje do role a přebírá povinnosti správce osobních údajů. To

²¹¹ „*Internet budoucnosti: Evropa musí být hlavním hráčem*“, projev Viviane Redingové, evropské komisařky pro informační společnost a média během zasedání iniciativy Lisabonské rady „Budoucnost internetu“, Brusel, 2. února 2009;

²¹² Čl. 3 odst. 2 Směrnice;

mimo jiné znamená, že pro zpracování osobních údajů potřebuje souhlas dotčených subjektů údajů nebo jiný legitimní základ obsažený ve Směrnici.²¹³

Tento příliš kazuistický výklad Směrnice přináší v praxi značné množství obtíží. Nepraktičnost, jaká provází aplikaci Směrnice na uživatele coby správce, lze snadno demonstrovat na výčtu některých povinností, které se pojí s osobou správce. Za prvé, správce osobních údajů musí zpracovávat osobní údaje korektně a zákonným způsobem.²¹⁴ Už jen u této základní povinnosti správce se zdá být nemyslitelné požadovat po každém uživateli, aby nastudoval národní legislativu týkající se ochrany osobních údajů a až následně umístil fotografii, kde označil svého kamaráda, na sociální síť. I kdyby se totiž uživatelé byli schopni naučit postupovat v souladu s právem, pro dozorující úřady by bylo nemožné monitorovat, zda takové neuvěřitelné množství uživatelů tyto povinnosti skutečně dodržuje.

Další z pohledu uživatele absurdní povinností by byla informační povinnost, která mimo jiné zahrnuje povinnost správce seznámit dotčený subjekt údajů s totožností správce, účelem zpracování nebo také uvést příjemce nebo kategorii příjemců údajů.²¹⁵ Informační povinnost správce je samozřejmě jedna ze základních povinností. Nicméně představa, že uživatel musí poskytovat informace každému subjektu, jehož data zpracovává, je nemyslitelná. Co více, při umístění určitých informací uživatelem na svůj účet, jsou tyto informace dostupné, když ne široké veřejnosti v případě nezabezpečeného veřejného účtu, tak alespoň všem spřáteleným uživatelům, a v takových situacích, uživatel ani nemůže odhadovat, kdo všechno se stane příjemcem takové informace. Tudíž informaci o příjemci údajů by ani nebyl schopen poskytnout.

Třetí požadavek, který je třeba demonstrativně ve vztahu k uživateli jako správci vyzdvihnout, je požadavek, aby osobní údaje byly přiměřené, podstatné a nepřesahující míru s ohledem na účely, pro které jsou zpracovávány.²¹⁶ Je složité si představit, jak by se v praxi hodnotilo, zda např. video nebo fotografie jsou přiměřené a nejsou excesivní s ohledem na uživatelem určený účel zpracování. Uživatel totiž je pánem svého profilu a jen on určuje, jak jeho profil bude vypadat a jaké informace bude obsahovat.

²¹³ Více viz Stanovisko č. 5/2009 k internetovým sociálním sítím, Pracovní skupina pro ochranu údajů zřízená podle článku 29, přijato 12. června 2009;

²¹⁴ Čl. 6 odst 1 písm. a) Směrnice;

²¹⁵ Čl. 10 Směrnice;

²¹⁶ Čl. 6 odst 1 písm. c) Směrnice;

Konečně je třeba upozornit na to, že zpracování osobních údajů většinou probíhá na základě souhlasu subjektu údajů. Tento souhlas se také váže na jeden konkrétní účel zpracování. V říší sociálních sítí není zvykem, že uživatel si vyžádá souhlas od subjektu údajů předtím, než zveřejní jeho fotografii. I kdyby dotyčný subjekt údajů sám zveřejnil osobní údaje úzké skupině svých přátel, mezi nimiž by byl i budoucí správce, je nutné vycházet z myšlenky, že tímto zveřejněním souhlasil pouze s tím, že odkryje údaje konkrétním uživatelům. Nelze tedy a priori presumovat, že udělil souhlas uživateli, který je příjemcem takové informace, aby v roli správce tyto informace dále sdílel s třetími stranami, veřejností, zaměstnavatelem atd. Aby takový postup korespondoval se Směrnicí, potřeboval by výslovný souhlas subjektu údajů pro nový účel zpracování.

Z této názorné ukázky nepraktičnosti aplikace doslovného znění Směrnice na uživatele je patrné, že Směrnice nebyla koncipována tak, aby se vypořádala s jevem, který nastává na sociálních sítích. Je nutné mít na paměti, že Směrnice původně měla reagovat na rostoucí množství osobních údajů elektronicky zpracovávaných organizacemi. Jejím hlavním účelem tedy nebylo upravovat práva a povinnosti jednotlivce coby správce, natož pak v prostředí sociálních sítí. Jako v každé dobré Směrnici i zde jsou zadní vrátka v podobě výjimek, jako je již výše popsána výjimka osobní potřeby nebo třeba výjimka žurnalistická, literární nebo umělecká.²¹⁷ V neposlední řadě tu je tzv. „catchall“ výjimka, která umožňuje členským státům přijmout další výjimky k vyjmenovaným ustanovením za účelem ochrany zájmů státu.²¹⁸ Tyto výjimky do jisté míry zabrání, aby dle Směrnice a tudíž i dle legislativ členských států uživatelé sociálních sítí byli považováni za správce, ale jak bylo zdůrazněno, stále častěji se vyskytují případy, kdy do těchto výjimek nespádají. Právě tyto případy by měly vést k zamyšlení, jestli je praktické stavět uživatele sociálních sítí do rolí správců třeba v takových situacích, kdy užívají fotografie a videa přátel a rodiny, a tím je tak postavit naroveň organizacím, jejichž hlavní podnikatelskou činností je zpracování osobních údajů. Vystávají i otázky, jak tuto situaci řešit a jestli striktní aplikace Směrnice nemá chilling effect na plné užívání sociálních sítí uživateli, případně jestli má pozitivní efekt ve smyslu zvýšení obezřetnosti uživatelů při operacích na sociálních sítích.

²¹⁷ Čl. 9 Směrnice;

²¹⁸ Čl. 13 Směrnice;

Tyto otázky a úvahy by se měly do budoucna promítnout při přijetí odpovídající právní úpravy, která by kalkulovala se specifickým postavením uživatele a zvláštnostmi prostředí sociálních sítí. Ať už na úrovni národní, evropské či mezinárodní by se při hledání konkrétního řešení mělo přihlídnout a čerpat inspiraci z několika zdrojů. Mezi tyto zdroje patří zejména různé přístupy jednotlivých států ke komplexní problematice týkající se sociálních sítí. Komisaři pro ochranu osobních údajů v zemích jako je Německo, Austrálie, Kanada, Velká Británie nebo Švédsko se již několikrát pokusili alespoň rámcově adresovat tyto otázky a přijali řadu doporučení a varování, které mají za cíl zejména přinést osvětu mezi uživatele a apelovat na jejich obezřetnost při interakci na sociálních sítích.²¹⁹ Spíše než cestou přijetí nové komplexní právní úpravy postupují skrze vydávání různých pokynů a doporučení, které mají působit jednak preventivně, jednak mají ukazovat směr, kterým postupovat při rozhodování sporů. Dalším významným zdrojem inspirace jsou stanoviska a doporučení řady mezinárodních institucí a organizací, které se zabývají ochranou osobních údajů. Na úrovni evropské je tak nutné se soustředit na názory Pracovní skupiny 29, na úrovni mezinárodní např. na doporučení Mezinárodní pracovní skupiny pro ochranu osobních údajů v telekomunikacích²²⁰ nebo na stanoviska vydaná orgány OSN. Závěrem je třeba zdůraznit, že postup, kdy se jednotlivé státy soustředí na dílčí otázky, spíše než na komplexní úpravu celé problematiky najednou, čerpají z rámcových doporučení přijatých mezinárodními orgány, a v neposlední řadě se snaží zvýšit edukaci populace preventivními opatřeními, je jistě krok tím správným směrem.

²¹⁹ Více viz GARRIE Daniel B. et al., *Data Protection: The Challenges Facing Social Networking*, *International Law & Management Review*, vol. 6, Jaro 2010;

²²⁰ International Working Group on Data Protection in Telecommunication, více viz <http://www1.datenschutz-berlin.de/content/europa-international/international-working-group-on-data-protection-in-telecommunications-iwgdp>;

Závěr

Rád bych zopakoval, vědom si komplexnosti a rozsáhlosti jednotlivých témat, že cílem této práce nebylo poskytnout zevrubnou právní analýzu. Náplní práce bylo spíše věnovat pozornost vlivu technologického pokroku na oblasti práva, které se v době informační společnosti stávají důležitějšími víc než kdykoliv předtím. Prostřednictvím jednotlivých příkladů, které byly v textu popsány, věřím, že bylo demonstrováno, že technologie představují pro právo nebývalé výzvy, které není lehké efektivně překonávat. Právo v souboji s technologií nemůže prakticky nikdy uspět. Vždy bude o krok zpět a bude až zpětně reagovat na změny, které technologický pokrok přináší. Nutno dodat, že tyto změny jsou velice obtížně normativně řešitelné, jelikož nutí právo přijmout nový náhled na léty prověřené právní postuláty a přeformulovat tradiční právní instituty. Ačkoliv se tedy právo snaží věcně reagovat na dopad technologických změn na existující právní vztahy, reakce, se kterou přichází, je nejen opožděná, ale i značně nahodilá. Ona nahodilost pramení zejména z globálního charakteru jednotlivých změn, který má za následek, že reakce práva není celistvá a je značně nekoordinovaná.

Historické pasáže v jednotlivých kapitolách mají ukázat, jakou cestu technologie urazily a mají zároveň zdůraznit, že budoucnost nelze za žádnou cenu podceňovat. Vezmeme-li v úvahu Internet a jeho specifické prostředí, ještě před vznikem Webu 2.0 by si jen několik zasvěcených prognostiků trouflo odhadovat, kam až může Internet dospět. V současnosti dosahuje prostředí Internetu takové úrovně, že jeho svébytná povaha dává vzniknout nově modifikovaným právním vztahům, které souvisejí s internetovými službami a samotnou existencí Internetu.

Internet nevynechal ze své sféry vlivu ani autorské právo, ani právní odvětví zabývající se ochranou soukromí a ochranou osobních údajů. Právě tyto dvě oblasti práva vnímám ve vztahu k Internetu jako jedny z nejvíce ovlivněných. Autorské právo se potýká s problémem, jak omezit neoprávněné užívání autorských děl a snaží se pomocí aktivity různých mezinárodních i regionálních platforem reagovat na vliv moderní trendů, jako jsou technologie cloud computingu, streamingu, sociálních sítí aj. Ochrana soukromí a ochrana osobních údajů s rozvojem Internetu získaly zcela novou podobu a jsme svědky jejich neustálé transformace, která přináší mnoho otázek, na které zatím není jednoznačná odpověď. Je třeba hledat co nejkonkrétnější odpovědi

na tyto otázky, a právě proto jsem se rozhodl umístit těžiště své práce do této problematiky.

Dnešní systém ochrany soukromí a osobních údajů vznikl v naprosto odlišném prostředí, než ve kterém žijeme nyní. Vznikl v prostředí, kde vládla tradiční média (televizní společnosti, nakladatelé, vydavatelé novin, rozhlas). Tato tradiční média fungovala jako prostředník mezi tím, kdo chtěl informaci sdělit a tím, kdo byl v roli diváka. Významně tak ovlivňovala cílové publikum a někdy i obsah sdělované informace. Ačkoliv tradiční média stále mají svou nezpochybnitelnou úlohu, s nástupem Internetu a příchodem informační společnosti Internet přebírá roli prostředníka, a tak skrze některou z jeho služeb může každý bez rozdílu a navíc v určité anonymitě volně sdělovat svůj názor a šířit informace. Neplatí zde původní vzorce chování ani klasické právní mechanismy. Tudíž ani nelze očekávat, že toto prostředí bude podporovat původní pojetí soukromí a že koncept ochrany osobních údajů zůstane beze změny.

Na jednu stranu kladně hodnotím, že význam ochrany osobních údajů si evropský zákonodárce uvědomuje a přijímá náležitá opatření, momentálně hlavně v podobě návrhu nového konceptu evropské právní úpravy ochrany osobních údajů. Reaguje tak na znepokojení evropských občanů, kteří mají obavy o bezpečnost a osud svých osobních údajů, které poskytují webovým službám. Nutno dodat, že takové obavy vedou k neochotě užívat webové služby a jsou tudíž překážkou pro vytvoření Jednotného digitálního trhu, což lze vnímat jako jeden z hlavních důvodů případné nové právní úpravy.

Na druhou stranu si uvědomuji, že vytyčení alespoň rámcových hranic nové koncepce soukromí bude ještě nějakou dobu trvat. Věřím, že tato nelehká úloha pravděpodobně dopadne na rozhodovací činnosti soudců, kteří mají nejlepší předpoklady vykládat a dotvářet právo, jehož charakter vzhledem k proměnlivé podstatě upravované materie nemůže být příliš kazuistický. To však nelze chápat v tom smyslu, že se zákonodárce zproští povinnosti poskytnout pevné právní základy, které budou oporou nejen soudcům. Prozatím však musí být konstatováno, že soudcovská činnost se nese v duchu neúplného pochopení moderních technologií, jak ostatně prozrazuje pohled do zahraničí (viz výše rozsudky z USA zabývající se ochranou soukromí v prostředí sociálních sítí).

Je nutné si uvědomit, že jakákoliv aplikace práva na Internetu, a to nejen vzhledem k ochraně osobních údajů, ochraně soukromí nebo k autorskému právu, si žádá interdisciplinární přístup. Pro pochopení funkcí nových technologií a jejich vlivu na právo je žádoucí čerpat poznání z jiných na první pohled s právem nesouvisejících oborů jako je informatika, kybernetika a další technické obory, dále zkoumat chování uživatelů skrze psychologii a sociologii a v neposlední řadě si také uvědomit ekonomickou stránku věci. Jedině tak je možné vytvořit efektivní právní rámec, který bude počítat s funkcemi a možnými riziky nových technologií a bude náležitě regulovat vznikající právní vztahy. Pouze za předpokladu, že soudci budou disponovat alespoň rámcovými znalostmi technologických funkcí a jejich dopadu a zároveň tyto znalosti uplatní při rozhodování o právních vztazích, budou schopni právo nejen účinně vykládat, ale mnohdy i vyplňovat vznikající mezery.

V reakci na úvodní odstavec, kde popisují, že právo nemá nejmenší šanci v pomyslném souboji s technologií uspět, bych rád podotknul, že vztah práva a nových technologií nelze chápat jako jejich souboj. Právo by nemělo být stavěno do role protivníka technického pokroku. Naopak, mělo by plnit úlohu, která spočívá v podpoře a ochraně rozvoje na straně jedné, na straně druhé by pak mělo regulovat negativní efekty, které takový pokrok přináší. Právo se musí snažit o pochopení nových technologií a pokusit se aplikovat tyto technologie do stávajících podmínek právní úpravy. Jedině tento postup povede k odhalení právních problémů a nových jevů, které v souvislosti s novou technologií vznikají.²²¹ Na takto zjištěné nedostatky pak může právo účinně reagovat při zachování základních standardů právní ochrany. Konečně je taky nutné zdůraznit, že digitální svět je ve stavu permanentní evoluce, což znamená, že se budou objevovat stále nové výzvy, se kterými se právo bude muset vypořádávat. Není vyloučené, že v ne příliš vzdálené budoucnosti dosáhne právní regulace vztahů vznikajících v prostředí Internetu takového stádia, že vytvoří stabilní ucelené právní odvětví, které vytvoří pevný základ a do kterého bude snadné zapracovat dopad technologických změn. Ostatně, uchýlit se k vyloučení možnosti této právní evoluce, by jednak znamenalo zavírat oči před budoucností, jednak by byla zopakována chyba soudce Easterbrooka.

²²¹ MATEJKA, J, *Internet jako objekt práva: hledání rovnováhy autonomie a soukromí*, 1. vydání, Praha: CZ.NIC, 2013, str. 190;

Závěrem bych se rád vrátil do reality současnosti a upozornil na napětí, které panuje ve vnímání soukromí a ochraně osobních údajů v oblasti informačních technologií a telekomunikace. Faktem je, že dnes společnost generuje neuvěřitelné množství dat různého charakteru. Často až s nepochopitelnou lehkostí lidé zveřejňují osobní údaje velice citlivého charakteru. Představa, že data umístěná na sociálních sítích, na emailu, v cloudových úložištích atd. jsou v bezpečí, se rozplynula po aféře s Edwardem Snowdenem,²²² který odhalil sledovací činnost americké NSA.²²³ To vyvolalo v široké veřejnosti oprávněné obavy, kdo všechno může sledovat komunikaci a jiné aktivity na Internetu. Míra sledování zejména ve vyspělých zemích překročila hranici, kterou si obyčejný uživatel Internetu vůbec je schopen představit, a toto sledování navíc výrazně vybočilo z hranic, které mu poskytují ústava nebo zákony.

Mauricijská 36. mezinárodní konference komisařů ochrany dat a soukromí, která proběhla v říjnu 2014, upozornila, že příliš často dochází ke zpřístupňování velkých datových úložišť privátních firem na žádost bezpečnostních úřadů, a to na podkladě rutinních pokynů, bez náležité kontroly a bez povolení soudů.²²⁴ Josef Prokeš v Informačním bulletinu uvádí, že: „(...) z řady příspěvků na konferenci zazněla deziluze i obava nad výsledným stavem ochrany dat v „postsnowdenovském“ světě i nad způsobem, jak hluboce byla narušena či ignorována dosavadní pravidla ochrany soukromí a osobních údajů.“²²⁵ To, že problém s ochranou soukromí a osobních údajů dnes nelze brát na lehkou váhu, zdůrazňuje i rezoluce s názvem Právo na soukromí v digitálním věku, která byla přijata v březnu tohoto roku Radou OSN pro lidská práva.²²⁶ Jedinec sice velice těžko ovlivní, jestli bude jeho internetová aktivita sledována či nikoliv. V jeho moci však je postupovat opatrně a s rozvahou při zpřístupňování svých osobních údajů, nespoléhat na médii přeceňované právo být

²²² Více viz <http://www.theguardian.com/us-news/edward-snowden>;

²²³ National Security Agency, Národní bezpečnostní agentura v USA, více viz <https://www.nsa.gov/>;

²²⁴ 36. Mezinárodní konference komisařů ochrany dat a soukromí - konaná ve dnech 13. – 16. října 2014 na ostrově Mauricius, více viz

<http://www.privacyconference2014.org/en/about-the-conference/resolutions.aspx>;

²²⁵ PROKEŠ, Josef, *Změny ve vnímání soukromí a ochrany osobních údajů v „postsnowdenovském“ světě*, [online], Informační bulletin ÚOOÚ, 1/2015, dostupné z:

https://www.uouu.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=200144&id_dokumenty=14698, [cit. 22. 4. 2015];

²²⁶ Rezoluce o právu na soukromí v digitálním věku, A/HRC/28/L.27, Rada OSN pro lidská práva, přijatá 24. 3. 2015, dostupné z: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/HRC/28/L.27;

zapomenut a nebýt lhostejný k rizikům, která jdou ruku v ruce s užíváním moderních informačních technologií.

Abstrakt

Zde prezentovaná diplomová práce se soustředí na velice komplikovaný vztah Internetu a vybraných právních oblastí. Klade si za cíl zdůraznit vliv informačních technologií na právo jako takové, konkrétně pak zkoumá výzvy, které tyto technologie předkládají právu autorskému a ochraně osobních údajů. Samotná práce je rozdělena do čtyř kapitol. První a druhá kapitola vzhledem k rozsáhlosti tématu, které popisují, nemají ambice danou problematiku podrobně rozebrat, spíše ji uvádějí v širších a obecnějších souvislostech. Kapitola třetí a čtvrtá naopak konkrétní téma ochrany osobních údajů a sociálních sítí rozebírají hlouběji. Závěr práce je považován za určité shrnutí a prezentaci úvah a názorů autora k rozebrané problematice.

Cílem první kapitoly bylo popsat specifické prostředí Internetu včetně jeho vzniku a vývoje. Tato kapitola se také zabývá právními aspekty Internetu, přičemž předkládá různé teze, které charakterizují vztah práva a Internetu, jejich vzájemnou interakci a výzvy, kterým v tomto prostředí musí právo čelit.

Druhá kapitola analyzuje historické proměny autorského práva a vkládá je do kontextu se vzrůstajícím významem, které v dnešní moderní informační společnosti autorské právo bezpochyby má. Tato kapitola neopomíjí stručně a výstižně pokrýt autorskoprávní úpravu v České republice a zároveň se lehce dotýká problematiky neoprávněného užití autorského díla ve vztahu k Internetu.

Ve třetí kapitole, která spolu s kapitolou čtvrtou mohou být považovány za pomyslné jádro práce, je adresována otázka právní úpravy ochrany osobních údajů v České republice a Evropské unii. Tato kapitola je z velké části zasvěcena jak podrobnému popisu českého právního rámce, tak evropské právní úpravě současné a očekávané ve formě návrhu nařízení Evropské Unie o ochraně osobních údajů. Není vynecháno ani srovnání aktuální účinné evropské právní úpravy, tedy směrnice 95/46/ES, a návrhu nařízení o ochraně osobních údajů, jakožto možné dopady přijetí tohoto nařízení. Závěr kapitoly patří v současnosti velmi diskutovanému právu být zapomenut.

Čtvrtá kapitola se zabývá sociálními sítěmi a zároveň upozorňuje na s nimi spojenou problematiku soukromí a ruku v ruce jdoucí ochranu osobních údajů. Vzhledem ke komplikovanosti tématu je v této kapitole cílem jednak přiblížit podstatu

tohoto fenoménu moderní doby, jednak upozornit na obtíže a nejasnosti, které vyvstávají při aplikaci stávající právní úpravy ochrany osobních údajů na právní vztahy vznikající v prostředí sociálních sítí. Závěr práce patří zamyšlení nad vztahem informačních technologií a práva a dalším poznámkám k předkládané práci.

Summary

Herein presented thesis focuses on a very complicated relationship between the Internet and selected law areas. Its aim is to emphasize the influence of information technologies on law; specifically it examines challenges which these technologies present to the copyright law and data protection. The thesis is divided into five chapters. The first and the second chapter with respect to the comprehensiveness of the topic, which they describe, do not have ambitions to analyse the issue in detail; they rather present it in broader and more general context. On the other hand chapter three and four discuss specific data protection and social network issue much deeper. The conclusion of the paper is considered as a certain summary and demonstration of author's thoughts and opinions towards analyzed issue.

The first chapter aimed to describe specific environment of the Internet including its origin and development. This chapter also deals with law aspects of the Internet while it presents various considerations that characterise the relationship between law and the Internet, their mutual interaction and challenges they have to face in this environment.

The second chapter analyses historical transformations of copyright law and put them in context with growing significance that copyright law undoubtedly has in the modern information society. This chapter does not omit to concisely cover copyright law in the Czech Republic as well as slightly touch the issue of unauthorized use of the copyright in the terms of the Internet.

In the third chapter, which together with the forth chapter can be deemed as a notional core of this thesis, is addressed the issue of data protection legislation in the Czech Republic and the European Union. This chapter is largely dedicated both to the detailed description of Czech current legal framework, European current legislation and potential future European legislation in the form of European Union Data protection regulation proposal. There is not left out the comparison of actual effective European legislation, thus Directive 95/46/ES, and proposal of Data protection regulation as well as possible impacts of adoption of this regulation. The end of this chapter belongs to currently well-discussed right to be forgotten.

The fourth chapter deals with social networks and simultaneously highlights social networks related privacy issue going hand in hand with data protection. With respect to the complexity of the topic this chapter both aims to approach the nature of this modern age phenomenon and points out the difficulties and ambiguities that arise during the application of existing data protection legislation to legal relationships emerging in the environment of the social network. The end of the paper belongs to the reflection of the relationship of information technologies and law and other remarks related to presented thesis.

Seznam použitých zkratk

„ISP“	Internet Service Providers
„IXP“	Internet Exchange Points
„TCP“ a „IP“	Transmission Control Protocol a Internet Protocol
„ICANN“	Internet Corporation for Assigned Names and Numbers
„ISOC“	Internet Society
„DNS“	Domain name system
„WIPO“	Světová organizace duševního vlastnictví
„P2P“	Peer to peer síť
„AutZ“	Autorský zákon
„ObčZ“	Občanský zákoník
„Úmluva“	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
„ZOOÚ“	Zákon o ochraně osobních údajů
„Listina“	Listina základních práv a svobod
„Směrnice“	Směrnice 95/46/ES o ochraně osobních údajů
„Úmluva 108“	Úmluvu Rady Evropy o ochraně osob při automatizovaném zpracování osobních údajů
„Úřad“	Úřad pro ochranu osobních údajů
„Komise“	Evropská komise
„Nařízení“	Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováváním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů
„SDEU“	Soudní dvůr Evropské unie
„PIV“	Provozovatelé internetových vyhledávačů
„PSSS“	Poskytovatelé služeb sociálních sítí
„SFEU“	Smlouva o fungování Evropské unie
„ESD“	Evropský soudní dvůr

Seznam použité literatury

1) Odborná literatura:

ČERMÁK, Jiří, *Internet a autorské právo*, Praha: Linde, 2001

MATEJKA, Ján, *Internet jako objekt práva: hledání rovnováhy autonomie a soukromí*, 1. vydání, Praha: CZ.NIC, 2013, ISBN: 978-80-904248-7-6

POLČÁK, Radim, *Právo na internetu- Spam a odpovědnost ISP*, Computer Press, a.s., 1. vydání, Brno, 2007

SMEJKAL, Vladimír a kolektiv, *Právo informačních a telekomunikačních systémů*, 2. vydání, Praha: C.H.Beck, 2004

2) Odborné články:

ANDRADE, N. N. G. 2012, *Oblivion: The Right to be Different from Oneself - Reproposing the Right to be Forgotten*, [online], VII International Conference on Internet, publikováno v: Law & Politics. Net Neutrality and other challenges for the future of the Internet, Revista de Internet, Derecho y Política, no. 13, pp. 122-137, dostupné z:

http://idp.uoc.edu/index.php/idp/article/view/n13-andrade_esp/n13-andrade_eng

BOYD, danah, *Making Sense of Privacy and Publicity*, SXSW (13. března, 2010), [online], dostupné z: <http://www.danah.org/papers/talks/2010/SXSW2010.html>

ČERMÁK, Jiří, *Internet a autorské právo - otázka určení rozhodného práva a jiné autorskoprávní aspekty Internetu*, publikováno 9. 1. 2000, [online], dostupné z: <http://www.itpravo.cz/index.shtml?x=45621>

EASTERBROOK, F., *Cyberspace and the Law of the Horse*, The University of Chicago Legal Forum. 1996, s. 207 a násl., [online], dostupné z:

<https://www.law.upenn.edu/law619/f2001/week15/easterbrook.pdf>

ELLISON, Nicole, BOYD m. danah, *Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship*, [online], poprvé publikováno online 17. 12. 2007, dostupné z:

<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1083-6101.2007.00393.x/full>

GARRIE Daniel B. et al., *Data Protection: The Challenges Facing Social Networking*, International Law & Management Review, vol. 6, Jaro 2010

GILBERT, F, *European data protection 2.0: new compliance requirements in sight - what the proposed eu data protection regulation means for u.s. companies*, Santa Clara Computer & High Tech. L.J., vol. 28 2012

GIURGIU, A., *Challenges of regulating a right to be forgotten with particular reference to Facebook*, 7 Masaryk U. J.L. & Tech. 361, 2013

KOOPS, B.-J, 2011, *Forgetting Footprints, Shunning Shadows. A critical analysis of the,Right to be Forgotten" in Big Data Practice*, SCRIPTed, vol. 8, no. 3, dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1986719

LASTOWKA, G., *Foreword: Paving the Path of Cyberlaw*, 38 William Mitchell Law Review 1, 2011, [online],

<http://open.wmitchell.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1442&context=wmlr>

LESSIG, L., *The Law of the Horse: What Cyberlaw Might Teach Us*, Harvard Law Review. 1999, roč. 113, č. 2, s. 501, [online], dostupné z

<https://cyber.law.harvard.edu/works/lessig/finalhls.pdf>

PETERKA, Jiří, *Právo být zapomenut? Spíše: právo vyřadit z indexu!*, [online], Informační buletin ÚOOÚ, 1/2015, dostupné z:

https://www.uoou.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=200144&id_dokumenty=14698

POWELL, Connie Davis, *Privacy for Social Networking*, UALR Law Review, vol. 34, 2012

PURTOVA, N. 2010, *Property in personal data: Second life of an old idea in the age of cloud computing, chain informatisation, and ambient intelligence*, publikováno v: Gutwirth, S. POULLET, Y., De Hert, P. & Leenes, R. (eds.), *Computers, Privacy and Data Protection: an Element of Choice*, Springer, Dordrecht, Heidelberg, London and New York

PROKEŠ, Josef, *Změny ve vnímání soukromí a ochrany osobních údajů v postsnowdenovském“ světě*, [online], Informační buletin ÚOOÚ, 1/2015, dostupné z: https://www.uoou.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=200144&id_dokumenty=14698,

RIPPELOVÁ, Jiřina, „Právo být zapomenut“ ve světle kontrolní praxe Úřadu, [online], Informační buletin ÚOOÚ, 1/2015, dostupné z:

https://www.uoou.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=200144&id_dokumenty=14698

SHOOR, E. A., *Narrowing the right to be forgotten: Why the european union needs to amend the proposed data protection regulativ*, Brook. J. Int'l L., vol. 39:1, 2014

SOLOVE, Daniel J., *Conceptualizing Privacy*, 90 CALIF. L. REV, (2002)

STRAHILEVITZ, L. A., *Social Networks Theory of Privacy*, 72 U, Chicago Law Review 919, 943–46, 2005

WARREN, Samuel D.; BRANDEIS, Louis D., *The Right to Privacy*, 4 Harward Law Review 193 (1890-1891), p 193-220, [online], dostupné z:

<http://heinonline.org/HOL/LandingPage?collection=journals&handle=hein.journals/hlr4&div=31&id=&page>

3) Internetové odkazy:

AHMED, Saeed, *Fast Internet access becomes a legal right in Finland*, [online], CNN News, 15. 10. 2009, dostupné z:

<http://edition.cnn.com/2009/TECH/10/15/finland.internet.rights/index.html>

BALL, James, *Meet the seven people who hold the keys to worldwide internet security*, [online], The Guardian, 28. 2. 2014, dostupné z:

<http://www.theguardian.com/technology/2014/feb/28/seven-people-keys-worldwide-internet-security-web>

BARLOW, John, Perry, *A Declaration of the Independence of Cyberspace*, Electronic Frontier Foundation, ze dne 8. 2. 1996, [online], dostupné z:

<https://projects.eff.org/~barlow/Declaration-Final.html>

CERF, Vinton G. et al., *Brief History of the Internet*, [online], dostupné z:

<http://www.internetsociety.org/internet/what-internet/history-internet/brief-history-internet>

CZ.NIC – správce národní domény CZ a provozovatel služby moje ID, *Doména, IP adresa, DNS*, [online], dostupné z:

<http://www.jaknainternat.cz/page/1261/domena%2C-ip-adresa%2C-dns/>

DARPA history, [online], dostupné z: http://www.darpa.mil/About/History/ARPA-DARPA_The_Name_Chronicles.aspx

EUROSKOP.CZ, *Spravedlnost, svoboda a bezpečnost v květnu 2013*, [online], 5. 6. 2013, dostupné z: <https://www.euroskop.cz/13/22500/clanek/spravedlnost-svoboda-a-bezpecnost-v-kvetnu-2013/>

FACEBOOK, *Prohlášení o právech a povinnostech*, dostupné online z: <https://www.facebook.com/legal/terms/update>

Factsheet Evropské Komise, *Data Protection Day 2015: Concluding the EU Data Protection Reform essential for the Digital Single Market*, [online], 28. 1. 2015, dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-3802_en.htm

HOBOKEN, van Joris, *9 Reasons Why a 'Right to be Forgotten' is Really Wrong*, [online], information law, policy, free speech and privacy <http://www.jorisvanhoboken.nl/?p=308>

Internet access is 'a fundamental right', [online], BBC News, 8. 7. 2010, dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/technology/8548190.stm>

Internet.org, [online], <http://internet.org/>

JACKSON, Nicholas, *United Nations Declares Internet Access a Basic Human Right*, [online], 3. 6. 2011, dostupné z:

<http://www.theatlantic.com/technology/archive/2011/06/united-nations-declares-internet-access-a-basic-human-right/239911/>

LAUSCHMANN, Jindřich, *Mocná čtrnáctka, která hlídá bezpečnost internetu*, [online], tyinternety.cz, 3. 3. 2014, dostupné z: <http://www.tyinternety.cz/ostatni/mocna-ctrnactka-ktera-hlida-bezpecnost-internetu/>

LINCOLN LABORATORY MASSACHUSETTS INSTITUTE OF TECHNOLOGY, *The Sage Air Defense System*, [online], dostupné z:

<https://www.ll.mit.edu/about/History/SAGEairdefensesystem.html>

MARŠÁLEK, Tomáš, *NIX.CZ – Minulost, současnost a budoucnost*, [online], Lupa.cz, 15. 9. 2009, dostupné z: <http://www.lupa.cz/clanky/nix-cz-minulost-soucasnost-a-budoucnost/>

NOYES, Dan, *The Top 20 Valuable Facebook Statistics – Updated February 2015*, Zephoria Internet Marketing Solutions, [online], 10. února, dostupné z: <https://zephoria.com/social-media/top-15-valuable-facebook-statistics/>

Online Social Networking: A Brave New World of Liability, An Advisen Special Report, březen 2010, [online], dostupné z: <https://www.advisen.com/downloads/SocialNetworking.pdf>

Oxford dictionaries, [online], dostupné z <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/Internet?q=internet>

Population Reference Bureau, *World Population Data Sheet*, [online], srpen 2014, dostupné z: <http://www.prb.org/Publications/Datasheets/2014/2014-world-population-data-sheet/population-clock.aspx>

Sada protokolů TCP/IP, [online], dostupné z: https://moodle.sspbrno.cz/pluginfile.php/6413/mod_resource/content/1/tcpip.pdf

SMICH, Melissa, *FaceBook's Mark Zuckerberg: The Age of Online Privacy Is Dead, and We Killed It*, Web hosting blog, (12. ledna, 2010)

Speciální Eurobarometr 359, *Postoje k ochraně dat a elektronické identity v EU*, [online], červen 2011, dostupné z: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_359_en.pdf

Typy datových sítí, [online], dostupné z: http://www.nosch.cz/other_files/SIPVZ/projekty/U%E8ebnice/PS/Typy%20datov%FDch%20s%EDt%ED/Typy.htm

Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, v. v. I, *Internetová jazyková příručka*, [online], dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/>

WELANDER, Peter, *Datové pakety*, [online], 8. 9. 2012, dostupné z: <http://www.controlengcesko.com/hlavni-menu/artykuly/artykul/article/datove-pakety/>

4) Komentáře:

CHALOUPKOVÁ, Helena, Autorský zákon - komentář, 4. vydání, 2012, C. H. Beck, ISBN 978-80-7400-432-2

KŘÍŽ, J; HOLCOVÁ, I; KORDAČ, J.; KŘEŠŤANOVÁ, V., Autorský zákon - komentář a předpisy související, 2. vydání, Praha: Linde, Praha 2005

TELEC, Ivo; TŮMA, Pavel, Autorský zákon - Velký komentář, C. H. Beck, Praha 2007, ISBN: 978-80-7179-608-4

5) Přehled judikatury:

ČR, Nejvyšší správní soud ve věci 9 As 34/2008 – 68 ze dne 12. 2. 2009

ČR, Nejvyšší správní soud ve věci 3 As 21/2005-105 ze dne 10. 5. 2006

ČR, Nejvyšší soud ve věci 5 Tdo 815/2009 ze dne 26. 8. 2009

ESD, C-557/07 LSG-Gesellschaft zur Wahrnehmung von Leistungsschutzrechten GmbH v. Tele2 Telecommunication GmbH ze dne 19. února 2009

SDEU, C-131/12 Google Spain SL, Google Inc. vs. Agencia Española de Protección de Datos (AEPD), Mario Costeja González, ze dne 13. května 2014

USA, Court of Appeals of Georgia, Multimedia WMAZ, Inc. v. Kubach, 443 S.E.2d 491 (Ga. Ct. App. 1994)

USA, Court of Appeals of Missouri, Y.G. v. Jewish Hospital of St. Louis , 795 S.W.2d 488 (Mo. Ct. App. 1990);

USA, Court of Appeals of California, Moreno v. Hanford Sentinel, Inc., 172 Cal. App. 4th 1125 (2009)

USA, District Court in New Jersey, Pietrylo v. Hillstone Restaurant Group, No. 06-5754, 2008 U.S. Dist. LEXIS 108834, (D.N.J. 24. července, 2008)

6) Přehled právních předpisů:

EU, Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů (obecné nařízení o ochraně údajů)

EU, Směrnice Evropského parlamentu a Rady 95/46/ES ze dne 24. října 1995 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů

EU, Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/58/ES ze dne 12. července 2002 o zpracování osobních údajů a ochraně soukromí v odvětví elektronických komunikací

EU, Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů, Komplexní přístup k ochraně osobních údajů v Evropské unii, KOM (2010) 609 v konečném znění, ze dne 4. 11. 2010

EU, Stanovisko generálního advokáta Niila Jääskinena přednesené dne 25. června 2013 k věci C-131/12, Google Spain SL, Google Inc. proti Agencia Española de Protección de Datos (AEPD), Mario Costeja González

EU, Stanovisko č. 5/2009 k internetovým sociálním sítím, Pracovní skupina pro ochranu údajů zřízená podle článku 29, přijato 12. června 2009

ČR, zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů

ČR, zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

ČR, zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník

ČR, ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

ČR, ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

Copyright and the Internet – focused on personal data protection on social network

Klíčová slova

Autorské právo, Internet, ochrana osobních údajů na sociálních sítích

Keywords

Copyright, the Internet, data protection in terms of social networking